جەمال نەبەز

کۆبەرهەم
ژمارە (١)
بابەتی بیرکاری و پیتۆری
ژمارە (١)

هێندێك لە کێشە بنەڕەتییەکانی قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم

بەرگی یەکەم

چاپی دووەم

هەولێر   باشووری کوردستان
2001

* ناوی پەرتۆك: هێندێك لە كێشە بنەڕەتیيەكانی قوتابخانەی كوردیی سۆسیالیزم.
* ناوی نووسەر: پڕۆفیسۆر جەمال نەبەز.
* پیت چنین و نەخشەسازی: دەزگەی كۆمپیوتەری زادە.
* تیراژ: ١٠٠٠ دانە.
* چاپی یەكەم: بلأوكراوەی ڕێكخراوی خوێندكارانی سۆسیالیستی كورد لە ئەورووپا (سۆكسە) لكی سوێد. چاپخانەی بنكەی چاپەمەنیی ئازاد / ستۆكهۆلم (سوێد) چاپكراوە، ستۆكهۆڵم سوێد ٢٥٩٦ك/١٩٨٤ف.
* چاپی دووەم: بلأوكراوەی ڕۆژنامەی میدیا ژمارە (٢٠)، هەولێر ـ باشووری كوردستان ٢٧٠١ كوردی، ٢٠٠١ زایینی.
* مافی چاپكردنەوەو وەرگێڕانی هی نووسەرە.

چەند وشەیەك بۆ چاپی دووەم

پاش بڵاوبوونەوەی ئەم وتارانەی کە لە نێو ئەم بەرگەدا جێیان کراوەتەوە هەڤدە ساڵێك لەمەوبەر لە سوێد، خەڵکێکی یەکجار زۆر حەزیان بە خوێندنەوەی ئەم پەرتۆکە کرد، بە تایبەتی دوای دامەزراندنی "**هەرێمی ئاسایش**" و هاتنەکایەی دەسەڵاتی خۆیی لە بەشێك لە باشووری کوردستاندا؛ کە ڕێ بۆ ئەوە کرایەوە؛ هێندێك لە نووسینەکانم بە ژمارەیەکی کەم بگەنەوە کوردستان. بۆ دابینکردنی داخوازیی خوێنەران لە کوردستان، چەند کەسێك لە سلێمانی دوو ساڵێك لەمەوبەر، بە هۆی چاپخانەی ئۆفسێتی (سەفوەت)ەوە چەند سەت دانەیەکیان بە فۆتۆکۆپی لێ ڕاکێشابوو، کە ئەوەش هەر بە زوویەکی زوو لە بەردەستدا نەمابوو.
ئەوەی لێرەدا شایانی باسە ئەوەیە چاپی یەکەمی ئەم پەرتۆکە پڕە لە هەڵەی چاپی، کە کاتی خۆی هەموویم بۆ بڵاوکەرەوەکەی لە سوێد ڕاستکردبووەوە، بەڵام بە داخەوە، ئەو گوێی نەدابوو بە لابردنی هەڵەکان. ئەوجا دیارە ئەو برادەرانەی سلێمانیش کە لەبەر ئەو چاپەیان گرتبووەوە، ئەوانیش هەر بەو هەڵانەوە پێشکێشی خوێنەرەوەیان کردبوو.سەیر ئەوەیە ئەم بەڕێزانە هێندە زەحمەتیان نەدابووە بەر خۆیان تەماشایەکی بەرگی پەرتۆکەکە بکەن بۆ ئەوەی هیچ نەبێ بزانن نێوی نووسەرەکەی بە تیپی کوردیی لاتینی لەسەر بەرگەکە چۆن نووسراوە؛ تاکو ئەوانیش هەر وابینووسنەوە، بەڵکو ئەوەشیان هەر بە هەڵە و لەپاڵ وشەی ئینگلیزیدا نووسیبوو کە هیچ پێوەندییان بەو بەرگە کوردییەوە نەبوو. بێجگە لەوەش ساڵی ڕاکێشانیشی دیار نەکرابوو. لەبەر ئەوە ناچاربووم بۆ ئەم چاپە سەرلەنوێ هەڵەکان دەستنیشان بکەمەوە، هیوام وایە ئەمجارە بێ هەڵە بخرێتە بەردەم خوێنەرەوە.
بەڕاستی ئەز بۆ خۆم هەڵەی چاپیم وەك ئەوە دێتە بەرچاو کە تۆ ڕۆژێك بە درێژایی خەریکی چێشتلێنان بووبیت بۆ میوانێکی خۆشەویست، کەچی کە ئێواریێ چێشتەکەت تێ کردبێ بۆی، چەندمێشێك لە شلەکەدا مەلەیان کردبێ.
لێرەدا بە پێویستی دەزانم ئەوە بێژم کە ئەم وتارانە دیرۆکی هاتنە کایەو نێوەرۆکی قوتابخانەیەکی سۆسیالیزم لە کوردستاندا دەخەنەڕوو، واتە قوتابخانەیەکی کوردی بۆ بیروبۆچوونی ڕێبازی سۆسیالیزم کە وەك بیرۆکەی ئازادی و یەکسانیی مرۆڤ بۆیەکەمینجار بە پێی ئەو بەڵگەنامانەی لە

بەردەستدان لە ئامانجە ئاشکراکراوەکانی شۆڕشی هەژار و رووتەو چەوساوەی کورددا خۆیان نواند کە بە سەرۆکایەتیی شۆڕشگێڕی نێوداری کورد پاپەکی خورەمدین لە نێوان سالآنی ٨١٦/٨١٧–٨٣٧ و لە چیاکانی کوردستاندا گڕی سەند دژ بە ملهوڕیی خەلیفەی عەباسیی عارەب و سیستەمی فەرمانڕەوایی زۆردارانەی ئەو سەردەمە.

ئەم باسەی کە لەم بەرگەدا جێی گرتووە بەشێکە لە یەکێك لە زنجیرەکانی **کۆ بەرهەمەکانم** کە هیوام وایە بەرە بەرە هەموو، یان زۆربەی نووسینە چاپکراو و چاپنەکراوەکانم بگرێتە خۆی. جا لەبەر ئەوەی باسەکە لە سنووری بابەتی فەلسەفەدا دەگەڕێ؛ بۆ سەر نێوی ئەم زنجیرەیە وشەی (**بیرکاری**) و (**پیتۆری**)م بەکارهێنا، کە (**بیرکاری**) بەرامبەر (**فکری**)ی عارەبی و (**پیتۆری**)ش بۆ (**حکمة وفلسفة**) بە گونجاو دەزانم. (**پیتۆری**) وشەیەکی کوردیی خۆشناوەتی‌یە کە هێندێك کورد کردوویانە بە (**پیتۆڵی**)؛ وەك چۆن (**وەرام**) یان کردووە بە (**وەڵام**) و (**گەمار**) یان کردووە بە (**گەماڵ**) و (**کۆمەڵ**) یان لە جیاتی (**کۆمەر**) لە (**کۆمار**)ەوە دەرهێناوە و ئێستە لەسەرمان بووە بە (**ماڵ**)!، ئەمە لە کاتێکدا کە دەنگی "**رێ**" (ر) لە زمانی کوردی‌دا کۆنترو رەسەنترە لە دەنگی (لێ) و (ڵێ).

جەمال نەبەز

٢٠٠١/٤/١٤ بەرلین

چەند وشەیەك لەجیاتی سەرەتا

مەبەست لەم چەند باسەی کە لەم بەرگەدا جێیان کراوەتەوە ئەوەیە؛ خوێنەرەوە ئاشانایەتییەك لەگەڵ سەرەتا بنەڕەتییەکانی ئەو بیرەدا پەیدا بکات کە بە نێوی "**بیری ئازادیو یەکسانیی کوردی**، یان **قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم**"ەوە، ماوەی چارەکە چەرخێك لەمەو بەر لە کوردستاندا سەری هەڵدا، و بوو بە فەلسەفەی ڕێکخراوی "**کاژیك**"؛ واتە "**کۆمەڵەی ئازادیو ژیانەوە و یەکێتیی کورد**" کە لە ١٩٥٩/٤/١٤دا دامەزرا.

هاتنە کایەی "**بیری ئازادی و یەکسانی**" لە کوردستانێکی، لەباری نەرێتی کۆمەڵایەتییەوە دەرەبەگانەی پیاو فەرمانیی دواکەوتوو،و لەباری ڕژێمی سیاسیشەوە داگیرکراو و لەت لەت کراو و بێ داوودەزگەی دەوڵەتیی سەربەخۆی،و پێخوستی فەرمانڕەوایانی بێگانەی سەر بە بیری ناسیۆنالیزمی شۆڤێنیستانەی تۆتالیتاریستانەی عەرەب و ترك و فارس، شتێکی هەروا هاسان نەبوو. نەك هەر لەبەر ئەوەی کە ئەم فەرمانڕەوا ملهوڕانە پێیان بەسێبەری سەری هەموو ئازادبیرێکی وەك سۆسیالیستە کوردەکاندا دەناو بەس، بەڵکو لەبەر ئەوەش بوو کە بەرەی هوردە بۆرژوای کوردیش، شان بەشانی داگیرکەرانی کوردستان بەرەبەرەکانێی ئەم بیرە تازەیەی دەکرد. هۆی هەڵوێستی دوژمنانەی هوردە بۆرژوای گوایە ڕۆشنبیر ی کورد، بەتایبەتی سەبارەت بەوە بوو کە ئەم توێکەی، ئەو دەمە لە نێو کورددا بێ بنکەو جەماوەرە، هەر لە نێوەڕاستی چلەکانەوە، خۆی بە پاشکۆی ڕێبازی "**ئینتەرناسیونالیزمی کۆمۆنیستێتی**"یەوە بەستبووەوە، کە ئەوسا هەریەك سەرکردایەتی هەبوو، ئەوەش "**مۆسکۆ**" بوو. پەیتا پەیتاش پرۆپاگەندەی ئەوەی دەکرد، کە گوایە "**هەر مارکسیستە دەتوانێ لافی سۆسیالیزم لێ بدات و سۆسیالیزم وەك بیرێکی زانستانە هەر لە مارکسیزم دا بەدی دەکرێ و هەموو جۆرە سۆسیالیزمێکی دی خەیاڵیە**". جا ئەمەش وەنەبێ هەر لە کوردستانادا وابووبێ، بەڵکو هەموو حیزبە کۆمۆنیستەکانی جیهان، و زۆر بەتایبەتی حیزبە کۆمۆنیستەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، کە بە زۆری لە هوردە بۆرژوای گوایە "**ڕۆشنبیر**" پێك هاتبوون، پێیان وابوو هەر مارکسیستە دەتوانێ ببێتە سۆسیالیست. هەر "**نا مارکسیستێکیش**" باسی "**سۆسیالیزم**"ی بکردایە، گەلێك

نێوونەتورەی "**لاکـردوو**" (منحرف) و "**ئۆتۆپــــی**" (خـەیالی)، و ڕیڤیزیۆنیست (تحریفی) و "**سۆسیال شۆڤێنیست و هەلپەرست**" و هتدیان بە بالا دەبڕی.

دیارە ئەم وادانانە (فرضیة)ی مارکسیستەکان، کە گوایە "**سۆسیالیزم، وەك بیرێکی زانستانە، هەر لە مارکسیزم دا بەدی دەکرێ**"، دەگەڕێتەوە بۆ چەند هۆیەك؛ کە یەکێکیان نەشارەزایی، یان خۆگێل کردنە لە مێژووی پەیدا بوون و دۆخگۆڕیی (تطور) بیری سۆسیالیزم،و یەکێکیشیان لەوەوە دێ کە مارکسیستەکان سەرەتای پەیدابوونی ئەوەی پێی دەبێژن "**سۆسیالیزمی زانستانە**"؛ بە بیری "**مەتریالیزمی مێژوویی**"یەوە گرێ دەدەن. جا لەبەر ئەوەیە مارکسیستەکان، هەموو ئەو بیرو رامانانە (تطورات)ی کە لە پێش پەیدابوونی مارکسێتیەوە لە سۆسیالیزم دوواون، بە "**سۆسیالیزمی خەیالی**" دەدەنە قەڵەم.

تا ئەوەندەی مەسەلەکە پێوەندیی بە مێژووی سۆسیالیزمەوە هەیە، ئەوا وشەی "**سۆسیالیزم**" بۆ یەکەمجار لە سییەکانی سەدەی نۆزدەدا لە ئەورووپا هاتە کایەوە، ئەوەش وەك بیرێکی پێچەوانە بە بیری سەرمایەداری، واتە بیرێك کە هەوڵ بدات بۆ لابردنی پێوەندیی سەرمایەدارانە لەبارەی **هی خۆییی تاکیی** (الملکیة الفردیة) هۆی بەرهەم هێنان،و گۆڕینەوەی بە پێوەندییەکی نێوکۆ، واتە کردنی هۆی بەرهەم هێنان بەهی خۆییی دەوڵەت (ملکیة الدولة)، یان بەهی خۆییی کۆمەڵگە (ملکیة المجتمع)، یان بە هی خۆییی هەرەوەزگەکان (ملکیة التعاونیات)، ئەم بیرە؛ کە تەنێ پێوەندی "**بە نێو کۆیی کردنی هۆی بەرهەم هێنانەوە**" هەیە و هەتا ئەمڕۆ لای گەلێك دەستەوبەرەی کە خۆیان بە "**سۆسیالیست**" دەزانن، هەر ماوە، بەلای "**بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی**"یەوە؛ بەسەرنجێکی تەنگەبەرانە دەدرێتە قەڵەم لە مەیدانی سۆسیالیزمدا، وەك لە شوێنی خۆی دا باس دەکرێ. لەو کاتەشەوە هەتا ئەمڕۆ، تێگە (مفهوم)ی سۆسیالیزم گۆڕانکارییەکی زۆری بەسەردا هاتووە جا ئەگەر مەبەست لە "**سۆسیالیزم**" نەهێشتنی دادۆشینی مرۆڤ لەلایەن مرۆڤەوە بێ؛ ئەوا هەوڵدان بۆ پێکهێنانی کۆمەڵگەیەکی وا؛ کە دادۆشینی مرۆڤی تێدا نەبێ؛ لە مێژووی پەیدابوونی وشەی "**سۆسیالیزم و مارکسیزم**" زۆر کۆنترە.

بۆ وێنە: لە "**کۆماری ئەفلاتوون**"دا باسی کۆمەڵگەیەکی پڕ لە داد پەروەری کراوە، "**ئاڤیستا و ئینجیل و قورئان**"، هەر یەکەیان لە باری سەرنجی خۆیەوە، باسی داد پەروەری کردووە، **عەلی کوڕی ئەبی تالب**، یەکەمین ئیمامی شیعەکان و چوارەمین خەلیفەی پاش پەیامبەر (٦٥٦-٦٦١) گوتویەتی: "**کاد الفقر ان یکون**

كفراً" (هەژاری هێندەی لە کفر نەگەڕاوەتەوە). هەروەها گوتوویەتی: "**لا یجمع مال الا من شح او حرام**" (**ماڵ کۆ نابێتەوە، مەگەر لە پیسکەیەتی یان حەرام**). هێندەی مەسەلەکەش پێوەندی بە کوردەوارییەوە هەیە، ئەوا هەرچەندە وشەی "**سۆسیالیزم**" کوردی نییەو لە زمانی کوردیدا تازە کوورەیە، بەڵام "**سۆسیالیزم**" وەك بیرێك- لە کوردستاندا شتێکی تازە کوورە نییە. **پاپەکی خورەمی**، لە کوردستانی نیوەی یەکەمی سەدەی نۆیەمدا ویستوویەتی "**کۆمەڵگەیەکی بێ چین**" دابمەزرێنێ، و لەم رووەشەوە شۆرشێکی چەکدارانەی لە نێو خەڵکی رەشوڕووتی ئەو دەمەی کوردستاندا لە دژی خەلافەتی عەرەبیی ئیسلامی هەڵگیرساندووە. بیری پاپەك هێندە تەنیوەتەوە، تەنانەت کاری کردووەتە سەر **قولەڕەشەکانی بەسرە** و، وای کردووە لێیان، کە ئەوانیش شۆرش هەڵ بگیرسێنن لە دژی خەلیفەی ئیسلام، و ئەوانیش بۆ "**کۆمەڵگەیەکی بێ چین**" هەوڵ بدەن.

ئەوانەی شارەزای مێژووی کوردن دەزانن کە **هی خۆیی خاك** (**ملکیة الارض**)، واتە **هی خۆیی کشتوکاڵی** (**الملکیة الزراعیة**) لە بەشێکی هەرە گەورەی کوردستاندا، تا نیوەڕاستی سەدەی نۆزدەیەم **هی خۆیییەکی نێوکۆیی** (**ملکیة مشاعة**) بوو؛ زەویی کشتوکاڵ هی "**هۆز**" یان هی "**چەند هۆزێك**" بوو، **نەك هی تاقە کەسێك یان بنەماڵەیەك**. **هی خۆیەتیی تاکی** (**الملکیة الفردیة**) و "**تاپۆ**" لەلایەن سوڵتانەکانی عوسمانییەوە داهێنران. بێجگە لەمانەش، لە ئەورووپا، لەسەتەکانی نێوەڕاست و لە سەتەی (١٥) بەدواوە گەلێك زاناو خێرخوازی وەك **تۆماس مۆرۆس** (١٤٨٣-١٥٣٥)و **کامپانیلا** (١٥٦٨-١٦٣٩) و **فۆریێ** (١٧٧٢-١٨٣٧)و **ژان ژاك رووسۆ** (١٧١٢-١٧٧٨)و **ئۆون** (١٧٧١-١٨٥٨)و **پرودۆن** (١٨٠٩-١٨٦٥) هەبوون، کە ئەمانە لە پێش **کارل مارکس** (١٨١٨-١٨٨٣)و **فردریك ئێنگلس** (١٨٢٠-١٨٩٥)دا، نەخشەی دامەزراندنی کۆمەڵگەیەکی سۆسیالیستانەیان کێشاوە. ئەمە لە باری مێژووی بیری سۆسیالیزمەوە، خۆ ئەگەر مەبەستیش ئەوەبێ کە هەر بیری سۆسیالیزمی مارکسییانە "**سۆسیالیزمێکی زانستانە**"یە، و ئەوانی دی "**زانستانە نین**"؛ ئەوا مەسەلەی "**زانستانە**" و "**نازانستانە**"ی بیرێکی سیاسی، یان رێبازێکی کۆمەڵایەتی، یەکەم؛ ئەو "**سەنگ و تەرازوو**" وە دەست نیشانی دەکات کە ئەو بیرە یان ئەو رێبازە کردوویەتی بە "**پێوانە**" ی خۆی، و دووەم؛ "**زانستانەیی**" یان

"**نازانستانەیی**"ی بیرێك، زۆرتر لە مەیدانی "**خستنە كردەوە**" و "**تاقی كردنەوە**"دا لە چەند شوێنێكی جیاوازو چەند كاتێكی جیاوازدا؛ دەردەكەوێ.

راستی‌یەكەی، ئەوەی تا ئێستە یارمەتی ماركسیستەكانی داوە، بۆ ئەوەی بتوانن ئەم لافە لێ بدەن، بەتایبەتی لە "**جیهانی سێیەم**" و "**جیهانی چوارەم**"دا، ئەوەیە جیهانی سەرمایەداریی رۆژاوا، زۆر بەتایبەتی، لە رۆژانی كارل ماركسەوە تا ئێستە، بەهۆی ناكۆكی‌یەكانی نێوخۆوە، كە دوو جەنگی جیهانیی ماڵوێرانكەری لێ پەیدابوو، و هەروەها لە رێی كۆلۆنیزە كردن و تالان كردنی ماڵ و سامانی وڵاتەكانی رۆژهەڵات، و دیل كردن و بندەست كردنی گەلەكانی‌یەوە، وێنەیەكی دێوەزمەنگانەی بۆ خۆی لە نێو گەلانی ژێر دەستەدا دروست كردووە، و لە هەمان كاتدا فەرمانڕەوایانی ئەو جیهانە سەرمایەدارە، بە هەموو جۆرێك بەربەرەكانێی بیری ماركسیزم و كۆمۆنیزمیان كردووە، و بەم بەربەرەكانی‌یەش، ناویستە (عن غیر قصد)، رێزو پیرۆزی‌یەكی زۆریان بۆ ماركسیزم و كۆمۆنیزم دروست كردووە، جا لەبەر ئەوەی بەشێك لە فەرمانڕەوایانی جیهانی سەرمایەداری، كە نێویان ناوە "**جیهانی ئازاد**"، لەوانە بوون و لەوانەن كە بە "**سۆسیال دێمۆكرات**" ناسراون؛ كە هێندێكشیان خۆیان بە "**سۆسیالیست**" یان "**دێمۆكرات سۆسیالیست نێو دەبەن، دیارە ئەمە پتر ئاوی بەسەر ئاشی "سۆسیالیستە ماركسی‌یەكان**"دا كردووە؛ چۆنكە ئەوەی هێندێك لەم هوردە بۆرژوا سۆسیال دێمۆكراتە ئەورووپایی‌یانە، بە كردەوە كردوویانەو دەیكەن بەرامبەر چینی كرێكار و هەژار و رووتەی وڵاتانی دواكەوتوو و گەلە بندەستەكانیان، لە رێی پەیمان بەستنەوە لەگەڵ رژێمە تۆتالیتێرو دیكتاتۆری‌یەكانی ئەو وڵاتانە، هیچ چەپی نی‌یە لە كردەوەی ئەو حیزب و كۆمەڵە كۆنزەرڤاتیڤانەی، كە راستەوخۆ و بێ پەردە بەربەرەكانێی هەموو بیرێكی سۆسیالیستانە دەكەن، و ئەمەش بۆ ماوەیەكی دوورو درێژ بەڵگەو بیانووی دایە دەست ماركسیستەكان، كە هەتا پاش جەنگی جیهانیی دووەم هەر لە تاكە وڵاتێكدا، واتە هەر لە یەكێتیی سۆڤێتدا، فەرمانڕەوابوون و هێشتا لە هیچ وڵاتێكی دی‌دا نموونەی فەرمانڕەوایی‌یان نەبینرابوو، كە هەر خۆیان بە "**سۆسیالیستی راستەقینە**" و "**نوێنەری پرۆلیتاریا**"بزانن؛ بوونی شورەیەكی ئاسنین بە دەوری وڵاتی "**تاقانەی سۆسیالیست**" بۆ ئەوەی لە "**مەیدانی خستنە كار**"دا رەنگ و رووی دەرنەكەوێ بۆ خەڵكی. بەڵام دروست بوونی چەند دەوڵەتێكی ماركسیستانە بە نێوی "**دێمۆكراتی گەلێر**"ەوە پاش جەنگی

جیهانیی دووەم لە ئەورووپای رۆژهەلاّتدا، کە زۆربەی زۆریان بە یارمەتیی سوپای سۆڤێت دامەزران، ئەوجا مردنی **ستالین** لە ساڵی ۱۹۵۳دا، و هاتنە سەرکاری چەند سەرکردەیەك بەتایبەتی (**خرۆشێف**) کە دەروازەی خڕداخراوی سۆڤێتیان لە پڕ کردەوە بەرووی جیهانی سەرمایەداریی ئەهلیی رۆژئاوادا، و کەوتنە بەستنی پێوەندیی بازاڕکاری بە نێوی "**پێکەوە ژیانی ئاشتی خوازانە**"وە، دوای ئەوەش؛ چاوگێڕانەوە بە سەنگ و تەرازووی مارکسیستانەی کلاسیکی دا، بەتایبەتی لابردنی "**دیکتاتۆرێتیی پرۆلیتاریا**"، بە کورتی سەرکەوتنی رێبازی "**دەستکاری کردن**" لە بیری مارکسێتیدا، زێتر رێی کردەوە بۆ گومان کردن لە "**زانستایەتیی**" بیری سۆسیالیزمی مارکسیستانە.

شایانی باسە، کە رەخنەگرتن لە بیری مارکسێتی لە کوردستاندا، بۆ یەکەمجار، لە نێوەڕاستی پەنجاکاندا دەستی پێ کرد، بەتایبەتی پاش مردنی **ستالین**. ئەو کوردانەی رەخنەیان لە بیری مارکسێتی دەگرت، لە پێشەوە، لە وتووێژی تیۆرییانەوە دەستیان پێ نەکرد، بەڵکو جاریٚ کارو کردەوەی سەرکردەکانی یەکێتیی سۆڤێتیان لەگەڵ رامانەکانی (تصورات) مارکسێتیدا بەراورد دەکرد، و لە تاقی کردنەوەی مێژووی کورد و گەلانی ژێردەستەی دییەوە لەگەڵ "**دەوڵەتی پرۆلیتاریا**"؛ وێنەی زیندوویان دەسختە بەرچاو. بۆ نموونە زۆر بە سادەیی، دەیانگوت: **دەبێ قسە و کردەوە وەك یەك بن**، واتە "**تیۆری**" و "**پراکتیك**" لەگەڵ یەك "**جووت بەرامبەر**" بن. ئەوجا دەیانگوت: جا ئەگەر ئەمە وایە؛ چۆن دەبێ ستالینێك کە لاف "**پشتگیریی هەموو گەلانی ژێردەستەی جیهان**" لێ دەدات لە دژی "**ئیمپریالیزم**" و "**دەستندە خۆرەکانی**"، هەر ئەم ستالینە بچێ پشت بکاتە گەلێکی ژێر دەستەی وەك کورد و کۆمارە گچکەکەی مەهاباد، و رێك بکەوێ لەگەڵ دەوڵەتی شای ئێران، کە هەر بە رەئی ستالین و لایەنگرەکانی؛ نۆکەری ئیمپریالیزمی سەرمایەداری و نوێنەری چینی دەرەبەگ و کۆنەپەرستێتییە، و هەر بە پێی ئەو رێك کەوتنە لەشکر بکێشێتەوە لە کوردستان، لەبەر خاتری چنگ کەوتنی ئیمتیازی نەوت؟ یان ئەوەی، ستالین بچێ لە تاران لەگەڵ پیاوانی وەك **چەرچل و رۆزفلت**، بەیانی وا دەربکات وەك **بەیانی سێ قۆڵیی تاران** کە لە ۱۹٤۳/۱۲/۱دا دەرکرا، بۆ رێزگرتن لە رژێمی شاهەنشاهی ئێران و لە دژی بەرژەوەندیی گەلانی ژێر دەستەی **ئازربایجان و کوردستان**، ئەمە لە کاتێکدا کە هەر ستالین خۆی؛ **چەرچل و رۆزفلت** بە نوێنەری سەرمایەداران و خوێنمژانی پرۆلیتاریای جیهان بداتە قەڵەم؟ ئایە

دەبیٚ بیرکردنەوە و ئامانجی "**سۆسیالیستێك**"ی وەك **ستالین**؛ هەروەك بیرکردنەوە و ئامانجی کابرایەکی سەرمایەدار بیٚ، واتە هەر بۆ سووت و قازانج هەوڵ بدات؟. سۆسیالیستە کوردەکان، ئەمجا نەختێك دەچوونە دواوە بۆ رابوردوو و دەیانگوت: چۆن دەبیٚ **لێنینێك** کە بە دامەزرێنەری یەکەمین "**دەوڵەتی پرۆلیتاریا**" دەدرێتە قەڵەم، بچیٚ، پشت بکاتە گەلێکی جوتکاری هەژاری وەك کورد، و ببیٚ بە هاوڕیٚ و هاوکاری هوردە بۆرژوایەکی دیکتاتۆری فاشیستی وەك "**کەمال ئەتاترك** و **رەزا پەهلەوی**؟" ئەمجا جارێکی دی دەهاتنەوە پێشیٚ و دەیانگوت: چۆن دەبیٚ کابرایەکی وەك "**خرۆشێف** رێزی **جەمال عەبدولناسرێکی ناسیۆنالیستی عەرەبی، لە کۆمۆنیستێکی عەرەبی میسری یان سووریایی یان عێراقی**" لا بەرزتر و زێتر بیٚ؟ جا کاتێك کە ئەم رەخنانە دەگیران، ئەو پرسیارەی دەهاتە پێشەوە؛ ئەمە بوو: ئایە ئەم هەڵوێستانەی "**لێنین و ستالین و خرۆشێف**"، سەبارەت بەوەیە کە ئەم سەرکردانە بیروباوەڕی مارکسێتییان باش نەخستووەتە مەیدانی کارەوە، یان ئەوەتە بیروباوەڕی مارکسێتی، خۆی لە خۆیدا، ناتەبایی‌یەکی لە نێوزگدایە، کە بیەویٚ و نەیەویٚ، هەر دەبیٚ بکەوێتە سەر ئەم رێیەی ئەمڕۆ پێی دا دەڕوا؟.

وتوویژ لەسەر ئەم پرسیارە و هەوڵدان بۆ وەرامدانەوەی، بەرە بەرە بوو بە رەخنەگرتن و گومان کردن لە بیری مارکسیزم خۆی، و لەو "**پیرۆزی**" و "**نەگۆڕی**"یەی کە "**سۆسیالیزمی مارکسیستانە**" لە کوردستاندا پەیدای کردبوو.

بنچینەی تیۆری بیری سۆسیالیستە کوردەکان، پشتی بە **کولتووری کۆنی کورد** بەستبوو، کە بەشێکی ئەمە لە "**یەکێتی**"ی سیٚ کوچکەی "**بیرو قسەو کردەوە**"ی **زەردەشتدا** دەبینریٚ. پەیامبەرو رێپێشاندەری کورد و ئێرانی‌یە کۆنەکان، و فەیلەسووفی رۆژهەلات؛ **زەردەشت**، بۆ وەدەست دانی ئامانجی ئاینەکەی خۆی، فەلسەفەیەکی سیٚ کوچکەی بنیات ناوە: "**بیری باش و وتەی باش و کردەوەی باش**". بە پێی ئەم فەلسەفەیە؛ هەموو "**بیرێکی باش**" ئەنجامێکی باشی نابیٚ، ئەگەر "**باش دەرنەبڕیٚ**" و "**باش نەخرێتە مەیدانی کار**"ەوە. دەلێرەدا "**بیرو وتە و کردەوە**"، دەبیٚ پڕ بەپڕی یەك بن و تەڤی یەك بگونجێن. جا ئەگەر ئێستە، وتوویژ لەسەر ئەوە پەیدا ببیٚ کە "**باش**" چی‌یە و "**ناباش**" چی‌یە، ئەوا هیچ کێشەو بەرەیەك نابیٚ لەسەر ئەوە پەیدا ببیٚ، کە بیرەکە خۆی، و دەربڕینی بیرەکە، و خستنە کاری بیرەکە، لەگەڵ یەك دەبیٚ کۆك بن، واتە بۆ نموونە ئەگەر بیرێك لاڤی ئەوەی لیٚدا کە بەرزترین بیری مرۆڤایەتی‌یە و لە خزمەتی هەژار و

رووتە و زەحمەتکێش و بەشخوراو دایە، نابێ هەر بە "**وتە**" و "**لەسەرکاغەز**" وابێ، بەڵکو دەبێ ئەوە "**بەکردەوە**" ئیسپات بکات. جا هەڵگرانی "**بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی**" بەم تەرازووە سێ تایی‌یە لە "**سۆسیالیزم**" کۆڵینەوە.

جارێ بەر لە هەموو شتێك، "**هاوبیرانی ئازادی و یەکسانی**" لە کوردستاندا، دەیان پرسی و دەیانگوت: ئایە "**سۆسیالیزم**" هەروەك دیانەتی (المسیحیة) و موسوڵمانەتی و جوولەکەیەتی و زەردەشتێتی، ئاینێکی پیرۆزە، کە لە ئاسمانەوە نێررابێ بۆ ئادەمزاد، و چۆن ئەوانەی باوەڕیان بە ئاینێکی ئاسمانی هەیەو، بێ رەخنە و رەخنەکاری، خۆیان دەخەنە خزمەتی ئاینەکەوە، و جاری واش هەیە؛ خۆیان دەدەن بە کوشت لەسەری، هەروەهاش دەبێ "**مرۆڤی سۆسیالیست**" بەو چاوە تەماشای سۆسیالیزم بکات، و بێ رەخنەو رەخنەکاری، و بێ قڕەو بڕە، خۆی فیدا بکات بۆی یان ئەوەتە سۆسیالیزم، خۆی لە خۆیدا، رێیەکە، و بیری مرۆڤ دۆزیویەتەوە بۆ هاسان کردنی ژیان، و دەبێ لە خزمەتی مرۆڤدا بێ، خۆ ئەگەر پیرۆزی "**قدسیة**" یەکیشی بۆ حسێب بکرێ، ئەوە هەر لەوەوە دێ کە خزمەتی مرۆڤ دەکات، چۆنکە هەرچی‌یەك مرۆڤ دروستی کردووە، ئەوا هەر ئەوەندە پیرۆزە تا لە خزمەتی مرۆڤدایە، و هەر کاتێك لە سنووری خزمەتی مرۆڤ چووە دەرەوە؛ "**پیرۆزی**" نامێنێ. بۆ نموونە: مێشکی مرۆڤ، هێزی ئەتۆمی دۆزیوەتەوە، و ئەتۆمیش هەر هێندە باشە کە خزمەتی مرۆڤ بکات، بەڵام کە بوو بە هۆیەك بۆ قڕکردنی مرۆڤ، دەبێتە شتێکی خراپ. بە کورتی، لەمەوە قوتابخانەیەکی بیری تازە لە کوردستاندا دروست بوو، بە نێوی "**قوتابخانەی ئازادی و یەکسانی**" یان "**قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم**"ەوە. هەڵگرانی ئەم بیرە تازەیە هەر لە سەرەتاوە بەم جۆرەی خوارەوە بیریان لە "**سۆسیالیزم**" دەکردەوە و دەیانگوت:

ئەگەر باوەڕ بهێنین بەوەی کە خزمەت کردنی مرۆڤ ئامانجە، و بیری سۆسیالیزم هۆیەکە بۆ ئەو ئامانجە، دەبێ باوەڕ بەوەش بهێنین کە مرۆڤ نابێ ببێتە بەندە و کۆیلەی بیری سۆسیالیزم، بەڵکو دەبێ بیری سۆسیالیزم لە خزمەتی مرۆڤ دابێ. کە هاتینە سەر ئەمەش، دەبێ بێینە سەر ئەوەی، کە بیری سۆسیالیزم دەبێ بەر لە هەموو شتێك خۆماڵە سروشتی‌یەکانی مرۆڤ بگرێتە بەرچاو، و رێزیان لێ بنێ، و لە خزمەتی هێنانەدی ئەو مافە بنچینەیی‌یانەدا بێ کە لەو خۆماڵە سروشتی‌یانەوە پەیدا دەبن. دەیەکێك لەو خۆماڵە گشتی‌یە سروشتی‌یانەی ئادەمزاد "**ئازادی**"یە. **هەموو مرۆڤێك**

لێرەمەبەست لە مرۆڤ، تەنێ مرۆڤی ژیرە- ئازادە، لەو رۆژەوە کە لە دایك دەبێ، تا ئەو رۆژەی لە جیهان دەردەچێ. ئەوجا یەکێك لە تایبەتییەکانی **مافی سروشتی "الحق الطبیعي"** ئەوەیە، کە ئەو مافە بەشێکە جیا ناکرێتەوە لەو **"شتە خۆی"**. بۆیە؛ نەدەبەخشرێ و نەدەکڕرێ و نەدەفرۆشرێ. لەبەر ئەوە، لەبارەی سەرنجی **"بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی"**یەوە، دەبێ بیری سۆسیالیزم، هەر لە بنەڕەتەوە و بە کردەوە؛ خزمەتی سەرەتای **"ئازادیی مرۆڤ"** بکات، بۆیە هاوبیرانی **"بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی"** دەیانگوت: "ئێمە یەك کەلێرەوە لە سەرەتای ئازادییەوە– دەست پێ دەکەین، کەسێك ناتوانێ بێ و پێمان بسەلمێنێ؛ کە سۆسیالیزم هەر بریتییە لە تێربوونی سك و بەجێ گەیاندنی پێویستییە سەرەتاییە ماددییەکانی ژیان، وەك جلوبەرگ و خانوو و کەلوپەلی رابواردن.

بە کورتی **"قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم" هەر زگ تێری و پارس نەکردن بە "سۆسیالیزم" نازانێ**. ئەمەش شتێکی رەوایە. چۆنکە رەنگە ئەوانەی کە لە هێندێك وڵاتی وادا دەژین، کە گەلەکانیان هەژار کراون، و هی وایان هەیە کە ساڵێ جارێکیش تێر بە زگی خۆیان ناخۆن، باوەڕ نەکەن کە سەگ لە هێندێك لە وڵاتەکانی رۆژئاوادا، هێندە بەڕێزن؛ هەموو رۆژێك گۆشتی تازەیان دەدرێتێ، و بەسابوون و دەرمان پاك و تەمیز دەشۆرێن، و زوو زوو دەبرێنە لای دوکتۆر، و بە شەو جێی گەرم و گوڕیان هەیە، بەڵام **"سەگ هەروەك سەگ"** تەماشا دەکرێن، واتە بە پێی هەوەس و ئارەزووی خاوەنەکانیان پەت دەکرێتە ملیان، و ئەگەر بە دڵی خاوەنەکانیان نەجووڵانەوە، ئەوا دەدرێنە بەر زللەو شەق، و دەبێ هەر بقروسکێنن بۆ خۆیان. هەر لە وڵاتی کوردەواریی خۆشماندا زۆر مەلی جوانی وەك بلبل و کەو هەن، هەموو رۆژێك ئاوودانی تەواویان دەدرێتێ، بەڵام جێیان هەر قەفەزەکەیە و لە چارچێوەی ئەو قەفەزە تەنگەدا نەبێ، بە دەگمەن دەتوانن ئازادانە بجوولێنەوە. **"مرۆڤ"** چوار پێ و مەل نییە، بەوە دابین بکرێ، کە بەڵێ، جۆرە رژێمێك هەیە زگت تێر دەکات، و نایەڵێ برسی بیت؛ تۆش دەبێ بەرامبەر بەوە واز لە ئازادیی خۆت بهێنیت، و ئازادیت بکەیتە قوربانی سکت و ئەوەش نێو بنێیت **"سۆسیالیزم"**. لە وڵاتەکانی ئەورووپای رۆژهەڵاتدا، کە بیری مارکسیزم بە کردەوە خراوەتە کار، ئەمە باوە.

کە قسەش دەکەیت لەگەڵ ئەوانەی سەر بەو رژێمەن، و دەبێژیت بۆچی لەو وڵاتانەدا سەربەستی نییە، و کەس ناتوانێ رەخنە بگرێ و کەس ناتوانێ بە سەربەستی بێتە دەرەوە لە وڵات و کەس ناتوانێ رێکخراوێکی سیاسیی جیا لە

ڕێکخراوی دەوڵەتی دروست بکات، دەستبەجێ وەرامت دەدەنەوە: "ئای! ئەوەتە هەموو خەڵك تێرو تەسەلن، و پێویستی‌یە سەرەتایی‌یەکانی ژیان، وەك نان و شیر و پەتاتە و هێلکە؛ هەرزانن، کرێی خانوو زۆر کەمە، بلیتی پاس و تراموای و شەمەنەفەر یەکجار هەرزانە". بەڵێ! ئەم قسەیە، ئەوەش تا هەندازەیەك، نەك بە تەواوی، ڕاستە. بەڵام ئەمە وەرامی ئەو پرسیارە نی‌یە کە دەبێژێ: **بۆچی دەبێ ئازادی بکرێ بە قوربانی زگ تێری؟**

جا هاوبیرانی "**قوتا بخانەی کوردیی سۆسیالیزم**" دەبێژن: کە ڕژێمێك وابێ، واتە ئەوانەی بە "**جەماوەری گەل**" دادەنرێن؛ لەبەر ئەوەی "**زگیان تێرە**"، ئێدی نابێ بەرامبەر کاربەدەستانی وڵاتەکەیان دەم بکەنەوە، مانای وایە "**دوو چین**" لە کۆمەڵگەدا هەیە، یەکێکیان چینی ناندەر، کە کاربەدەستانن، و یەکێکیشیان چینی نان وەرگر، کە گەلەکەیە، و لێرەدا "**چینی ناندەر**" مافی ئازادیی قسەکردن و بڕیاردان و هەڵسووڕاندنی کاروبار و ناندانی هەیە، و "**چینی نان وەرگر**"یش مافی ئازادیی قسەکردن و بڕیاردان و کارهەڵسووڕاندن و ناندانی نی‌یە. ئەوجا کە مەسەلە وابێ، و ئەمەش ئەنجامی خستنەکاری بیری سۆسیالیزمی مارکسی‌یانە بێ، گوایە دەبێ ڕژێمێکی وا چی لە ڕژێمی سەرمایەداریێتی باشتر بێ. لە ڕژێمی سەرمایەداریێتی‌دا، سەرمایەداران چۆنکە نانی ئەوانەیان بەدەستە کە سەرمایەی پارەو هۆی بەرهەم هێنانیان نی‌یە، هەر لەبەر ئەوەیە کە "**فەرمانڕەوان**"، بێ سەرمایەکانیش ئەوانەن کە فەرمان دەکرێ بەسەریاندا. بە کورتی: لەمەدا دەردەکەوێ، کە ئامانجی سۆسیالیزمی مارکسی، بە کردەوە؛ مسۆگەر کردنی نان و ژیانی ڕۆژانەیە، و مسۆگەر کردنی نانی ڕۆژانەش بە "**کۆمەڵگەی داد پەروەری**" دەداتە قەڵەم. هەر لەمەشەوە دەردەکەوێ کە مارکسیستەکان، واتە ئەوانەی خۆیان لەو باوەڕەدان کە "**پێوەندی‌یەکانی بەرهەم هێنان**" وەك "**ژێرخانێکی کۆمەڵگە**"، هەموو جۆرە پێوەندی‌یەکی "**سەرخانانە**" لە قانوون و نەرێت و ڕەوشتو خوو دەست نیشان دەکات، هەر خۆیان، بە کردەوە، لەو دەوڵەتانەدا کە دروستیان کردووە؛ ئەو پێوەندی‌یە کۆنەی بەرهەم هێنانیان، لە بنەڕەتەوە، وەك خۆی هێشتووەتەوە، ئەگەر چی لە "**دەستێکی ئەهلی**"یەوە داویانەتە "**دەستێکی دەوڵەتی**". هەر لەبەر ئەوەشە ئەو قانوون و نەرێت و ڕەوشتو خوو و بیرۆکراتێتیی دەزگەی دەوڵەتی و چاو برسێتیی بازرگانانەیەی، کە لەژێر سایەی ڕژێمی سەرمایەداریی ئەهلی‌دا هەبوون، لە ژێر ڕژێمی "**سەرمایەداریی مۆنۆپۆلیستانەی دەوڵەتدا**"، هەر

وەك جاران ماونەتەوە، چۆنکە "**پێوەندییەکانی بەرهەم هێنان**"، تەنێ لە باری "**شێوە**"وە هاتوونەتە گۆڕان، نەك لە باری "**نێوئاخن**" و "**جەرگە**"وە.

"**مەسەلەی سۆسیالیزم**" بەلای هەڵگرانی "**بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی**"یەوە، هەر مەسەلەی "**نان**" و پێداویستییەکانی ژیانی رۆژانە، یان "**دۆزینەوەی کار**" نییە بۆ هەموو کەسێك. **بە کورتی مەسەلە هەر مەسەلەی "ئابووری" نییە**. مەسەلەکە گەورەترە لە مەسەلەی "**ئابووری**" و گەورەترە لە مەسەلەی "**پێوەندییەکانی بەرهەم هێنان**". مەسەلە مەسەلەی "**ئازادی**"یە، کە "**مەسەلەی ئابووری و پێوەندییەکانی بەرهەم هێنان**"، "**بەشێکن لە مەسەلەی ئازادی**" نەك "**هەموو ئازادی**".

هاوبیرانی "**قوتابخانەی ئازادی و یەکسانیی کوردی**"، کە "**سۆسیالیزم**" بە "**یەکسانیی لە ئازادی**"دا دەزانن، دیارە چارەسەرکردنی مەسەلەی ئابووری بەتەنێ، واتە، تەنێ کەم کردنەوەی جیاوازیی ئابووریی نێوان هەژارو دەوڵەمەند، بە "**سۆسیالیزم**" نازانن. واتە؛ ئەگەر بێتو تەنانەت کۆمەڵگەیەکیش دروست ببێ، چینی ئابووری تێدا نەمێنێ، بەمەرجێ جیاوازییەکانی دی مابن، ئەوا ئەو کۆمەڵگەیە بە "**کۆمەڵگەیەکی سۆسیالیستی**" ناداتە قەڵەم. ئەو رژێمانەی کە جیاوازیی ئابووری کەم دەکەنەوە، بەلام لە ئازادیی گەل دەگرنەوە، بە "**سۆسیال تۆتالیتێر**" نێو دەبات.

ئەم هەڵوێستەی کە هاوبیرانی "**قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم**" هەیانە بەرامبەر "**سۆسیالیزمی مارکسی**"، ئەوە ناگەیەنێ کە بەلای بیری سەرمایەدارێتیدا دادەشکێنن. نەخێر. بۆچوونی ئەم قوتابخانەیە بەرامبەر سەرمایەدارێتی زۆر رۆنەو بەم جۆرەی خوارەوەیە:

لەبەر ئەوەی جیهانی سەرمایەداری، و بەتایبەتی ئەو وڵاتانەی دەوڵەتەکانیان لەسەر بیری لیبەرالیزم دەڕۆن بەڕێوە، لاف ئەوە لێ دەدەن کە خەڵکی هەموو ئازادن و ئەمەش بەوە پێشان دەدەن کە گوایە خەڵکی لەبەردەم قانوون و لەبارەی پەیمان بەستنەوە لەگەڵ یەکدیدا، ئازادن، و کەس نییە زۆر لە کەس بکات و کارێك بسەپێنێ بەسەریدا کە بە دڵی نەبێ، و هەموو دانیشتووانی وڵاتێك بێ جیاوازیی زمان و رەگەزو توخم و ئاین و بیروباوەڕی سیاسی، لەبەردەم قانووندا وەك یەکن؛ لەبەر ئەوە هەر کەسە ئازادە کە کاربکات و پارە پەیدابکات و دەوڵەمەند ببێ، و ئەمەش وا لە رژێمی لیبەرالیزم دەکات کە بنەماکەی لەسەر بنچینەی "**هی خۆییی تاکی**" (الملكية الفردية)

وەستاوە لاڤ ئەوەش لێ بدات کە "**سووت پەیداکردن**" هاندەرێکی بنچینەییی گرنگە بۆ کارکردن. چۆنکە وەك دەبێژێ– ئەگەر مرۆڤ، سووتی لە کاری خۆی دەست نەکەوێ، هاندەرێك نامێنێ بۆ کارپێکردنی. لێرەدا سەرمایەدارێتی مەسەلەی "**ئیندیڤیدوالیزم**" و "**دێمۆکراسی**" تێکەڵ بە مەسەلەی "**بازاڕی ئازاد**" دەکات، و دەیانکاتە یەك بە نێوی "**لیبرالیزم**"ەوە. بەڵام "**قوتابخانەی ئازادی و یەکسانیی کوردی**" دەبێژێ: راستە رژێمی سەرمایەدارێتی باسی ئازادی دەکات، بەڵام ئازادی لەچیدا؟ ئازادی لە بوونی ماڤ "**تەماع**"دا، و لە بوونی ماڤ "**رکەبەرایەتی**"دا لەگەڵ یەك بۆ گەیشتنە نێچیری قەڵەوتر و پارووی زلتر، بە کورتی سەرمایەدارێتی پارێزگاری لە ئازادیی مرۆڤ دەکات، بەڵام لە چ ئازادییەك؟ لە ئازادیی دژایەتی کردنی وەك یەکیدا. بە واتەیەکی دی: سەرمایەدارێتی ئازادی لە دژایەتی کردنی یەکسانیدا دەبینێ. جا لەبەر ئەوەی یەکسانی مانای ئازادییە و نایەکسانی مانای ناوەك یەکییە لە بوونی ئازادیدا (تەماشای وتاری "**ئازادی و دەسەڵات**" بکە)، دیارە سەرمایەدارێتی؛ ئازادیی بەشێکی کەمی کۆمەڵگە؛ لە دژایەتی کردنی بەشێکی زۆری کۆمەڵگەدا دەبینێ. ئەمجا بەپێچەوانەی ئەو لێکدانەوەیە– "**بازاڕی ئازاد**" خستنە کاری بیری "**ئیندیڤیدوالیزم**" نییە. چۆنکە لێرەدا ئەو پرسیارە دێتە گۆڕێ: ئایا ئەو پێوەندی بەرهەم هێنانەی ئەو بازاڕەی هێناوەتە گۆڕێ، بەڕاستی پێوەندییەکی ئازاد بووە؟ **ئیندیڤیدوالیزم؛ مانای بەکارهێنانی ئازادییە بەو شێوەی ئەو کەسە بۆ خۆی بە پەسەندی دەزانێ، نەك بەکارهێنانی ئازادی لە دژی ئازادی.**

"**بیری ئازادی ویەکسانیی کوردی**"؛ "**ئازادی**" و "**یەکسانیی**" دەبەستێت بەیەکەوە، و وەك "**تەواوکەری یەك دی**" تەماشایان دەکات و دەبێژێ "**ئازادی بێ یەکسانی**" نابێ و "**یەکسانی بێ ئازادی**" نایەتە کایەو لەم بارەیەشەوە، بە دووای هۆکاری "**نایەکسانی**"دا دەگەڕێ، و لەو بیروڕایانە دەکۆڵێتەوە کە لەبارەی هۆکاری نایەکسانییەوە دەربڕاون. بۆ وێنە: کە تەماشای رەئی **ژان ژاك رووسۆ** دەکات بەتایبەتی لەوەدا کە لە ساڵی ١٧٥٥دا لە نامیلکەی "Discours Sr inegalite" "**وتار لەسەر نایەکسانی**"دا باسیکردووەو، پێی وایە: "**نا یەکسانی بەهۆی هی خۆییی تاکییەوە دێتە گۆڕێ**"؛ دەبێژێ: ئەمە هەموو کاتێك راست نییە. چۆنکە بەتاقی کردنەوە دەرکەوتووە کە لە هێندێك وڵاتدا، هی خۆییی تاکی نەماوە، و کراوە بە هی خۆییی دەوڵەت و، کەچی لەگەڵ ئەوەشدا یەکسانی لە نێو کۆمەڵگەدا پەیدا نەبووە، و بگرە نایەکسانی لە جاران بەهێزتر

بووە. ئەمجا کە دێتە سەر ئەو هیپۆتێزەی فردریك ئەنگلس کە لە کتێبی **"دژی دیورینگ"** Anti-Duhringدا باسی دەکات و دەبێژێ **"دابەشکردنی کار دەبێتە هۆی دروست کردنی چین"**، ئەمەش بەراست نازانی چۆنکە دابەشکردنی کار لە هەموو کۆمەڵگەیەکی شارستانێتیدا بووە و هەیە و دەبێ و ، بەم پێیە دەبێ نایەکسانی هەتا هەتا هەر بمێنێ. **"قوتابخانەی بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی"** پێی وایە، کە هۆی راستەقینەی نایەکسانی، لە هەموو روویەکەوە، چ ئابووری و چ نا ئابووری، دەگەڕێتەوە بۆ نایەکسانی لە بوونی دەسەڵاتدا. بە وتەیەکی دی: نایەکسانی، لە نەبوونی دەسەڵاتی وەك یەکەوە پەیدا دەبێ. واتە؛ ئەگەر دوو کەس یان دوو دەستەیە یان دوو بەرە یان دوو هێز یان دوو دەوڵەت؛ بەقەدیەك دەسەڵاتیان هەبێ، ئەوا ئەو دوو کەسە یان ئەو دوو دەستەیە یان ئەو دوو بەرەیە یان ئەو دوو دەوڵەتە دەبنە هاوشانی یەك، واتە **"یەکسان"** دەبن. جا وەك لە وتاری **"ئازادی و دەسەڵات"**دا رۆنمان کردووەتەوە، کە بوونی ئازادی؛ مانای بوونی دەسەڵاتە بەقەدەر ئەو ئازادیەیە، و بوونی دەسەڵاتیش، مانای ئازادیە بەقەدەر ئەو دەسەڵاتە کەواتە هەر بەم پێیە، بۆ ئەوەی مرۆڤی یەك کۆمەڵگە، وەك یەك ئازادبن، دەبێ دەسەڵاتی وەك یەکیشیان هەبێ. جا لەبەر ئەوەی لە کۆمەڵگەی سەرمایەداریدا؛ رێی جیاوازیی دەسەڵات لە نێوان تاکە تاکەی کۆمەڵگەدا بەرەڵایە، دیارە کە لە کۆمەڵگەیەکدا دەسەڵاتی جۆر جۆر هەبوو، ئەوا پلەی ئازادیش جۆرجۆر دەبێ و وەك یەك نابێ؛ لەبەر ئەوە هەموو جۆرە باس کردنێکی ماڤ وەك یەك و ئازادیی وەك یەك **"لەبەردەم قانوون"**دا، گشتی درۆیە.

هەر بەم پێیە، **"قوتابخانەی بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی"** لەو باوەڕەدایە کە ئازادی لە کۆمەڵگەیەکی نایەکساندا ناهێنرێتە دی. واتە ئازادی هەر لە کۆمەڵگەیەکی یەکساندا شێوا **"قابل"**ی بوونە. چۆنکە لە کۆمەڵگەیەکدا کە دەسەڵاتی جیا جیا هەبێ، دیارە پلەی ئازادیی تاکە تاکەی خەڵکەکە وەك یەك نییە. جا لەبەر ئەوەی ئازادیی مرۆڤ، کەموزۆری هەڵ ناگرێ، و هەر یەك هەندازەشی هەیە؛ دیارە هەموو مرۆڤێکی ژیر، ماڤی ئازادی وەك مرۆڤێکی ژیری دی هەیە، بێ کەمو زیاد. لەبەر ئەوە ئەوەی دەبێژێ مرۆڤێك یان گەلێك یان دەستەیەك، ماڤی ئازادیان دەبێ زۆرتربێ لە مرۆڤێك یان گەلێك یان دەستەیەکی دی، دیارە ئەو کەسە باوەڕی بە **"یەکسانیی مرۆڤ"** نییە. و هەر کەسێکیش باوەڕی بە یەکسانیی مرۆڤ نەبێ؛ باوەڕی بە ئازادیی مرۆڤ نییە

ئازادی و یەکسانی   بە پێی ئەم بیرە – وەك دوو دیوی پارچە پارەیەك وانە. پارەش ناچێ هەتا هەر دوو دیوەکەی نەخشی لەسەر نەبێ. کەواتە ئازادی بێ یەکسانی نابێ، و یەکسانیش بێ ئازادی بوونی نییە. جا ئەگەر بیری ئازادی بە تیۆری دابنێین، دەبێ یەکسانی دابنێین بە پراکتیك. واتە هەر کاتێك بیری ئازادیی لای مرۆڤ هاتە مەیدان، بە کردەوە خۆی لە یەکسانیی مرۆڤ دادەنوێنێ.

جا وەك لەمەوبەر گوتمان؛ دەسەڵات هەر "**دەسەڵاتی ئابووری**" نییە، بەڵکو هەر جارەی جۆرە هێزێکە. هی خۆیی ئابووری "**بەرهەمێکی دەسەڵات**"ە، نەك "**هەموو دەسەڵات**". بۆ وێنە ئەو هەژارە رەشوڕووتەی کێردێکی زلی بەدەستەوەیە، دەتوانێ لە کاتێکی تایبەتیدا، فەرمان بکات بەسەر ملیۆنێرێکدا کە بەدەستی رووت وەستابێ. پۆلیسێکی ترکی پانتۆڵ دڕاوی هەژار؛ دەتوانێ لە باکووری کوردستاندا، شەق لە ئاغایەکی کوردی خاوەن زەوی هەڵ بدات. کەواتە؛ هەر جیاوازیی لە دەسەڵاتی ئابووریدا، هەموو جۆرە دەسەڵاتێك نادات بە مرۆڤ و بە تەنێ نایەکسانی دروست ناکات. لێرەدا "**قوتابخانەی بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی**" دەست بۆ جۆرە دەسەڵاتێکی دی رادەکێشێ، کە ئەویش "**دەسەڵاتی رۆشنبیری**"یە، و ئەم دەسەڵاتە دەبێتە هۆی دەست گرتن بەسەر دەزگەی بیرۆکراتی و تەکنیکی و بەڕێوەبەرێتی و لۆژستێکی کۆمەڵگەدا. هەر بە پێی ئەم بیرە، ئەوانەی رۆشنبیرن و سەرمایەی بیرکردنەوەیان هەیە، ئەوا لەڕێی ئەو دەسەڵاتەوە کە هەیانە؛ دەبنە "**چینێك**" بۆ خۆیان. ئەمەش لە هەموو جیهاندا، و بەتایبەتی لە نێو ئەو کۆمەڵگانەدا کە رۆشنبیر زۆر کەمن و خوێندەوار دەگمەنن. ئەگەر تەماشایەکی مێژووی رۆژهەڵاتی نێوەڕاست و نێزیك لە چارەکە چەرخێکدا بکەین، دەبینین زۆربەی هەرە زۆری ئەوانەی دەسەڵاتی رۆشنبیریی خۆیان بەکار هێناوە، و بوونەتە یەکەم خاوەن دەسەڵاتی وڵاتەکانیان؛ وەك **جەمال عەبدولناسر، عەبدولکریم قاسم، موعەممەری قەززافی، و زیائولحەق و کێ و کێ**، ئەمانە هەموو لە خێزانی هەژارو رووتە بوون. بەڵام پاش ئەوەی چوونە بەر خوێندن و بوون بە ئەکادێمیکەرو شوێنێکیان لە دەزگەی بیرۆکراتی و بەڕێوەبەرێتیی دەوڵەتدا وەرگرت، ئەو دەمە توانیان لەو رێیەوە دەسەڵات بگرنە دەست، و "**چینێکی رۆشنبیر**" بهێننە کایە، و لە دەوری خۆیان کۆی بکەنەوە. شایانی باس ئەوەیە؛ کە "**رۆشنبیر**" هەر لە کۆنەوە لەنێو

کۆمەڵگەی کوردەواری‌دا؛ جێیەکی تایبەتی و بەڕێزی بووە و "**رۆشنبیرێتی**" نێوونیشانی" **خانەدانێتی** " بۆ ئەو کەسە دروست کردووە. بۆ وێنە: خوێندەوار لە نێو کورددا پێیان گوتووە "**میرزا**"؛ واتە لە نەوەی "**میر**"، کە "**میر**" لە زمانی کوردی‌دا؛ بە مانای "**فەرمانڕەوا**" و "**گەورە**" دێ، و لە بنەڕەتدا لە وشەی "**مێترا**"وە وەرگیراوە کە بە مانای "**خۆر**" و "**خودێ**" دێ. ئاشکراشە کە مەلاکانی کوردستان، کە کۆن تاقە دەستەیەکی خوێندەوارو رۆشنبیری کورد بوون، زۆربەی هەرەزۆریان، ژیانێکی سۆفیلکەیەتی‌یان بردووەتە سەرو بە زەحمەت شێوی شەوی خۆیان پەیدا کردووە، و ژیانیان هەر لە قوتابخانەو زانستگەکانیاندا بە دەرزگوتنەوەو کتێب نووسینەوە بردووتە سەر، بەڵام سوڵتانەکانی عوسمانی و شاکانی سەفەوی و قاجار لێیان ترساون و کڕنووشیان بردووە بۆیان. بنچینەی ئەم دەسەڵاتەشیان ئەو رۆشنبیری‌یە بووە کە هەیان بووە، و لە رێیی ئەوەوە توانیویانە کار بکەنە سەر جەماوەری کۆمەڵگەکەیان و "**دەسەڵات**" بۆ خۆیان پەیدا بکەن. "**رۆشنبیران**" بە پێی"**بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی**" چینێکن بۆ خۆیان و بەرژەوەندی‌یەکی چینایەتی سەر بە چینەکەی خۆیان هەیەو هەموو کاتێك کوتەکی دەستی چینی بۆرژوای پیشەساز، یان بۆرژوای بازرگان نین

یەکێك لەو کێشانەی کە "**قوتابخانەی بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی**" هەڵوێستێکی رۆنی لە بارەیەوە پێشان داوە، مەسەلەی **هی خۆیی تاکی** (**الملكية الفردية**) و پێوەندیی بە "**کار**"ەوەیە. ئەم قوتابخانەیە بەر لە هەموو شتێك؛ باوەڕی بەوەیە کە تەنێ "**کار**" دەبێتە هۆی ئەوەی "**مافی خاوەنێتی**" بدات بەو کەسەی کە کارەکەی کردووە. بەڵام ئەو "مافی خاوەنێتی" یە تەنێ لە "کارەکە"دا دەبێ، نەك لەو شتەدا کە کارەکەی تێدا کراوە. بۆ ئەمەش دەبێژێ:

"ئەگەر باوەڕمان هێنا بەوەی کە تەنێ "**کارکردن**"ە "**ماف**" دەدات بە مرۆڤ کە خۆی بە "**خێو**" (خاوەن) بزانێ، دیارە دەبێ دان بەوەشدا بنێین؛ کە هەر شتێك بەبێ کارکردنی مرۆڤ هاتبووە بەرهەم، ماڵی هیچ مرۆڤێك نی‌یە. جا لەبەر ئەوەی هەموو شتێك لە کەرەسەی خاو دروست دەکرێ، و کەرەسەی خاو (**سەرەتایی**)یش هی هیچ کەسێك نی‌یە، و خۆی لە جیهاندا هەبووەو هەیە، و کەسیش ناتوانێ کەرەسەی خاو دروست بکات، چۆنکە ماددە دروست ناکرێ؛ دیارە هەرچی‌یەك لەم کەرەسە خاوە دروست بکرێ، هەر ئەو بەشەی دەبێتە

ماڵی مرۆڤ کە لەرێیی کارەوە هێنراوەتە بەرهەم، واتە "هەموو شتەکە" نابێتە ماڵی مرۆڤ. بۆ وێنە: ئەگەر هاتوو یەکێك دوکانێکی دروست کرد، بە بەردوخشت و گەچ و دار، و بەدەستی خۆی، ئەوا دیارە نە زەوییەکە دەبێتە ماڵی ئەو، و نە ئەو کەرەسەیەی بەکاری هێناوە دەبێتە ماڵی وی، بەڵکو ئەو کارەی کە کردوویەتی دەبێتە ماڵی وی. جا لەبەر ئەوەی ئەو کەسە "**خاوەنی کارەکە**"یە و "**خاوەنی کەرەسەکە**" نییە، دیارە تەنێ "**ماف**"ی ئەوەی هەیە، دوکانەکە بخاتە خزمەتی خۆیەوە، واتە دوکانەکەی "**بەدەستەوە بێ**"، نەك بیکاتە "**ماڵی خۆی**". کەواتە دەبێ، بەپێی ئەم بیرە ماف "**هی خۆیی**" (التملك) بگۆڕرێ بە ماف "**بەدەستەوەبوون**" (**الاستحواذ، التصرف**) و سووت لێ وەرگرتن. بە کورتی ئەو سامانانەی لە جیهاندان و بە زەحمەتی کەس دروست نەکراون، وەك زەوی و کەرەسەی خاو و ئاو و هەوا و دارستان، نابێتە ماڵی کەس، بەڵکو هەموو تاکێکی کۆمەڵگە ماف سووت لێ وەرگرتنی وەك یەکی هەیە لێیان. هەر لەبەر ئەوەشە کە ئەو شتانە بۆ قازانج دەسکەوتن، ناکڕێن و نافرۆشرێن. لەمەشەوە ئاشکرا دەبێ کە ئاڵوگۆڕ کردن لە کۆمەڵگەدا، دەبێ هەر لەسەر بنچینەی ئاڵوگۆڕکردنی "**کار**" دابمەزرێ.

جا لەبەر ئەوەی ئەو سامانە و کەرەسە خاوانەی لە جیهاندان "**هی خۆیی**" هیچ کەسێکی تێدا نییە. لەبەر ئەوە هیچ کەسێك "**لەتاکە تاکەی خەڵك و دەزگەی دەوڵەتی**" ماف ئەوەی نییە، ئەو سامان و کەرەسانە خراپ بکات. بۆ وێنە زەوی و ئاو و هەوا و دارستان واڵێ بکات کە بە کەڵکی بەکارهێنان نەمێنن. بەمەدا دەردەکەوی کە "**قوتابخانەی بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی**" چارەکە چەرخێك لەمەوبەر بە تەنگ **پاراستنی دەوروبەر** (بيئة)ەوە دەهات.

کێشەیەکی دی کە بەلای "**قوتابخانەی بیری ئازادی و یەکسانی**"یەوە زۆر گرنگە، کێشەی "**دەوڵەت**"ە. "**دەوڵەت**" بەپێی **بۆچوونی تیۆروانە بۆرژواکان**؛ دەزگەیەکی بێ لایەنەو "**لەسەروو کۆمەڵگە**"وە دەوەستێ، و نایەڵێ چین و دەستە جۆرجۆرەکانی نێو کۆمەڵگە بچن بەگژیەکدا. بە کورتی" **دەزگەیەکی یەك خستن و گونجاندن**"ە. بەڵام "**دەوڵەت**" بەلای مارکسیستەکانەوە؛ دەزگەیەکی سەرکوت کەرەو هەردەمە بەدەست چینێکەوەیە بۆ چەوساندنەوەی چینەکانی دی. هەر بە پێی مارکسیستەکان پرۆلیتاریا؛ پێویستە شۆرش بکات و دەزگەی دەوڵەتی لە دەست چینی سەرمایەدار دەربهێنێ و بیشکێنێ و لە جیاتی ئەوە

"**دیکتاتۆرێتیی پرۆلیتاریا**" بخاتە کارو "**دەوڵەتی چینی پرۆلیتاریا**" دابمەزرێنیٚ.

هەرچی بیری ئازادی و یەکسانیشە، ئەوا وەك مارکسیستەکان و بە پێچەوانەی بۆرژواکانەوە، پێی وانیە کە "**دەوڵەت**" دەزگەیەکی بیٚ لایەنە، بەڵکو بە دەزگەیەکی لایەنگری دەزانیٚ. چۆنکە "**دەوڵەت**" فریشتە نییە و لە ئاسمانەوە کەوتبێتە خواریٚ؛ بەڵکو بریتییە لە دەسەڵاتی بەشێك لە کۆمەڵگە. بەڵام بە پێچەوانەی مارکسیستەکانەوە، کە "**دەوڵەت**" بە دەزگەیەکی چینایەتی دادەنێن، ئەم هەموو کاتێك، دەوڵەت بە دەزگەی چینایەتیدانانیٚ، بەڵکو دەبێژیٚ: جاری وا هەیە دەوڵەت دەوڵەتی تاکە دیکتاتۆرێکە، جاری وا هەیە دەوڵەت دەوڵەتی بنەماڵەیەکە، جاری واش هەیە دەوڵەت دەوڵەتی دەستەیەك رۆشنبیرە، جاری واش هەیە دەوڵەت دەوڵەتی کەمایەتییەکی ئایینییە کە ژمارەیان لە کۆمەڵگەدا یەکجار کەمە، و هتد. بەڵام "**دەوڵەت**" لە هەموو دۆخێك لەم دۆخانەدا؛ هەر لایەنگرەو بیٚ لایەن نییە، و ئەمەش هەر بەم جۆرە دەمێنیٚ هەتا "**کۆمەڵگەیەکی یەکسان**" دروست دەبیٚ. کەی کۆمەڵگەی یەکسان، دروست بوو، ئەوسا دوورییە ژیارییەکانی "**دەوڵەت**"، لەگەڵ دوورییە ژیارییەکانی "**کۆمەڵگە**" وەك یەکیان لیٚ دیٚ و "**دەوڵەت**" ئەو دەمە هەرچەندە لە نێوناچی و نامریٚ بەڵام، "**کۆمەڵگە**" خۆی دەبێتە" **دەوڵەتی خۆی**". هەر بەپێی ئەم بیرە، نە شۆرشی بۆرژوازی و نە شۆرشی پرۆلیتاریا؛ هیچیان ناتوانن ئەو "**کۆمەڵگە یەکسان**"ە دروست بکەن؛ چۆنکە چ بۆرژواکان و چ مارکسیستەکان؛ نایەکسانیی کۆمەڵگە وەك خۆی دەهێڵنەوە. شۆرشی بۆرژوازی دەزگەی دەوڵەت دەداتە دەست چینی بۆرژوا، و شۆرشی پرۆلیتاریاش دەزگەی دەوڵەت دەداتە دەست چینی پرۆلیتاریا. بەڵام پاش ئەوەی چینی پرۆلیتاریا هاتە سەرکار و "**دەسەڵاتی**" گرتە دەست؛ ئێدی ئەوسا لە "**پرۆلیتاریایەتی**" دەکەویٚ، دەبێتە"**فەرمانڕەوا**" بەسەر تەواوی گەلدا. جا ئەو دەمە ئەوانەی کە نوێنەری ئەو چینەن؛ هیچ هۆیەك نییە بۆ ئەوەی بچن "**دەسەڵاتی خۆیان**" لەگەڵ ئەو بەشەی کۆمەڵگە؛ کە لەوان نین؛ بەش بکەن. لەبەر ئەوە بەپێیی قوتابخانەی "**بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی**"، "دەوڵەتی هەموو گەل" هەر تەنیٚ لە کۆمەڵگەیەکی "**ئازادو یەکسان**"دا شیٚوای پێك هاتنە، چۆنکە هیچ "**بەشێك لەگەڵ**" (**چینێك**) ناتوانیٚ ببێتە نوێنەری "**هەموو گەل**"، مەگەر ئەوەی هەموو گەلەکە یەکسان بکات، ئەو دەمەش پێویست بە "**نوێنەرێتی**" نامێنیٚ.

له كۆتاییی ئەم چەند وشەیەدا كە لە جیاتی سەرەتایەك بۆ ئەم نامیلكەیە نووسراوە، هیوام وایە كە بەم كارەم خزمەتێكی گچكەی كولتووری سیاسی و فەلسەفیی كورد و رۆژهەلاتم كردبیّ، و مەبەستیشم هەر ئەوە بوو، ئەو راپەڕینە رۆشنبیرییەی كە پتر لە چارەكە چەرخێك لەمەوبەر لە كوردستاندا سەری هەڵدا و رێبازێكی نوێی لە بیركردنەوەی سیاسی و كۆمەلایەتیی كورددا هێنایە بوون؛ بیّ پێچوپەنا و بیّ گویّ دانە دڵی ئەم و ئەو، بخەمە بەرچاوی نەوەی ئەمڕۆ و بۆ رۆژگار تۆماری بكەم. هەر بەم بۆنەشەوە سوپاسێكی یەكجار گەرمی "**دەزگەی چاپەمەنیی ئازاد**" دەكەم بۆ ئەو ئەرك و زەحمەتە زۆرەی كە لە پێناوی چاپكردن و بلاوكردنەوەی بیری ئازاددا دەیكێشیّ، بێگومان هیچ رەنجێك نییە كە لە پێناوی ئازادی و یەكسانیی مرۆڤایەتیدا بدریّ و بە فیڕۆ بڕوات.

جەمال نەبەز

بەرلین ١٩٨٤/١١/١١

ئازادی و دەسەڵات

ئازادی بەنرخترین و هێژاترین سەرمایەیەکی ژیانە کە دەسەڵاتی هێنەرە بوو (خالق) داوێتی بە مرۆڤ. ئەو مرۆڤانەی ئازاد نین؛ واتە پێبەندی مرۆڤی دیکەن؛ هەست بە تامو چێژی راستەقینەی ژیان ناکەن. خۆ ئەگەر گەیشتبنەتە پلەی هۆشیاریی سیاسی؛ ئەوا خۆیان زۆر بە نزم دێتە بەرچاو. بە کورتی **"ئازادی" خۆماڵێکی "خاصیة" بنچینەیی مرۆڤە**، و ئەو مرۆڤەی ئازاد نی‌یە؛ مرۆڤی تەواو نی‌یە.

ئازادی وەك تەندروستی وایە؛ نە بەدیاری دەدرێ بە کەس و نە دەکڕێ و نەدەفرۆشرێ. لەبەر ئەوە یان دەبێ ئەو کەسە هەر لە رۆژی لەدایك بوونی‌یەوە خۆی تەندروست بێ، و ئەوجا بە درێژاییی ژیانی؛ خۆی لە نەخۆشی و دەردو دوو بپارێزێ و خۆی تەندروست بهێڵێتەوە، یان ئەوەتە ئەگەر هاتو هەر لەزاڕۆیی‌یەوە بە نەخۆشی و لەش بە باری لەدایك بوو بوو، ئەوا دەبێ لەڕێی وەرزین و جووڵانەوە و ئاگا لە خۆبوونەوە؛ خۆی تەندروست و بەهێز بکات. ئازادیش هەروەك تەندروستی وایە، سا یان ئەوەتە تۆ هەر لە زاڕۆیی‌یەوە لە کۆمەڵگەیەکی ئازاددا لە دایك دەبیت و دەبێ ئازادیی خۆت تا مردن رابگریت، یان ئەوەتە لە کۆمەڵگەیەکی دیلدا لە دایك دەبیت و دەبێ هەلومەرج بۆ ئازاد بوونی خۆت بڕەخسێنیت.

جا بۆ ئەوەی بتوانیت "ئازاد" بیت، دەبێ بەر لە هەر شتێك "دەسەڵات"ت هەبێ. ئەو مرۆڤەی "بێ دەسەڵاتە"؛ ئەوا "ئازادیش"نی‌یە"، و ئەوی "ئازاد" نی‌یە؛ "دەسەڵاتیشی" نی‌یە؛ واتە "ئازادی" و "دەسەڵات"؛ دوو دیوی پارچە پارەیەکن بێ‌یەکدی نابن. جا بۆ ئەوەی ئەمە رۆن بکەینەوە؛ دەبێ جارێ چەند وێنەیەك پێشان بدەین و بپرسین بزانین:

بۆچی جۆتکارێك زەوی و زاری نی‌یە و هەر دەبێ بچێ لە خاوەن زەوی‌یەك زەوی ئیجارە بکات؟ چۆنکە جۆتکارەکە "**دەسەڵات**"ی نی‌یە پارچە زەوی‌یەك بکا بەماڵی خۆی. یان بۆچی کرێکارێك فابریقەیەکی نی‌یە و دەبێ بە کرێی رۆژانە بۆ خاوەن فابریقەیەك کاربکا؟ چۆنکە کرێکارەکە "**دەسەڵات**"ی نی‌یە بچێ فابریقەیەك بکڕێ و ببێتە خاوەنی. یان بۆچی کوردێك دەوڵەتی خۆی نی‌یە؟. چۆنکە کورد "**دەسەڵات**"ی ئەوەی نی‌یە داگیرکەران لە وڵاتەکەی دەرببەڕێنێ و ببێتە خاوەنی کوردستانەکەی خۆی. یان بۆچی ژنێك ناتوانێ بڵێ پیاو چ دەکا

و چۆن دەژی، منیش دەمەوێ وا بکەم و وابژیم؟ چۆنکە ژنەکە "**دەسەڵات**"ی نییە لە رووی پیاودا وەربگەڕێتەوە، کۆمەڵگە کۆمەڵگەیەکی پیاو فەرمانییە.

به کورتی: سەرچاوەی هەموو جۆرە "**ئازادی**" یەك "**دەسەڵات**"ە. جا تۆیش تا دەسەڵاتت زێتر بێ، ئەوا پلەی ئازادیت بەرزتر دەبێتەوە و بەرەکەشی فراوانتر دەبێت و تا دەسەڵاتیشت کەمتر بێ، ئەوا پلەی ئازادیت نزمتر دەبێتەوە و بەرەکەشی تەنگتر دەبێتەوە.

دەسەڵاتیش جۆر جۆرە: وەك دەسەڵاتی لەش، دەسەڵاتی پارە، دەسەڵاتی چەك، دەسەڵاتی چالاکی و رێکخستن، دەسەڵاتی بەڕێوەبردن و رۆشنبیری هتد، کە هەریەکەیان جۆرە ئازادییەك پێك دێنن. جا کە تۆیش ویستت "**ئازادیی سیاسی**"ت دەستبکەوێ؛ کە دایکی هەموو ئازادییەکانی دیکەیە؛ ئەوا دەبێ بەر لە هەموو شتێك "**دەسەڵاتی سیاسی**" پەیدا بکەیت.

"**ئازادیی سیاسی**"، وەك هەموو ئازادییەکی دی؛ ناکڕرێ و نافرۆشرێ و بە دیاری نادرێ بەکەس و، وەك گوێزەبانە بەسەر دەرو دراوسێدا نابەشرێتەوە، بەڵکو دەبێ پەیدای بکەیت، واتە دەبێ خۆت لێ هاتوو بیت بۆ وەدەست خستنی. کە دەستیشت کەوت؛ دەبێ ئەوەندەشت لە دەست بێ کە هەموو کاتێك بیپارێزیت لەوانەی دەیانەوێ لێت بیڕن. هەر لەبەر ئەمەیە ئەوانەی پێیان وایە کە لە هێزێکی دیکەوە، بۆ وێنە لە مرۆڤێکی دەست رۆیشتووی ئازادەوە، یان لە حیزبێکی بەهێزی ئازادەوە، یان لە دەوڵەتێکی بەهێزی ئازادەوە، دەتوانن "**ئازادی**"ی خۆیان وەربگرن، یان لەو باوەڕەدان کە هێزێکی ئازاد دەتوانێ ئازادیی بەبێ دەسەڵاتێك ببەخشێ، یان فشە ئازادییەکی کەم دەسەڵاتێك بپارێزێ، بێگومان بە؛ ئەوانە بە هەڵەچوون. تۆ کە خۆت نەخۆش و لەش بە بار و لاواز بوویت؛ دەبێ خۆت خەریکی خۆت بیت و لە ڕێی وەرزین (ریاضة) و دەرمان کردن و خواردەمەنیی باش و خۆ بەهێز کردنەوە؛ خۆت تەندروست بکەیت. خۆ ئەگەر چوویتە لای دوکتۆرێك، ئەوا بزانە کە ئەو دوکتۆرە تەنێ دەتوانێ رێیەك پێشان بدا و چەند پێشنیازێك بکات، بەڵام ئەو کەسەی کە ئەو ڕێیە دەگرێ و پێشنیازەکانی دوکتۆرەکە دەخاتە کار، ئەو کەسە تەنێ خۆتیت، و هەر خۆتیت کە دەبێ هەوڵ بدەیت کە "**گۆڕان**"ێك لە لەشی خۆتدا روو بدات، ئەگەنا هەزاران دوکتۆر ناتوانن تەندروستی و لەش ساغی ببەخشن پێت.

ده "**ئازادی**"یش هەروایە و لە خۆتەوە دەست پێ دەکات. کە ویستت "**ئازادیی سیاسی**"ت دەست بکەوێ؛ دەبێ خۆت هەوڵ بدەیت "**دەسەڵاتی سیاسی**" بخەیتە دەست خۆت و، هەر خۆشت ئەوەت لەبار دابێ کە بتوانیت ئەو "**ئازادی**"یە بپارێزیت و ئەوەش لە ڕێی پاراستنی "**دەسەڵات**"ەکەتەوە. هەر لەبەر ئەوەشە کە یەکێك لە دەستوورە بنچینەییەکانی "قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم" دەستووری "پشت بەخۆبەستنە"؛ بە "خۆ وبەس" وەك هۆنەر دەڵێ:

هیوام بەخۆمە ؛ کەی بەتامای تۆم

کێیە بۆم بگری، لە پاش خۆم، وەك خۆم

ئەمجا بۆ ئەوەی "**دەسەڵاتی سیاسی**" پەیدا بکەیت؛ دەبێ لە ژیاندا ڕێ و شوێنێکی سیاسییانە بگریت و پرۆگرام و پێڕۆیەکی سیاسیت ببێ و لەسەری بڕۆیت بەڕێوە. ئەوانەی بێ پرۆگرام و بێ ڕێ و شوێنن؛ سەر لێ شێواو و چەواشە و سەرکوێر و شەپرێون. مرۆڤی سەر لێ شێواو و چەواشەو سەرکوێر و شەپرێو؛ ناتوانن بیری خۆیان لە دەوری شتێك کۆبکەنەوە؛ لەبەر ئەوەشە کە ناتوانن تێکۆشانی خۆیان ئاڕاستەی ئامانجێکی دیاری کراو بکەن، و بە زۆری تووشی ڕێڕێیی و دوو دڵی و سەرمەوقولات دان دەبن و لە ئەنجامدا دەسەڵاتیان دەست ناکەوێ.

به کورتی به پێی ئەم بیرە: یەکەمین هەنگاوت بەرەو پەیداکردنی "دەسەڵاتی سیاسی" ئەوەیە کە خەریکی سیاسەت بیت و خۆت لە سیاسەت نەدزیتەوە.

کەواتە نابێ بڵێیت "**دەخڵم چیە بەسەر سیاسەتەوە**" یان "**دەست دەگرم بە کڵاوی خۆمدا با نەیبا**" چۆنکە جارێ تۆ ناتوانیت بڵێیت "**دەخڵم چیە بەسەر سیاسەتەوە**". هەروەها هیچ کەسێکی دی ئەم جیهانە ناتوانێ خۆی لە "**سیاسەت**" جیا بکاتەوە. "**سیاسەت**" مانای "**ژیان**"ە و هەموو لایەنێکی ژیانی گرتووەتەوە. جا ئایە دەتوانیت بڵێیت: "**خۆم لە ژیان دوورە و پەرێز دەگرم**"؟. نەخێر ناتوانیت. چۆنکە ئەگەر وات گوت؛ دەبێ ماڵاوایی لە ژیان بکەیت و خۆت بکوژیت و ئەوەش کاتێك دەبێ کە تێکچووبیت و مێشکت لەکار کەوتبێ و لە ژیان بێ هیوا بووبیت. خۆ ئەگەر ماڵاواییت لە ژیان نەکردو وویستت بژیت؛ ئەوا بزانە کە "**سیاسەت**" بەرۆکت بەرنادا و ئەوەش بزانە کە تۆ ناتوانیت هەموو کاتێك دەست بە کڵاوەکەی خۆتەوە بگریت لە ترسی با و باکەش واز لە "**کڵاو**"ە کەت ناهێنێ. جا لەبەر ئەوە تۆ هەزار جار بڵێیت سیاسەت ناکەم و

دەخلّم بەسەر سیاسەتەوە نىیە و بتەوێ لە **سیاسەت** دوور بکەوبتەوە، ئەوە بزانە کە "**سیاسەت**" وازت لێ ناهێنێ. چۆنکە تۆ بە هەر بارێکدا لێکی بدەیتەوە؛ **هەر تاکێکیت لە کۆمەڵگە**. جا کە کۆمەڵگە نەیتوانی لە "**سیاسەت**" دوور بکەوێتەوە؛ کە ناشتوانێ، ئایە تۆیەك کە ئەندامێکی ئەو کۆمەڵگەیەیت، دەتوانیت خۆت لە "**سیاسەت**" بدزیتەوە؟ بێگومان نەء. بۆ وێنە: تۆ کە ویستت لە ماڵەوە بچیت بۆ بازێڕ؛ دەبێ هەموو لەشت بکەوێتە ڕێ بەرەو بازێڕ. خۆ ناتوانیت بڵێیت هەر قاچم یان دەستم دەنێرم بۆ بازێڕ و با سەر سەلامەت بێ. مەگەر ئەوەی قاچت یان دەستت لە لەشت بکەیتەوە.

جا کە کۆمەڵگە کەوتە بزووتن و، ئەوەش بزانە کە کۆمەڵگە لە هەموو چرکەیەکی ژیاندا لە بزووتندایە و وەستان نىیە بۆی، ئەوسا تۆیش ناتوانیت بڵێیت خۆم لە کۆمەڵگەدا دەبڕم، کە وات گوت؛ دەبێ ببیتە ئەو نینۆکەی لەبەر پیسی دەیکەن و فڕێی دەدەن، یان ببیتە ئەو دانە کرمۆڵەی لە ترسی نەخۆشی دەری دەکێشن و تووڕی هەڵ دەدەن.

جا کە تۆش گوتت: "**بابە سیاسەت ناکەم و خۆم لە کۆمەڵگە جیادەکەمەوە**"، ئەمە مانای وایە کە تۆ خۆت، واز لە "**ئازادیی خۆت**" دەهێنیت و ڕیشی خۆت دەدەیتە دەستی ئەم و ئەو یاری پێ بکەن و ئەو دەمەش ناچار دەبیت لەبەر بێ دەسەڵاتی خۆت؛ ببیتە کەر و پشت بۆ هەموو "**بەدەسەڵاتێك**" دابنەوێنیت کۆپانی بخاتە سەر. جا ئایە تۆ بەم جۆرە ژیانە ڕازی دەبیت؟

بێجگە لەوەش؛ کە تۆ بێیت و ئازادیی خۆت بەکار نەهێنیت؛ واتە لەدژی ئازادیی خۆت کار بکەیت، لەمەدا دەردەکەوێ کە تۆ دژی ئازادیت، با ئازادییەکەش پێوەندیی بە خۆتەوە بێت و پێوەندیی بە یەکێکی دییەوە نەبێ، ئەوە هەریەکە. چۆنکە ئەو کەسەی کە دەچێ خۆی دەکوژێ، خۆ ئەو کەسە دەست درێژ ناکا بۆ ئازادیی هیچ کەسێك لە ئازادیی خۆی زێتر، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەو کەسە، وەك هەموو بکوژێکی دی، هەر بکوژو تاوانبارە؛ با هەر خۆشی بکوژی و یەکێکی دی نەکوژی. چۆنکە ئەو کارەی ئەو دەیکا؛ دەست درێژییە بۆ سەر "**ئازادیی بوونی ژیان**"ێك. "**ژیان**" <u>چرایەکی کردگارە و هیچ کەسێك بە دیاری بەکەسی نەداوە، تا ماڧ ئەوەی ببێ لێی بسێنێتەوە.</u>

تۆیش کە "**چرای ژیان**"ت بە خۆت نەبەخشیوە، ماڧ ئەوەت نىیە بیکوژێنیتەوە. ڕاستییەکەشی ئەوەیە کە هەموو خۆکوژێك لە ئەنجامی ون کردنی هۆش و تێکچوونی مێشك و هێزی بیرکردنەوەدا؛ وای لێ دێ کە لەو کاتەدا "**دەسەڵات**"ی

بەسەر خۆیدا نەمێنێ. جا وەك لەمەوبەر گوتمان؛ "**بێ دەسەڵاتی**" مانای نەبوونی "**ئازادی**"یە، هەر لەبەر ئەوەشە کە ئەو "**خۆکوژ**"ە "**دەسەڵات**"ی ئەوەی نامێنێ "**ئازادی**"ی "**ژیان**"ی خۆی رابگرێ و ئەوجا دەستی دەچێتە خۆی و "**خۆی دەکوژێ**". جا وەك چۆن ئێمە کە باوەڕمان بە "**ئازادی**" هەیەو رێت نادەینێ "**خۆت**" بکوژیت، دیارە لێشت ناگەڕێین لە "**دژی ئازادیی خۆت**" کار بکەیت. "**ئازادی**" مافی خۆتە و دەبێ واز نەهێنیت لێی. لەبەر ئەوە دەبێ خەریکی "**سیاسەت**" بیت.

ئێستە دوور نییە بیانوویەك بهێنیتەوە و بڵێیت: "لەبەر ئەوەی چەند کۆمەڵێکی سیاسەت کەر هەن و هەموویان لە دژی یەکن و منیش نامەوێ شەڕی دژایەتیی نێوانیان خۆش بکەم بەوەی بچمە سەر لایەکیان، لەبەر ئەوە بێ لایەنیم بە خۆم رەوا دیوە". دوور نییە ئەم بیانووە لەسەرەتاوە بە قسەیەکی بەجێ بێتە بەردڵی هێندێ لەوانەی ساویلکانە لەشت دەکۆڵنەوە. بەڵام ئەگەر مرۆڤ تۆزێك بە وردی سەرنجی ئەم قسەیە بدات؛ دەبینێ لە بنەڕەتدا لە "**هەڵپەرستی**"یەك کە ئەنجامەکەی بە "**دوژمنایەتیی ئازادی**" تەواو دەبێ؛ هیچی دی نییە. چۆنکە ئەگەر وادابنێین کە چوار کۆمەڵی سیاسی لەو وڵاتەی تۆدا هەن، سا یان ئەوەتە ئەو چوارە؛ هەموویان بۆ ئازادیی کۆمەڵگە هەوڵ دەدەن؛ یان هێندێکیان هەوڵ دەدەن بۆ ئازادیی کۆمەڵگە و هێندێکیشیان هەر بۆ ئازادیی خۆیان هەوڵ دەدەن، یان هەر یەکەیان بۆ ئازادیی خۆی هەوڵ دەدا. لەمە پتر "**ئیحتیمالێك**"ی دی نییە. جا با دەمەتەقێیەك لەگەڵ ئەم "**ئیحتیمالانە**"دا بکەین.

ئەگەر لەو وڵاتەدا کە تۆ تێیدا دەژیت، چەند کۆمەڵێکی سیاسی هەبوون و هێندێکیان بۆ ئازادیی کۆمەڵگە هەوڵیاندا و، هێندێکشان بۆ ئازادیی خۆیان، ئەوا تۆ دەبێ بچیت لەگەڵ ئەوانەدا کاربکەیت کە بۆ ئازادیی کۆمەڵگە هەوڵ دەدەن. خۆ ئەگەر زانیت هەموو ئەو کۆمەڵانە هەریەکەیان تەنێ بۆ ئازادیی خۆی هەوڵ دەدا؛ ئەوا دەبێ بزانیت کە ئەمانە هەموو "**دژی ئازادیی کۆمەڵگە**"ن.

لەم بارەدا پێویستیی سەرشانی تۆ ئەوەیە بچیت هەموو ئەم کۆمەڵانە لە نێو کۆمەڵگەدا بە پەند بکەیت، بەوەی تۆ "**خۆت**" خەریکی "**سیاسەت**" بیت. خەریك بوونی سیاسەت پێویستیی بەوە نییە کە تۆ هەر دەبێ لە حیزبێکدا کار بکەیت، دەتوانیت بەتاقی تەنیاش بیکەیت. ئەو کارە تەنیاییەی تۆ بەرەبەرە لە نێو کۆمەڵگەدا کاری خۆی دەکا و چەندایەتی پەیدا دەکا.

خۆ ئەگەر خۆت لە سیاسەت دزیەوە؛ مانای وایە؛ ڕێ بۆ ئەوانە چۆڵ دەکەیت کە دژی "**ئازادیی کۆمەڵگە**"ن. ئەمجا ئەگەر هاتوو یەکێك لەو کۆمەڵە سیاسییانە بۆ "**ئازادیی کۆمەڵگە**"هەوڵیدا؛ ئەوا تۆ دەبێ مەردانە لەگەڵ ئەو کۆمەڵەدا کار بکەیت کە بۆ "**ئازادیی کۆمەڵگە**" تێ دەکۆشێ، با بە ژمارەش کەمترینی کۆمەڵەکان بێ، ڕاستی و هەق بە ژمارە نییە. چۆنکە تۆ ئەگەر یارمەتیی ئەو کۆمەڵە نەدەیت کە بۆ "**ئازادیی کۆمەڵگە**" خەبات دەکا لە دژی ڕژێمێکی فەرمانڕەوای دیکتاتۆر، یان چەند کۆمەڵێکی سیاسی کە هەریەکەیان تەنێ بۆ ئازادیی خۆی و دژی ئازادیی کۆمەڵگە هەوڵ دەدا، ئەوا دیارە ئەم "**بێ دەنگی**"یەی تۆ خزمەتێکی ناڕاستەوخۆی گەورەیە بە دوژمنانی ئازادیی کۆمەڵگە. چۆنکە بەشدار نەبوونی تۆ لە کاری سیاسیدا لە "**هێز**"ی ئازادی خوازانی نێو کۆمەڵگە کەم دەکاتەوە؛ بەڵام لە "**هێز**"ی بەربەرەکانیی ئەوانەی لە دژی ئازادیی کۆمەڵگەن هیچ کەم ناکاتەوە و وەك خۆی دەیهێڵێتەوە. ئەمەش مانای وایە کە تۆ لەم دۆخەدا دژی ئازادیی کۆمەڵگە کار دەکەیت و لەو ڕێیەشەوە لە دژی ئازادیی خۆشت دەوەستیت کە تاکێکیت لە "**کۆمەڵگە**".

کەواتە تۆ ئەگەر ئازادیخوازیت و دەتەوێ کۆمەڵگە ئازاد بێت؛ دەبێ یەکەم خۆت لە سیاسەت دوور نەخەیتەوە؛ چۆنکە دوورکەوتنەوەت لە سیاسەت مانای خراپەکارییە لە دژی ئازادیی کۆمەڵگە و ئازادیی خۆت، و دووەمیش دەبێ، ئەگەر بەرەیەکی سیاسی هەبوو بۆ ئازادیی کۆمەڵگە کاری کرد، لەگەڵ ئەو بەرەیدا کاربکەیت. ڕاستە تۆ دەتوانیت بە تەنیا سیاسەت بکەیت و هەوڵ بدەیت و بۆ ئازادیی کۆمەڵگە تێ بکۆشیت؛ بەڵام ئەوە بزانە کە تۆ ناتوانیت بە تەنیا باڵ کۆمەڵگە ئازاد بکەیت. چۆنکە ئازادکردنی کۆمەڵگەیەك وەك ئەوە نییە تۆ بچیت بڵێیت بەتەنێ کاردەکەم بۆ خۆم و دەبمە پارەدارو دەوڵەمەند. بەڵێ لەوانەیە بەتەنیا باڵ بکەویتە کار و هەوڵ دان و ببیتە سەرمایەدارێکی زۆر گەورە. بەڵام بەتەنیا باڵ ناتوانیت ئازادیی بۆ کۆمەڵگەیەك بسێنیت. لەبەر ئەوە دەبێ کۆمەڵگە بجوولێنیت و بهەژێنیت کە بتوانێ خۆی خۆی ئازاد بکات لەڕێی یەکگرتنی ئەو تاکانەیەوە کە بۆ ئازادیی کۆمەڵگە هەوڵ دەدەن. جا لەبەر ئەوەیە کە دەبێ تۆ لەگەڵ ئەو جۆرە تاکانەدا کاری خۆت یەك بخەیت؛ واتە لەگەڵ کۆمەڵێکی سیاسیدا کاربکەیت کە بۆ ئازادیی کۆمەڵگە هەوڵ دەدات، نەك بۆ ئازادیی کۆمەڵەکەی خۆی، یان حیزبەکەی خۆی بەتەنیا. چۆنکە ئەو حیزبەی کە تەنیا بۆ ئازادیی خۆی هەوڵ دەدا، هەر دەیەوێ "**خۆی**" بگەیەنێتە

ئازادی، نەك "**كۆمەڵگە**" بگەیەنێتە ئازادی. جا وەك چۆن مرۆڤ ئەگەر تەنێ بۆ ئازادیی خۆی هەوڵیدا، ئەوا هەر بۆ دەسەڵات پەیداكردنی خۆی هەوڵ دەدا، هەر ئاواش ئەو حیزب و كۆمەڵە سیاسییانەی تەنێ بۆ ئازادیی خۆیان، هەوڵ دەدەن، دەیانەوێ جارێ دەسەڵات بخەنە دەست خۆیان، ئەوجا "**دەسەڵات**" لە حیزبەكان و كەرتەكانی دیكەی كۆمەڵگە بپڕن و لە ئەنجامی ئەوەدا "**بێ ئازادی**" بیان هێڵنەوە. لێرەدا دەبێ بەر لە هەموو شتێك بزانیت كە هێچ هێزێكی دڕندەی فاشیستانە و خوێنڕێژانە و دیكتاتۆرانە لە جیهاندا نەبووەو نییە و نابێ كە دژی "**ئازادی**" بێ؛ وەك "**بنچینە**"یەك. خوێنڕێژترین و ملهوڕترین سیاسەتگەرانی مێژوو، و دڕندەترین و دیكتاتۆرترین كۆمەڵە و حیزبی ئەم جیهانە، چ لەرابووردوو و چ لە ئێستەدا، هەموویان باسی "**ئازادی**"یان كردووە و دەیكەن و هەوڵیان بۆ "**ئازادی**" داوە و دەیدەن. بەڵام ئەو پرسیارەی كە دەبێ بكرێ ئەوەیە: ئایا ئەمانە "**ئازادی**"یان بۆ كێ ویستووە و لەبەر چی ویستوویانە "**ئازاد**" بن؟ ئێمە دەزانین كە **دەوڵەتی عوسمانی** كاتێ ساڵ دەری دوانزەی مانگی لە شەڕدا بوو لە دژی ئەوانەی كە گوایە "**كافر**" بوون و هەوڵی دەدا وڵاتی دیانەكان داگیر و كاول بكات و دەسەڵاتی گەلەكانی نەهێڵێ تاكو "**ئازادی**" یان نەمێنێ، ئەمە بۆ ئەوەبوو كە "**ئازادیی خۆی**" و "**ئازادی**" تەنێ هەر "**بۆ خۆی**" بپارێزێ. سوڵتانەكانی عوسمانی دەیانگوت "**ئێمە خوا فەرمانی داوە پێمان كە دوژمنانی خوا ملكەچ بكەین**". بە ملكەچكردنی "**دوژمنەكانی خوا**"؛ دەچون "**ئازادی**"ی "**ژێردەست كردن و كە نەفت كردن**"ی بەشێكیان لە مرۆڤایەتی بۆ خۆیان دەپچڕی. ئەگەر نا ئەم سوڵتانە تركانە دوژمنی "**ئازادیی خۆیان**" نەبوون. بەڵكو "**ئازادیی خۆیان**" لە "**دیلێتیی خەڵك**"دا دەدی. ئەو تركە لاوانەی كە بە "**ژۆن ترك**" نێویان رۆیوە، بزووتنەوەكەیان لە ژێر ئاڵای "**ئازادی**" و "**دادخوازی**" و "**وەك یەكی**"دا دەست پێ كرد. كە هاتنە سەر كار؛ دەركەوت كە مەبەستیان لە "**ئازادی**" تەنێ "**ئازادیی خۆیان**" بوو؛ چۆنكە هەر زوو رێی ئازادییان لە خەڵكی دی گرت.

هیتلەرو نازییەكانی هاوڕێی كە چەند ملوێنێك جوولەكەو رووس و فەرەنسەیی و ئەڵمان و ئەورووپاییی دیكەیان لە نێوبرد؛ بە ئاشكرا دەیانگوت "**ئێمە بۆ ئازادیی رەگەزی ئاریایی هەوڵ دەدەین كە پێشكەوتووترین رەگەزی جیهانە و لە بەر ئەوە دەبێ رەگەزە نزمەكان بەژێر دەستەیی بژین**" . ئەوان نەیان دەگوت "**ئێمە دژی ئازادین**" و راستییەكەشی دژی ئازادیی خۆیان نەبوون، دژی ئەوە

بوون کە خەڵکی دی، واتە ئەوانەی لەوان نەبوون "**ئـــازاد**" بن. سەددام و بەعسییەکانی هاوڕێی هیچ کاتێك نەیانگوتووە و ناڵێن "**ئێمــە دژی ئـازادین**" و ئەوەتە یەکێك لە ستراتێژە سێ کوچکەکەیان "**ئـــازادی**" یە (**وحـدة-حريـة-اشتراكية**). ئەوان کە "**دەسەڵات**" لە هەموو حیزب و دەستەیەك کە لە خۆیان نەبێ دەستێننەوە و "**دەسەڵات**" دەخەنە دەست خۆیان؛ تەنێ لەبەر ئەوەیە کە ئەوان "**ئازادی**"یان هەر بۆ "**خۆیان**" دەوێ. جا وەك کورد گوتوویەتی: "**سەگ لە کولێرە راناکات**"، دڕندەترین چوار پێ کە گۆشت ببینێ راناکا لێی و فڕێی نادا، بەڵکو پەلاماری دەداو بۆ "**خۆی**" داگیری دەکا. "**ئازادی**"ش وایە؛ دڕندەترین کۆمەڵە و حیزب و تاکی سیاسی ئەم جیهانە رانکالێی و دژی ناوەستی؛ بەڵکو بۆ "**خۆیی دەوێ و دەیکا بەماڵی خۆی**".

ئەمجا بۆ ئەوەی مرۆڤێکی ژیر لە دڕندەیەکی کێوی جیا بکەینەوە؛ دەبێ ئەوە بهێنینە بەرچاومان کە "**مرۆڤی ژیر نابێ ئازادی هەر بۆ خۆی بـوێ**". واتە ئەو نانەی کە دێتە سەر "**خوان**"؛ نابێ یەکێك بێ و وەك دڕندە قەپ بکا بە هەموویدا و لرفیبدا؛ بەڵکو دەبێ هەموو خێزانەکە لێی بخواو بۆ تاکە "**یەکێك**" یان چەند کەسێکی ئەو خێزانە نەبێ. کەواتە "**ئـازادی**" کە "**ملکێکـی گشـــتی**"ی هـەموو "**مرۆڤایەتی**"یە: نابێ تەنێ بۆ یەك کەس و یەك کۆمەڵ و یەك حیزب و یەك دەوڵەت و یەك رەگەز و یەك ئاین و یەك نەتەوە بێ، بەڵکو دەبێ بۆ سەرجەمی تەواوی "**کۆمەڵگەی ئادەمزاد**" بێ "**بێ جیاوازی**".

کوێرەوەریی کۆمەڵگەی ئادەمزاد تا ئێستە لەوەدا بووە و لەوەدایە کە هەر بەشێك لەوانەی ئازادییان بۆ خۆیان ویستووە، یان ئازادییان بۆ خۆیان دەوێ، هاتوون بە نێوی شتێکەوە یان بە بیانووی شتێکەوە مافیان داوەتە دەست خۆیان کە هەر خۆیان ئازاد بن و رێی ئازادییان لەوانی دیکە گرتووە و دەیگرن. جا بۆ ئەوەی ئەم "**ئازادی**"یە بۆ "**خۆیـــان**" مسۆگەر بکەن و "**ئـازادی**" لەوانەی دی بگرن، دەچن رێ و شوێنێکی سیاسی دەگرن و لە ژێر ئاڵایەکی بە رووالەت "**ژێربێژانە**"دا دەچن بەرێوەو؛ وای پێشان دەدەن کە "**هەق**" هەر بەلای "**خۆیان**"ەوەیە و بەلای کەسی دیکەوە نییە. جا لەبەر ئەوەی "**هەق**" هەر بەلای ئەوانەوەیە؛ دەبێ ئەوانەی لەسەر "**ناهەق**"ن نەمێنن و لە نێو بچن. جا هەر لەم بیرە تەسکوتروسك و دوژمن بە "**ئازادیی کۆمەڵگە**"یەوە؛ بیری "**حیزبی پێشـــڕەو**" و "**سەرکردەی تاقانەی گەل**" و "**رێبەری بێ هاوتا**" و "**وەکیلی خــوا**" و ئەم جۆرە بڕوبیانووانە دێنە کایەوە و کاریش دەکەنە سەر نەزان و بیرنەکەرەوە و تێ

نەگەیشتوو و، لە هەمان کاتدا ئەوانەی خۆبژێن و هەلپەرست و کوڕی ڕۆژ و خوێڕی و چڵکاو خۆرن؛ لە دەوری کۆدەبنەوە و گڕی ئاگرەکەی خۆش دەکەن و لە ئەنجامدا هەر بە نێوی "**ئازادی**"یەوە "**ئازادی**" سەردەبڕدرێ.

جیاوازیی "**هاوبیرانی قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم**" لە کۆمەڵانی دی لەوەدا نییە کە هاوبیرانی ئەم قوتابخانەیە خۆیان بەڕاست نازانن و بیروباوەڕی خۆیان بە هەق نازانن، یان بیروباوەڕی دی بەراستتر و هەقتر لە هی خۆیان دەزانن و لەبەر ئەوەیە "**ئازادی**" بە خەڵکی دیکەش ڕەوا دەبینن. نەخێر وانییە. هاوبیرانی ئەم قوتابخانەیە خۆیان بەڕاست و بیروباوەڕەکەیان بە هەق دەزانن. دیارە لە چاو بیروباوەڕو ڕێی خۆیاندا، هەموو بیروباوەڕەکانی دی بە ناهەق و ڕێیەکانی دی بە ناڕاست یان لاڕێ دەزانن، بەڵام ئەوەی هاوبیران لە گەلێك خەڵکی دی جیادەکاتەوە ئەوەیە، هاوبیران "**ئازادی**" بە مافێکی بنچینەیی و سروشتیی مرۆڤ دادەنێن کە هیچ مرۆڤێکی دی مافی دەست بۆ بردنی نییە. هەر لەبەر ئەوەش هاوبیران خۆیان بە "**سەرکردەی تاقانەی گەل**" و "**گەورەی کۆمەڵگە**" و "**تاکە دەمڕاست**" و "**وەکیلی خوا**" نازانن؛ و بێ پێچو پەنا دەبێژن: ئێمە بیروباوەڕەکەمان بە "**بیروباوەڕێکی پێشڕەوانە**" دەزانین؛ نەك تاکە تاکەی خۆمان. ئێمە "**خۆمان**"مان وەك هەموو مرۆڤێکی دی ئەم جیهانە دێتە بەرچاو کە هیچ کاتێ لە ناتەواوی و خەوش (**عیب**) و هەڵە و کەموکورتی بە دوور نییە و نابێ. ئێمە نە "**گەورەی کەسین**" و نە لە "**گەورەیەتی**" و "**زلێتی**" دەگەڕێین. ئێمە "**کوتەك بەدەست**" نین؛ بەڵکو "**چرا بەدەست**" و "**ڕێ پێشاندەر**"ین. ئەوی "**چرا بەدەست**" و "**ڕێ پێشاندەر**"ە؛ ناچارە لە پێش کۆمەڵەوە بڕوا و چراکە ڕاگرێ بۆیان، چۆنکە ئەگەر لە پشتیانەوە بڕوا؛ ئەو دەمە بەردەمیان ڕۆناك نابێتەوە. "**چرا بەدەست**" هەر چەندە لە پێش کۆمەڵەوە دەڕوا؛ بەڵام هیچ کاتێك سواری قەڵاندۆشکانی ئەوانە نابێ کەرێ ڕۆناك دەکاتەوە بۆیان و هیچ کاتێك بە قامچی تێیان بەرنابێ و، وەك شوانی مێگەلە مەڕ لێیان ناخوڕێ. ئێمەش چرایەکمان گرتووە بەدەستمانەوە، هەر کەسێ دێتە بەری بەخێر بێ و ئەوی نایەتە بەری، با چرایەکی دی بۆ خۆی بدۆزێتەوە؛ بەڵام دەبێ چرایەك بۆ خۆی بدۆزێتەوە، هەر چرایەك دەبێ پیرۆزی بێ. بەڵام نابێ لە تاریکیدا بمێنێتەوە. ئەوی لە تاریکیدا بمێنێتەوە؛ ئێمە لێی بە گومان دەبین. ڕێ بە هیچ کەسێك نادەین بەنێوی "**بێ لایەنیی درۆزنە**"وە لە تاریکیدا بوەستێ و بەرد بگرێتە چراکەمان.

ئێمە پێمان وایە و لە نێو جەرگەی بیرکردنەوەیەکی ژێر بێژانە (منطقي)ی قووڵەوە پێمان وایە کە چراکەمان لە چرای هەموو لایەك بەهێزترە. جا لەبەر ئەوەی لە تیشکی بەهێزی چرای خۆمان دڵنیاین، دەزانین رۆژێ لە رۆژان، زوو یان درەنگ، خەڵکی واز لە چرای دیکە دێنن و خۆیان بۆ ئەم چرایەی ئێمە دەکوتن. لەبەر ئەوەیە ئێمە چرای کەس ناشکێنین و بەخیلی بەکەسیش نابەین.

هەر لەبەر ئەوەشە ئێمە دژی "**ئـازادی**"ی هیچ کەس و هیچ کۆمەڵ و هیچ لایەك نین و دەمانەوێ هەموو "**لا**"یەك "**ئازاد**" بن؛ واتە "**دەسەڵات**" بە هەموو "**لا**"یەك رەوا دەبینین، لە یەك باردا نەبێ؛ ئەوەش ئەوەیە ئەو "**کەسە**" یان ئەو "**کۆمەڵە**" یان ئەو "**دەوڵەتە**" یان ئەو "**دەزگە**"یە؛ هەوڵ تەنیا بۆ "**ئازادیی خۆی**" بدا؛ واتە "**دەسەڵات**"ی خۆی بەکاربهێنێ بۆ رێگرتن و بڕینی "**دەسەڵات**"؛ واتە "**ئـازادی**"ی لەلایەنەکانی دی. لەو کاتەشدا ئێمە ئەگەر پێمان کرا هەر تەنێ "**دەسەڵات**" لەو "**هێز**"ە یان ئەو "**لایەن**"ە دەسێنینەوە؛ بەڵام خۆی، "**وەك خۆی**" لە نێو نابەین. ئێمە لە بنەڕەتەوە نامانەوێ "**مار**" بکوژین، بەڵکو دەمانەوێ **دانی** دەربکێشین و وای لێ بکەین بە خەڵکەوە نەدا.

کەواتە ئێمە بۆ "**ئـازادیی کۆمەڵگـە**" تێ دەکۆشین، بۆ "**ئـازادیی کۆمەڵگـەی مرۆڤایەتی**" و، لە سەرەتاوە لە جێی خۆمانەوە واتە لە "**کۆمەڵگـەی خۆمـان**"ەوە دەست پێ دەکەین. تۆیەکیش کە دەتەوێ "**ئازاد**" بیت "**وەك تاکێکی کۆمەڵگە**"؛ پێویستە شان بەشانی ئێمە بۆ "**ئـازادیی کۆمەڵگـە**" تێ بکۆشیت، واتە پاش ئەوەی قسەکانمانت بیست و کردەوەکانمانت دی و هەردووکیانت بەدڵ بوو، ئەوجا پێویستە بێیتە ریزەکانی ئێمەوە. چۆنکە تا ریزەکانمان بەهێزتر و پڕو چڕتر بێ، ئەوا هێزەکەمان زووتر دەتوانێ ئازادی بۆ کۆمەڵگە وەدەست بهێنێ و هەر چیش بژی دەبینێ.

بەم پێیە یەکێك لە بنچینەکانی "**قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم**" "**ئازادی**"یە و ئەو رژێمانەی دژی "**ئـازادی**"ن، با خۆشیان بە "**رژێمـی سۆسیالیستـی**" بدەنە قەڵەم؛ بەڵام لەلایەن هاوبیرانی ئەم قوتابخانەیەوە بە "**رژێمـی دژی سۆسیـالیزم**" دێنە ناسین. لەبەر ئەوە هەموو رژێمێکی دیکتاتۆرانە و فاشستانە و ئۆتۆریتێرانەو ئێتاتیستانە و تۆتالیتێرانە بەپێی بیری ئەم قوتابخانە کوردییە– رژێمی سۆسیالیستانە نین، چۆنکە دژی ئازادین.

یەکسانکردنی کۆمەڵگە، نەك دانی مافی وەك یەك بە تاکە تاکەی کۆمەڵگەی نایەکسان

کاربەدەستان و فەرمانڕەوایانی زۆربەی زۆری دەوڵەتەکانی ئەم جیهانە، بە دێموٚکراتی و تۆتالیتێر و ئۆتۆکراتی و ئۆتۆریتێر و ئێلیتێر و لیبەرالەوە، لاف پێدانی **"مافی وەك یەك"** بە هاووڵاتە فەرمانە بەسەردا کراوەکانیاندا لێ دەدەن، و هێندێکیشیان بە کردەوە لە قانوونە بنچینەیی‌یەکانیاندا دەنووسن کە **"هەموو هاووڵاتان، بێ گوێ دانە جیاوازیی ڕەگەزو زمان و ئاین و ڕەنگی پێست و بیروباوەڕ و شوێنی کۆمەڵایەتی و..هتدیان؛ لەبەردەم قانووندا وەك یەکن"**.

مەبەستیشیان لەمە ئەوەیە؛ کە ئەم **"هاووڵاتانە"** هەموو بە یەك چاو لەلایەن دەوڵەت و دەزگەکانی‌یەوە تەماشا دەکرێن. واتە ئەگەر یەکێك **"دەوڵەمەند"** و یەکێك **"هەژار"** بوو، یان یەکێك **"پێستی ڕەش"** و یەکێك **"پێستی سپی"** بوو، یان یەکێك **"پیاو"** بوو و یەکێك **"ژن"** بوو، یان یەکێك **"خوێندەوار"** بوو، یەکێك **"نەخوێندەوار"** بوو، یان یەکێك **"بەکوردی قسەی کرد"** و یەکێك **"بە ترکی"**؛ ئەوا قانوون بە **"دەوڵەمەندەکە"** و **"سپی پێستەکە"** و **"پیاوەکە"** و **"خوێندەوارەکە"** و **"ترکەکە"**؛ مافی زێتر نادا لە **"هەژارەکە"** و **"ڕەش پێستەکە"** و **"ژنەکە"** و **"نەخوێندەوارەکە"** و **"کوردەکە"** و ئەمەش بە نیشانەی ڕاستەقینەی **"وەك یەکیی ماف"** و **دێموٚکراسی و داد پەروەریی ڕژێمی** ئەو دەوڵەتە دەدەنە قەڵەم.

ئێستە ئەگەر کەمێك بە هوردی و بابەتانە لە کێشەکە بکۆڵینەوە، دەبینین ئەم لاف لێ دانەی سەرەوە **"هەموو هاووڵاتان لەبەردەم قانووندا وەك یەکن"** کە گوایە نیشانەی **"مافی وەك یەك"**ە لە قسەیەکی بێ سەروپێ بەولاوە هیچی دی نی‌یە، ڕاستی‌یەکەی ئەوانەی وەك یەك نین–واتا هاوشان و هاوکێشی یەك نین– ، بە پێی سروشت و ژێربێژیی شتەکە خۆی، ناشتوانن **"مافی وەك یەك"**یشیان هەبێ. دوو کەس یان دوو کۆمەڵ، تەنێ دەتوانن بڵێن **"مافی وەك یەکمان هەیە"** کە ئەگەر هاتوو ئەو دوو کەسە یان ئەو دوو کۆمەڵە؛ **"هاوشان و هاوکێشی یەك"**بن؛ واتە **"یەکسان"** بن، **"یەکسانی"** مانای <u>**"یەکسانی نی‌یە لە بوونی مافدا" بەڵکو مانای "یەکسانی‌یە لە مافی بەکارهێنانی ماف" و "یەکسانی لە سووت وەرگرتن لەو بەکارهێنانە"**دا.</u> چۆنکە **"ماف"**، کاتێك سووتی دەبێ، کە بتوانرێ

بەکاربهێنرێ و هیچ مافێك سووتی نابێ ئەگەر بەکار نەهێنرێ، یان نەتوانرێ بەکار بهێنرێ. لەبەر ئەوە ئەگەر تۆ نەتتوانی مافێك کە هەتە بەکاری بهێنیت، ئەوا وەك نەتبووبێ وایە، بۆ وێنە: ئەگەر تۆ بە ملوێن پارەت لە بانکدا هەبێ، بەڵام نەتوانیت؛ واتە ماف ئەوەت نەبی دەری بهێنیت و خەرجی بکەیت؛ ئەوا وەك نەت بووبێ وایە. کەواتە "**ماف نابێتە ماف**" هەتا "**دەسەڵاتی بەکارهێنان**"یت نەبێ. بەڵام کە دوو کەس، یان دوو کۆمەڵ "**دەسەڵات**"یان لە لەبەکارهێنانی "**ماف**"ێکدا هەبوو، مانای وانی‌یە ئەنجامی بەکارهێنانی ئەو مافە هەر وەك یەك دەردەچێ. چۆنکە **چەندایەتی** و **چۆنایەتیی** ئەو ئەنجامە لەسەر رادەی توانستی سووت وەرگرتن لەبەکارهێنانی ئەو مافە وەستاوە.

جا لەبەر ئەوە و بۆ ئەوەی دوو کەس "**مافی وەك یەك**"یان هەبێ؛ دەبێ یەکەم: هەردووکیان "**دەسەڵات**"یان لە "بەکارهێنانی ئەو مافە هەبێ و دووەم: دەبێ هەردووکیان "**دەسەڵات**"یان لە "**سووت وەرگرتن لەو مافە**"دا وەك یەك بێ. واتە دەبێ ئەو دوو کەسە ببنە "**هاوشان**" و "**هاوکێش**"ی یەك تا ببنە خاوەنی "**مافی وەك یەك**".

بۆ وێنە: کە دوو قوتابی دێنە قوتابخانە؛ یەکێکیان زاڕۆی خێزانێکی هەژار و ئەوی دی زاڕۆی خێزانێکی دەوڵەمەند، یەکەمیان بە زگی برسی و جلکی دڕاو و شەرمێکی زۆری هەڤاڵ کەمی‌یەوە دێتە بەردەم مامۆستا، و ئەوی دی‌یان بە زگی تێر و جلکی جوان و کەشوفشێکی دەست ڕۆیشتووانەوە دێتە بەردەم مامۆستا، ئەم دووانە؛ ناتوانن وەك یەك لەگەڵ مامۆستاکەیان وتووێژ بکەن و سووت وەربگرن لێی؛ با قوتابخانەکە و مامۆستاکانیش لە بنچینەوە بە یەکچاو تەماشای زاڕۆی هەژار و زاڕۆی دەوڵەمەند بکەن و بە هەردووکیان ماف وەك یەك ڕەوا ببینن. بەڵام زاڕۆ هەژارەکە بەو حاڵەی کە لە سەرەوە باسکرا؛ ناتوانێ سووت لە ماف خۆی وەربگرێ وەك زاڕۆ دەوڵەمەندەکە؛ چۆنکە "**هاوشان و هاوکێشی**"ی زاڕۆ دەوڵەمەندەکە نی‌یە و ئەوەندەی ئەو دەستی ناڕوا و دەسەڵاتی نی‌یە.

هەروەها کە ژن و پیاوێك شەڕێکیان دەبێ و دێنە بەردەمی حاکمێك لە وڵاتێکی دواکەوتووی پیاو فەرمانی‌دا، پیاوەکە بە دەسەڵات و دەم هەراش و دەنگ دلێر و لە خۆ دڵنیا، و ژنەکەش بێ دەسەڵات و دەنگ خنکێنراو و شەرمن و کەنفت کراو، ئەوا ناتوانن وەك یەك مەسەلەکەیان لە حاکمەکە بگەیەنن. با حاکمەکەش هەردووکیان لە بنچینەوە بەیەك چاو تەماش بکات و ماف وەك یەك

ڕەوا ببینیٚ پیٚیان. ژنەکە بەو حاڵەی باسکرا، ناتوانیٚ سووت لە ماڤ خۆی وەربگریٚ وەك پیاوەکە، چۆنکە ژنەکە "**هاوشان و هاوکێشی**"ی پیاوەکە نییە. واتە ئەوەندەی پیاوەکە دەستی ناڕوا و ئەوەندەی ئەو دەسەڵاتی نییە.

بە کورتی: "**مافی وەك یەك**" کاتێك دەبێتە واقعێکی هەست پیٚکراو کە ئەوانەی ئەو مافە ڕەوا دیتراوە پیٚیان؛ یان خۆیان بتوانن؛ یان دەسەڵات پەیدا کریٚ پیٚیان؛ تاکو ئەو مافە وەك یەك بەکار بهێنن و وەك یەك سووت وەربگرن لە بەکارهێنانی. کەواتە بەکارهێنانی وەك یەکیی ماف و سووت وەرگرتنی وەك یەك لیٚی؛ پێویستییان بە بوونی دەسەڵاتی وەك یەك هەیە، دەسەڵاتی وەك یەکیش کاتێك دەبێتە کردار، کە ئەوانەی ئەو دەسەڵاتە بەکار دەهێنن هاوکێش و هاوشانی یەکبن؛ واتە "**یەکسان**"بن.

کەواتە کاتێك دەتوانریٚ باسی "**وەك یەکیی ماف**" لە کۆمەڵگەدا بکریٚ، کە ئەو کۆمەڵگەیە "**یەکسان**" بیٚ. کۆمەڵگەیەك کە لە ڕووی ئابووری و ڕۆشنبیرییەوە لە چەند چینێك و دەستەیەك وتوێکێکی جیاواز پێك هاتبیٚ، دیارە ئەندامەکانی هاوشان و هاکێشییەك نابن، لەبەر ئەوە دەسەڵاتیشیان لەبەرکارهێنانی ماف و سووت وەرگرتن لەو بەکارهێنانە، وەك یەك نابیٚ، لەبەر ئەوە هەزاران قانوون و نەریٚت دروست ببیٚ بۆ پشتگیریی دانی ماڤ وەك یەك بە ئەندامەکانی ئەو کۆمەڵگەیە؛ هیچ سووتێکی نابیٚ و لە وشەی سەر کاغەز بەو لاوە چی دی نابیٚ.

بۆ وێنە: لە هێندیٚ لە دەوڵەتەکانی ئەورووپای ڕۆژاوادا قانوونی زۆر دێمۆکراتانە و ئازادیخوازانە هەن؛ کە ماڤ وەك یەك بە ئەندامانی کۆمەڵگەی ئەو وڵاتانە ڕەوا دەبینن، بەڵام تاك و چین و توێك و دەستە جۆرجۆرەکانی کۆمەڵگە کەڵك لەو قانوون و مافانە، وەك یەك، وەرناگرن. بۆ نموونە: یەکێك لە بنچینە سەرەتاییەکانی سیستەمی لیبەراڵی "**ئازادیی پەیمان بەستن**"ە. واتە کرێکارێك ماڤ ئەوەی هەیە لای ئەم خاوەن فابریقەیە کار نەکات، بەڵکو لە لای ئەو خاوەن فابریقەیە کاربکات؛ بە کورتی کرێکارەکە ئازادە لەگەڵ چ کارپیٚ دەرێکدا بیەویٚ؛ دەتوانیٚ پەیمانی کارکردن ببەستیٚ. بەڵام ئەگەر تۆزێك بە هوردی لەمە بکۆڵینەوە؛ دەبینین کە کرێکار لەم پەیمان بەستنەدا لەگەڵ سەرمایەدار "**ئازاد**" نییە، وەك قانوون دەڵیٚ. چۆنکە کرێکارێك کە ناچارە هێزی لەشی بە پارە بفرۆشیٚ، ناتوانیٚ بە ئارەزووی دڵی خۆی پلەی کریٚ و جۆری کار و کارپێدەر بۆ خۆی هەڵ بژێریٚ. چۆنکە ئەو کەسەی کرێکارەکە بە پارە ڕادەگریٚ سەرمایەدارەکەیە، و کرێکارەکە ناتوانیٚ ماوەیەکی زۆر بیٚ کار بمێنێتەوە؛

چۆنکە لەبرساندا دەمرێ. بەڵام سەرمایەدارەکە دەتوانێ بەهۆی پارەکەیەوە، ئەگەر هاتو کۆمەڵە کرێکارێك مانیان گرت لێی و کاریان نەکرد بۆی، ئەوا رابوەستێ و چاوەڕوان بکات، تا کرێکارەکان ناچار دەکات بە مەرجەکانی رازی بن. بە کورتی ئەو "**دەسەلات**"ەی سەرمایەدارێك هەیەتی، کرێکارێك نییەتی. کەواتە ئەو پەیمانەی لە نێوان پارەدارێك "**بەدەسەلاتێك**" و "**بێ دەسەلاتێك**"دا دێتە بەرهەم؛ پەیمانێك نییە کە لە نێوان دوو کەسی هاوکێش و هاوشاندا هاتبێتە بەرهەم، لەبەر ئەوە با قانوونیش هەردووکیان وەك یەك تەماشا بکات، لەگەڵ ئەمەشدا سەرمایەدار باشتر دەتوانێ کەڵك لە "**مافی ئازادیی پەیمان بەستن**" وەربگری وەك لە کرێکار. ئەمجا با چەند وێنەیەکی کەمێك هاسانتر بهێنینەوە:

کاتێك پارەدارێك لەگەڵ هەژارێکدا لەسەر شتێك ناکۆکی دەکەوێتە نێوانیان و دۆزەکە دەگاتە دادگە، پارەدارەکە بەهۆی دەسەلاتی پارەکەیەوە دەتوانێ لە باتی پارێزکارێك (محامی) چەند پارێزکارێکی زۆر شارەزا رابگرێ و لە کابرای هەژاری دەستکورتی لە قانوون نەزان؛ گەلێك باشتر سووت لە پێچ و پەناکانی قانوون و مافەکانی خۆی وەربگرێ و کێشەیەك کە بە ماوەیەکی کورت تەواو ببێ؛ وای دوور بخاتەوە و وای سەخت بکا؛ کە پرزە و هەناسە لەبەر هەژارە دەستکورتەکە ببڕێ و لە ئەنجامدا کوڵ بە هەژارەکە بدات و دۆزەکە بباتەوە، با هەژارەکەش لەسەر هەق بێ و قانوونیش پشتی بگرێ. هەروەها کابرایەکی خوێندەواری ئەکادیمیکەری شارەزای تێکنۆکراتی؛ باشتر دەتوانێ کەڵك لە قانوون و ماف خۆی وەربگرێ وەك لە یەکێك کە خوێندنێکی بەرزی زانستگەییی تەواو نەکردبێ و شارەزای کاروباری بێرۆکراتی و پێچو پەنای قانوون نەبێ.

جا هەرچەندە بەپێی قانوونی رژێمە لیبەراڵی‌یەکان خەڵك ئازادن لە دەربڕینی بیروباوەڕدا و مافی ئەوەیان هەیە بە سەربەستی بیروباوەڕی خۆیان دەربڕن؛ بەڵام ئەو خەڵکە هەموویان دەسەلاتی ئەوەیان نییە ئەم مافە وەك یەك بەکاربهێنن. ئەوانەی هەژارو دەستکورت و بێ سەرمایەن؛ لەوە زێتر کە بیروڕای خۆیان بە چەند کەسێکی دەوروپشتی خۆیان رابگەیەنن، یان لە سنوورێکی زۆر تەنگدا بڵاوی بکەنەوە؛ ماوەی دیکەیان نییە. بەڵام ئەو کۆنسێرنانەی کەوا دەستاوێژی چاپ و چاپەمەنی‌یان بەدەستەوە هەیە، و هەموو رۆژێك بە ملوێن دانە رۆژنامە و گۆڤار و پەخشنامە بڵاودەکەنەوە؛ زۆر چاك دەتوانن بەهۆی ئەو

ڕۆژنامە و گۆڤار و پەخشنامانەوە کە دەری دەکەن؛ کاربکەنە سەر بیروڕای گشتیی خەڵك و سەرنجیان بگۆڕن و چەواشەیان بکەن و هەق بکەن بە ناهەق و ناهەق بکەن بە هەق لێیان، کە ئەم کارە لە دەسەڵاتی ئەوانەدا نییە کە خاوەنی کۆنسێرن و چاپخانە و داودەزگەی ڕۆژنامەگەری و پەخشکاری نین، با لەسەر هەقیش بن و قانوونیش پشتیان بگرێ.

لە چارەکە چەرخی ڕابوردوودا؛ هێندێ لە وڵاتەکانی جیهانی سێیەم بەنێوی "**ریفۆرم**" اصلاحات– ەوە هێندێ "**اجراءاتیان**" نواند؛ وەك دەرکردنی قانوونی چارەسەرکردنی زەوی و زار و قانوونی (**احوالی شخصی**) بۆ مافی ژنان. بەپێی قانوونی یەکەم دەوڵەت هێندێك زەوی و زاری لە خاوەن زەوییە گەورەکان کڕی و بەسەر جۆتکارەکاندا دابەشی کرد. بە پێی قانوونی دووەمیش هێندێ مافی سەرەتایی بە ژنان ڕەوا بینرا. بەڵام نە جۆتکارەکان سووتیان لە مافی "**خاوەن زەوێتی**" وەرگرت و نە ژنانیش سووتیان لە مافی "**وەك یەکی**" لەگەڵ پیاودا وەرگرت. ئێران باشترین نموونەیە کە بۆ ئەم قسەیە.

ئەو خاوەن زەوییە گەورانەی زەوییەکانیان بە پارەیەکی یەکجار زۆر لێ کڕا، چوون هەر بەو پارەیە مڵکی دیکەیان کڕی و دەوڵەمەنتر و دەسەڵاتدارتر بوون. جۆتکارە هەژارە بێ پارە و نەخوێندەوار و بێ پشتو پەنا و بێ دەسەڵاتەکانیش؛ چۆنکە توانستی بەڕێوەبردنی زەوییەکانیان نەبوو، پاش ماوەیەك ناچار بوون زەوییەکانیان بەجێ بهێڵن و وەك کرێکارێکی ڕۆژانە بە نانەسکی لە شارە گەورەکاندا کاربکەن و لە جاران هەژارتر بن. ئەو ژنانەش کە دڵی خۆیان بەوە خۆش کردبوو کە خۆیان بەرامبەر پیاو ڕاست بکەنەوە؛ هەر زوو زانیان کە نالوێ بۆیان. کۆمەڵگە بەرامبەریان وەستاو، بە چاوی سووك تەماشایان کرا. چۆنکە ژنەکان دەسەڵاتی ئەوەیان نەبوو بەرامبەر کۆمەڵگەیەکی پیس و پیاو فەرمانی خۆیان ڕابگرن و ناچار بوون سەر بۆ هەزاران قسەی ساردو سووك شۆڕبکەن و لە ئەنجامدا نەك سووتیان لەو فشە مافانە وەرنەگرت؛ بەڵکو بەزیانیشیان تەواو بوو.

کەواتە تۆ کاتێك دەتوانیت باسی "**مافی وەك یەك**" بکەیت؛ کە "**دەسەڵاتی وەك یەك**"ت مسۆگەر کردبێ بۆ ئەو لایەنانەی "**ماف**" ڕەوا دەبینی پێیان. مەبەستیش لە "**دەسەڵات**" دەسەڵاتە لە هەموو ڕوویەکەوە: دەسەڵاتی ئابووری، دەسەڵاتی ڕۆشنبیری، دەسەڵاتی چالاکی نواندن، دەسەڵاتی ڕادەربڕین و..هتد.

جا كه تۆ بتەوێت دەسەڵاتی وەك یەك لە هەموو روویەكەوە بۆ كۆمەڵگەیەك پێك بهێنیت؛ ئەوكاتە ناچاریت و هەردەبێ "**كۆمەڵگەیەكی یەكسان**" پێك بهێنیت.

بە كورتی: بۆ ئەوەی ماف تاكە تاكەی كۆمەڵگە؛ بەڕاستی وەك یەك بێ، دەبێ "**دەسەڵات**"ی تاكە تاكەی كۆمەڵگە لە هەموو روویەكەوە وەك یەك؛ واتە هاوكێشی یەك بێ. بوونی "**دەسەڵات**" مانای بوونی "**ئازادی**"یە (بگەڕێرەوە بۆ وتاری ئازادی و دەسەڵات)، نەبوونی "دەسەڵات"یش مانای نەبوونی "ئازادی"یە. دیارە ئەوانەی دەسەڵاتیان وەك یەك نییە، وەك یەكیش "ئازاد" نین.

لەبەر ئەوە دەبێ تاكە تاكەی كۆمەڵگە وەك یەك دەسەڵاتیان هەبێ؛ تاكو بتوانن وەك یەك ئازاد بن لە بەكارهێنانی مافیاندا. جا لەبەر ئەوەی تاكە تاكەی هیچ كۆمەڵگەیەكی ئەم جیهانە ناتوانێ "**ئازاد**" واتە "**دەسەڵات**" بۆ خۆی مسۆگەر بكات، ئەگەر بێتو لە كۆمەڵگەیەكی ئازادی بە دەسەڵاتدا نەژی، پێویستە تاكە تاكەی كۆمەڵگە بەرێككەوتن تەڤییەك و پشتگیری كردنی هەق، هەوڵی "**ئازاد**" و "**دەسەڵات**" بۆ كۆمەڵگە بدەن، "**ئازادی و دەسەڵات**" بۆ كۆمەڵگە، نەك هەر بۆ تاكە تاكەی خۆیان؛ چۆنكە ئەو كەسەی هەر بۆ ئازادی و دەسەڵاتی خۆی هەوڵ دەدات لە كۆمەڵگەیەكی نایەكساندا؛ دەبێ هەموو كاتێك چاوی لەوە بێ كە بە حوكمی سروشتی نایەكسانیی كۆمەڵگە كە، بەربەرەكانێكەر و نەیاری وا پەیدا دەبن بۆی كە لە ئازادی و دەسەڵاتی كەم دەكەنەوە و هێندێ جاریش بە جارێ پێشێلی دەكەن. لەبەر ئەوە هیچ كەسێك ناتوانێ بە تەنێ لە كۆمەڵگەیەكی نائازاددا ئازادبێ و دەسەڵاتی هەبێ و ئازادی و دەسەڵاتەكەشی تاسەر مسۆگەر بكات. تەنانەت ئەوانەی كە زۆر دەست رۆیشتوو پارەدار و ملهوڕن، دەبێ هەمیشە هەر خەریكی ئەوە بن خۆیان بپارێزن و سەر گەرمی بەربەرەكانێ بن تا ئازادی و دەسەڵاتیان بە جارێك لە دەست نەچێ. لەبەر ئەوە تەنێ كۆمەڵگەی یەكسانە كە زامنی ئازادی و دەسەڵاتە هەتا سەر بۆ هەموو تاكێكی كۆمەڵگە و هیچ تاكێك نامێنێ كە لە دەست دانی ئازادی و دەسەڵاتی خۆی بترسێ. دیارە ئەو دەمە هیچ تاكێك ئازادی و دەسەڵاتی لە تاكێكی دی زێتر نابێ.

لە كۆمەڵگەیەكی وادا كە ئازادی و یەكسانی هاوكێش و تەواوكەری یەك بن؛ دیارە ئەو كۆمەڵگەیە ناتوانێ بە دەوڵەتێك رازی بێ كە ئەو دەوڵەتە نوێنەری چینێكی تایبەتی یان دەستەیەكی تایبەتی یان توێكێكی تایبەتی یان

کەسێکی تایبەتی بێ. چۆنکە هەموو فەرمانڕەوایی‌یەکی چینایەتی یان دەستەیەتی یان توێکایەتی یان کەسایەتی؛ نایەکسانی دەگەیەنێ. هەروەها ناتوانێ بە دەوڵەتێك رازی بێ کە لاڤ ئەوە لێ بدا کە سەر بە هیچ چینێك و دەستەیەك و توێکێك و کەسێك نی‌یە؛ بەڵکو هێزێکی بێ لایەنە بۆ یەکخستن و نێو بژی کردنی چین و دەستە و توێکە جۆرجۆرەکانی کۆمەڵگە؛ چۆنکە دەوڵەت نابێ خۆی لە کۆمەڵگە جیا بکاتەوە و لە بۆشایی ئاسماندا بسووڕێتەوە. هەروەها نێوبژی کردنی نێوانی بە دەسەلاتێك و بێ دەسەلاتێك، مانای هێشتنەوەی بە دەسەلاتی و بێ دەسەلاتی‌یە وەك خۆی. دەوڵەت دەبێ لە کۆمەڵگە خۆی بێ و بۆ کۆمەڵگە خۆی بێ؛ واتە نە لە سەروو کۆمەڵگەوە بوەستێ و قامچی بەدەستەوە بگرێ لێیان، و نە لە نێوەڕاستیاندا بوەستێ و بە درۆ نێوبژی‌یان بکات و کەچی بە کردەوەش لەگەڵ لایەکیان بێ. بە کورتی دەوڵەت دەبێ کۆمەڵگەکە خۆی بێ، بێ کەمو زیاد. ئا لەم جۆرە دەوڵەتەدایە کە کەڵەگایی و ترسی پاشەڕۆژ و زوڵمو زۆر نامێنێ. شایانی باسە لێرەدا کە لە کۆمەڵگەیەکی یەکسانی وادا دەوڵەت لە نێو ناچێ و نامرێ، بەڵکو کۆمەڵگە خۆی دەبێتە دەوڵەت. واتە "**ئازادیی کۆمەڵگە**" دەبێتە "**دەسەلاتی دەوڵەت**". بە کورتی کۆمەڵگەی ئازادی یەکسان؛ دەسەلاتی خۆی لە شێوەی دەوڵەتدا دەردەبڕێ.

ئەوسا دەوڵەت و کۆمەڵگە وەك پارچە پارەیەکیان لێ دێ کە دیوێکی پارەکە ئازادی‌یە و دیوێکی دەسەلاتە و ئەو دەمەش "**دەوڵەت وەك دەوڵەت**" پێویست نامێنێ.

بیروباوەڕی سیاسی لە نێوان ستراتیژو تاکتیکدا

"**سیاسەت**" لەباری سەرنجی هاوبیرانی قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزمەوە، بریتی‌یە لە زانست و هونەری گۆڕینی کۆمەڵگەیەك لە بارێکەوە بۆ بارێکی دی.

گۆڕینیش؛ بەشێوەیەکی گشتی، دوو جۆرە: یەکەمیان ـ گۆڕینێکی رووالەتە و پێوەندیی بە دیوی دەرەوەی کۆمەڵگەوە هەیە. بۆ وێنە: گۆڕینی داوودەزگەی میری لە وڵاتێکدا؛ بەوەی ئەوانەی کاربەدەستن لایان ببەیت و هێندێکی دیی هەروەك ئەوان، بخەیتە جێیان. بۆ نموونە: دەستەیەك بکەونە یەك و ئاژاوەیەك بنێنەوە و شایەك کە لەسەر تەختە لای ببەن و سەرەك کۆمارێك دابنێن لە جێی وی؛ بێ ئەوەی سیستەمی فەرمانڕەواییی وڵات لە بنەڕەتەوە بگۆڕن. یان ئەوەی چەند ئەفسەرێك کودەتایەك چێ بکەن و دەستبەجێ. هێندێ ریفۆرمی (اصلاحات) سەر پێیی (سطحي) بخەنە کار؛ وەك ئەوەی نرخی بژێو (ارزاق) بېڕن و، هەر کەسێك گرانتری فرۆشت؛ سزای بدەن و، مانگانەی مووچە خۆران بەرز بکەنەوە؛ ئەمە بێ ئەوەی دەسکاری سیستەمی ئابووری‌یان کردبێ. یان ئەوەی فەرمانڕەوایەك لە کۆمەڵگەیەکی پیاو فەرمانی‌دا فەرمان دەربکا و بڵێ هیچ ژنێك نابێ پەچەبگرێتەوە و گوایە ئەمە بە "**یەکسانیی پیـــاو و ژن**" بزانێت، یان ئەوەی کاربەدەستان لە کۆمەڵگەیەکی دەرەبەگی و خاوەن زەوی و زاردا هێندێ زەوی و زار لە دەرەبەگەکان بسێننەوە، یان لێیان بکڕن و دابەشی بکەن بەسەر جۆتکارە بێ زەوی‌یەکاندا؛ بێ ئەوەی دەسەڵاتی ماددی و مانایی بدەن پێیان بۆ بەڕێوەبردنی کاروباری خۆیان. یان ئەوەی هەوڵ بدرێ گەلێکی پارچە کراوی نیشتمان بەشکراوی فەرهەنگ پێشێل کراو کە داوای مافی چارەنووس و قەوارەی ناسیۆنالی خۆی دەکا؛ بەکردنەوەی چەند قوتابخانەیەك بە زمانی ئەو گەلە و دەرکردنی یەك دوو گۆڤار و رۆژنامە بەو زمانە؛ دابین بکرێ و ئەمەش بە نیشانەی "**برایەتی**"ی گەلی داگیر کراو و گەلی داگیرکەر دابنرێ.

ئەمانەی لەسەرەوە باسمان کردن هەموو وێنەی جۆرجۆری گۆڕینی رووالەت و دیوی دەرەوەی کێشەکەن و هاوبیران پێیان رازی نابن.

گۆڕینی دووەم گۆڕینێکی بنچینەیی‌یە؛ واتە گۆڕینی باری وێستاو (الوضع الراهن) لە رەگوبنجەوە. دە هاوبیران لەگەڵ ئەم جۆرە گۆڕینەدان؛ بەڵام دیارە

لەباری سەرنجی بیروباوەڕی خۆیانەوە. لەم رووەوە هاوبیران چەند نموویەك دێننەوە: (کە لێمان بپرسن: دەوڵەتی کۆماریتان بەدڵە یان دەوڵەتی شا رژێمی؟ دەڵێین: ئێمە جارێ بەر لە هەموو شتێك تەماشای نێو و نیشانە و دیوی دەرەوە و توێکلی هیچ دەوڵەتێك ناکەین؛ بەڵکو تەماشای دیوی نێوەوە و نێوەڕۆکی ئەو دەوڵەتە دەکەین. ئێمە دەوڵەتێکمان بەدڵە کە نوێنەری راستەقینەی ئەو مرۆڤانە بێ کە لە چارچێوەی ئەو دەوڵەتەدا دەژین، دەوڵەتێك کە دانیشتووانی نێو سنوورەکەی لە قووڵاییی هەستی هۆشیارانەی خۆیانەوە بەوپەڕی ئازادی بڕیاریان لەسەر دامەزراندنی دابێ و هەر کاتێك کە خەڵکە ئازادەکەی؛ حکوومەت و دەزگەی بەڕێوەبەرێتیی "ئەو دەوڵەتەیان بەدڵ نەبوو؛ ئەوا بتوانن دەستبەجێ لای ببەن و بیهێننە خوارێ. دەوڵەتێك کە فەرمانڕەواکانی داردەستی گەلە هۆشیارە ئازادەکەی بن؛ نەك گەلەکە داردەستی ئەوان بێ.

دەوڵەتێك کە وەزیفەی بنچینەیی ئەوە بێ "**کۆمەڵگەیەکی یەکسان**" لە رێی فراوانکردن و پڕوچڕ کردن و تەواو کردن و پاراستنی ئازادییە تایبەتییەکان و گشتییەکانەوە بهێنێتە دی و نەتوانێ خۆی بکات بە ملهوڕی کۆمەڵگە؛ بەڵکو خۆی و کۆمەڵگە بکاتە یەك. ئا ئێمە ئەو جۆرە دەوڵەتەمان دەوێ. ئەگەرنا تۆ بچیت بە چوار پێنج ئەفسەر لە شەوێکی تاریکدا شایەك بهێنیتە خوارێ لەسەر تەخت و بەنێوی ئەوەوە کە زۆرداربووەو خۆی و خاووخێزانی بەسەر ورگی گەلێکی بێ چارەوە زەلاونەتەوە و، سەر کۆمارێك بخەیتە جێی وی کە ئەویش هەر وەك شاکە دیکتاتۆر و ملهوڕبێ و ئەویش چەند ساڵێك خۆی و خێزان و دارودەستەی لەسەر ورگی هەژار و رووتەی ئەو گەلە بلەوەڕێن، دەبێ جیاوازیی ئەم دوو جۆرە دەوڵەتە چی بێ لە نێو زێتر؟. کابرایەکی دز و جەردە بابلێین نێوی "**بلە**" بێ؛ تۆ بچیت نێوەکەی بگۆڕیت بە "**جلە**"؛ ئەمە هەر ئەو کابرایەیە؛ واتە هەر "**بلە**"کەیەو نەگۆڕاوە. جا ئەگەر مەلیکێك رووتت بکاتەوە، یان سەر کۆمارێك؛ ئەوە بۆ تۆ هەریەکە. وەك کوردەکە دەڵێ: "**بۆ کوردی هەژار، چ گورگ و چ سوار**". **شا فەیسەڵ** دیلت بکا، یان **ژەنەرال قاسم**، **سەرکۆمار عارف**، یان **سەرۆکی فەرماندە سەددام**؛ ئەوە بۆ تۆ هەریەکە. دیلی هەر دیلییە. کەواتە **خەلیفە** و **سوڵتانی ترکی عوسمانی** دیلت بکا و دات بدۆشی، یان **ئەتاترك** و **گویرسەل** و **ئیڤرەن**؛ کە هەریەکەیان **ژەنەراڵ** و **سەرکۆمار** بوون؛ ئەوە بۆ تۆ هەر یەکە؛ دیلی هەر دیلییە. بە کورتی: کەرەکە هەر کەرەکەی جارانە، تەنێ کورتانەکەی

گۆڕاوە. دە ئێمە بەم جۆرە گۆڕینە لە فەرمانڕەوایی‌دا دڵ خۆش ناکەین، چۆنکە بەمە کێشەی فەرمانڕەوایی، لە بنچینەوە، چارەسەر نەکراوە. بەڵێ ڕاستە؛ ئێمە لە بنەڕەتەوە دژی ڕژێمی شایەتین، لە کاتێکدا لە بنەڕەتەوە دژی ڕژێمی کۆماری نین. چۆنکە ڕژێمی شایەتی مافێك دەداتە دەست خێزانێك کە پشتاو پشت بەکاری بهێنێ و لە باوکەوە بۆ کوڕەکەی بمێنێتەوە. بەڵام هەرچی ئێمەین پێمان وایە هیچ مافێك بە (وراثة) نی‌یە؛ بەڵکو هەموو مافێك دەبێ لەسەر بنچینەی لێ وەشاوەیی ئەو کەسە خۆی بێ. ئێمە باوەڕمان بەوە نی‌یە کە ئەگەر تۆ دانسازێکی باش بوویت؛ کوڕەکەشت هەر دانسازێکی باش دەربچێ، با هونەری دانسازیش بخوێنێ.

با بڵێین گەلێك دەنگ دەدا بە یەکێك کە ببێتە شا و ئەم دەنگەش بە هەق دەدا؛ لەگەڵ ئەوەشدا مەرج نی‌یە کوڕی ئەو شایە وەك باوکی لێ هاتووبێ. بە کورتی ئێمە، لەبەر ئەوەی باوەڕمان بە هیچ مافێکی پشتاوپشتی و خێزانی نی‌یە؛ ڕژێمی شایەتی بەرژێمێکی دژ بە ئازادیی مرۆڤ دادەنێین و لە دژین. ئەمەوا و خۆ ئەگەر سەرکۆمارێکیش هەر وەك شایەك دیکتاتۆرو زۆردار بوو؛ ئەوا بۆ ئێمە هەردووکیان وەك یەکن.

وێنەیەکی دی: با بڵێین چەند ئەفسەرێك بچن کودەتایەك چێ بکەن لە وڵاتێکی دوواکەوتووی گەل برسی‌دا کە ئاژاوە و پشێویی تێ کەوتبێ و خەڵکەکەی دژی ڕژێمی فەرمانڕەوایی ڕاست بووبنەوە، ئەمجا ئەم چەند ئەفسەرە بۆ خۆشەویستکردنی خۆیان؛ دەستبەجێ بکەونە نرخ بڕینی شتومەك و هەرزانکردنی کەلوپەل، وەك ئەوەی لە ساڵی ١٩٥٢دا **ژەنەراڵ نوورەدین مەحموود لە عێراق** کردی، کە چوو نرخی توورو گێزەرو شێلمی بڕی؛ هەر ئەو ڕۆژەی کە بە فەرمانی شا فەیسەڵ هاتە سەرکار و ئەمەش لە ئەنجامی ئەوەدا کە کۆمەڵانی خەڵك هاتنە سەرجادەدەو داوای نان و کارو ئازادی‌یان دەکرد، و دژی ئیمپریالیزمی بەریتانیایی دروشمی بەربەرەکانێ‌یان بەرزکردبووەوە، بووبوونە هۆی ڕووخاندنی حکوومەتی ئەوکاتە. دە ئێمە گاڵتەمان بەم جۆرە گۆڕینە دێ و هەزار ئافەرم لەو کابرا مەردە دەکەین کە ئازایانە هەر پاش بڵاوکردنەوەی بڕینی ئەم نرخانە، بۆ پێکەنین تەڵگۆرافێکی بۆ **نوورەدین مەحموود** لێ دابوو و نووسیبوی "**تسعيرُكم الشَلغمَ أثلَجَ صدورنا. سيروا على بركـة الله والشعبُ من ورائكم**". ئێمە کە بە گۆڕینی لەم بابەتە گاڵتەمان دێ؛ لەبەر ئەوەیە کە ئەم گۆڕینە گۆڕینێکی بنچینەییی ژیانی ئابووری نی‌یە. چۆنکە گران بوونی

شتوومەك لە بنەڕەتەوە، بەدەست چەند بەقاڵ و سەوزەفرۆش و میوە فرۆشێك نی‌یە. گران بوونی بژێو و پێداویستەكانی ژیان، هۆكار (عامل)ی قووڵتری هەیە كە پێوەندیی بە سیستەمی ئابووری و سیاسی‌یەوەیە. لەبەر ئەوە هەموو نرخ برینێكی دەستكرد و بەزۆر؛ دەبێتە هۆی شاردنەوەی كەلوپەل و بژێو و كووتاڵ و بەتایبەتی جۆرە باشەكانی و فرۆشتنیان بە دزی‌یەوە و ئەوجا بە نرخێكی یەكجار گرانتر لە نرخە كۆنەكەی و، بێ بەشكردنی زۆربەی زۆری گەل لێی. كەواتە مرۆڤ بەم هەرزان كردن و نرخ بڕینە كوتوپڕ و زۆردارەكی‌یە؛ هیچ كارێكی باشی نەكردووە، واتە كێشەكەی لە بنچینەوە چارەسەر نەكردووە. هەروەها بەرزكردنەوەی مووچەی فەرمانبەران؛ بێ بەرز كردنەوەی راددەی ژیانی ئابووریی گەل؛ دەبێتە هۆی گران بوونەوەی نرخی شتومەك و ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی زۆربەی زۆری گەل كە فەرمانبەر نین و لە چینی زەحمەتكێشن بكەونە تەنگاوی‌یەوە.

هەروەها لابردنی پێچەی سەر رووی ژنان بە فەرمانێكی كوتوپڕی كاربەدەستان، وەك ئەوەی **رەزاخان لە ئێران و ئەتاتورك لە دەوڵەتی تركیا** كردیان و ئەمەش لە دوو كۆمەڵگەی پیاو فەرمانی و دوواكەوتوودا؛ كارێكی رووالەتە. ژن لە هەموو وڵاتێكی جیهاندا، تەنانەت لەو جێیانەدا كە زۆر خۆیان بە پێشكەوتوو دادەنێن؛ مافی وەك مافی پیاو نی‌یەو سا بە جۆرێك لە جۆران بەشخوراو و چەوساوەیە. تۆیەك كە پێچە لە رووی ژن بەزۆر دادەگریت و ئەوەش لە كۆمەڵگەیەكدا كە هەزاران ساڵە كۆمەڵگەی پیاو فەرمانی‌یە؛ بێ ئەوەی پێش ئەوە هیچ كارێكت كردبێ كە لەو رێیەوە شێوەی پەروەركردنی پیاوت گۆڕیبێ كە بە یەكسانی و وەك یەكی خۆی و ژن رازی بێ و بێ ئەوەی ژنیشت واڵێ كردبێ ئەوەندەی زات پەیداكردبێ كە بتوانێ لەسەر مافی خۆی هەڵبداتێ و بێ ئەوەی كۆمەڵگەت واڵێ كردبێ كە پشتی ژن بگرێ و لەسەر مافەكانی بەدەنگبێ؛ دیارە ئەو دەمە بەلابردنی پێچە هەر كوێرەوەری و بەڵات بۆ ژنی بەسزمان دروست كردووە و هیچی دی. لەبەر ئەوە كە لە ئێمە بپرسن "**ژن پێچە بگرێتەوە یان بە زۆر پێی لابرێ؟**" دەڵێین: لای ئێمە كێشەكە بەم رووالەتە نی‌یە و بنچینەیی‌یە. لای ئێمە ژن و پیاو نی‌یە لای ئێمە تەنیا مرۆڤ هەیە و بەس. ژنیش مرۆڤێكە وەك پیاو، دەبێ هەر وەك پیاو بڕیاری چارەنووسی خۆی بەدەست خۆی بێ. هەرچی‌یەك لە كۆمەڵگەیەكی ئازادی یەكساندا بۆ پیاو باشەو بە پیاو رەوایە؛ دەبێ بۆ ژنیش باش بێ و پێی رەوابێ

و ئەوەی بۆ ژن خراپەو ناڕەوایە؛ دەبێ بۆ پیاویش خراپ بێ و ناڕەوابێ. نە بۆ پیاو هەیە ببێتە زۆردار و کەڵەگای ژن و نەبۆ ژنیش هەیە ببێتە زۆردار و چەوسێنەرەوەی پیاو. ئێمە باوەڕمان بە کۆمەڵگەیەکی یەکسانە و هەر بۆ ئەوەش تێ دەکۆشین.

ئێمە ناڵێین "**ژن و پیاو**"، بەڵکو دەڵێین "**کۆمەڵگە**". "**کۆمەڵگە**" ژن و پیاو و زیاتریش لە ژن و پیاو دەگرێتەوە. بۆ وێنە "**زارۆ**"یش هەیە کە ماڤ ئەویش دەبێ بپارێزرێ؛ ئەویش هەر بەشێکە لە کۆمەڵگە. ئێمە کۆمەڵگە بە یەکە (وحدة) یەکی تەواوی لە پارچە پارچەکردن نەهاتوو دادەنێین. کەواتە کێشەی ژن بەلای ئێمەوە کێشەی بەزۆرە ملێ هەڵگرتن یان بەزۆر پێ داگرتنی پێچە نییە، بەڵکو کێشەیەکی بنچینەیی‌یە کە کێشەی یەکسانیی ژن و پیاوە لە کۆمەڵگەیەکی یەکساندا. لەبەر ئەوە ئێمە دڵ بەو جۆرە گۆڕینە ڕووالەتانە خۆش ناکەین.

هەروەها کە دێینە سەر باسی نەتەوەیەك کە هێشتا بە سەربەخۆیی خۆی نەگەیشتووە و لێمان دەپرسن دەبێ بەو گەلە "**ئۆتۆنۆمی**" بدرێ یان "**سەربەخۆیی**"؟. ئێمە دەڵێین: دۆزەکە بەلای ئێمەوە دۆزی شێوەی قاڵب و چوارچێوە نییە؛ بەڵکو دۆزەکە بەلای ئێمەوە دۆزێکی بنچینەیی‌یە. ئێمە لە ئازادی‌یەوە دەست پێ دەکەین کە ئەمە سەرەتایەکەو لێوەی دەردەچین. جا ئەوکەسەی کە ئەم پرسیارە لە ئێمە دەکات؛ یان ئەوەتە باوەڕی بە ئازادیی مرۆڤ نییە، یان ئەوەتە باوەڕی بە ئازادیی مرۆڤ هەیە. جا ئەگەر باوەڕی بە ئازادیی مرۆڤ نییە؛ ئەوا ئێمە لێرەدا دەمەتەقێمان نامێنێ لەگەڵی. خۆ ئەگەر باوەڕی بە ئازادیی مرۆڤ هەیە؛ دەبێ باوەڕی بە ئازادیی مرۆڤ هەبێ؛ بێ چەند و چۆن. چۆنکە بە لای ئێمەوە هیچ مرۆڤێك ماڤ ئەوەی نییە ئازادی بدا بە مرۆڤێکی دی. هەر مرۆڤێك تا ئێستە لە دایك بوون؛ یان لەوە دوواوە لە دایك دەبن؛ هەموو وەك یەك بە ڕووت و قووتی هاتوونەتە جیهانەوەو هەمووش وەك یەك مردوون و دەمرن.

لەبەر ئەوە ئازادی بە هەریەکێکیان وەك ئەوی دی‌یان ڕەوایە بێ زیادو کەم. هەر لەبەر ئەوەشە کە هیچ گەلێك ماڤ ئەوەی نییە ئازادی بدا بە گەلێکی دی، یان ڕێی ئازادی بگرێ لێی. چۆنکە گەلانی جیهان ماڤ ئازادی‌یان لەو ڕۆژەوە دەست پێ دەکا کە پەیدا دەبن. جا چۆن دۆزی ئازادیی مرۆڤێك "**چەندوچۆن**" هەڵ ناگرێ؛ هەروەها دۆزی ئازادیی گەلێکیش "**چەند و چۆن**" هەڵ ناگرێ. بۆ

وێنە: ئەگەر لە تۆیان پرسی **"ژنەکەت زگی پڕە یان نا؟"** تۆ تەنیا دەتوانیت بڵێیت **"زگی پڕە"** یان **"زگی پڕ نییە"**. ئەگەر گوتت **"کەمێك زکی پڕە"** یان **"تا هەندازەیەك زگی پڕە"** قسەی قۆڕە، ئەوا هەر بەم جۆرە ناتوانیت بڵێیت **"مرۆڤێك"** دەبێ **"تا هەندازەیەك"** ئازادبێ، یان **"گەلێك"** دەبێ **"تاهەندازەیەك"** ئازادبێ. گەلان بریتین لە کۆمەڵە مرۆڤ و دەبێ یان **"ئازاد"** بن یان **"ئازاد"** نەبن. جا کە تۆ گوتت فلانە **"مرۆڤ"** یان فیسارە **"گەل"** تا **"فلانە هەندازە"** یان **"فیسارە پلە"** ماڤ بەکارهێنانی ئازادیی خۆی هەیەو بەس، مانای وایە کە تۆ بۆ **"ئازادی"** کە مافێکی **"مطلق"**ەو **"چەند و چۆن"**ی لەسەر نییە و بۆ هەموو مرۆڤ و گەلێك وەك یەکە، سنوور دادەنێیت؛ بە کورتی تۆ لە رێزو ماف و قەدەری مرۆڤ؛ دێنیتە خوارێ، ئەمە لە کاتێکدا کە خۆشت مرۆڤێکیت و خودێ نیت.

جا لەبەر ئەوەی ئێمە هیچ مرۆڤێك لە مرۆڤێکی دی لە بنەڕەتەوە زێتر نابینین؛ دیارە دەڵێین دەبێ دان بنرێ بەوەدا کە گەلی کورد هیچی لە گەلەکانی دیکەی جیهان نەکەمترە و نەزێترە، لەبەر ئەوە دەبێ دان بنرێ بەوەدا کە گەلی کورد بە **"ئازادی"** ماڤ ئازادیی خۆی بەکاربهێنێ. واتە بڕیار لەسەر چارەنووسی خۆی بدا. چۆنکە ئێمە کاتێك باوەڕمان بەوە هێنا کە گەلانی جیهان هەموو وەك یەك ئازادن، واتە ماڤ ئازادییان هەیە، ئەوسا هیچ گەلێك و هیچ کەسێك نامێنێ کە ماڤ ئەوەی هەبێ دەست بخاتە جۆری ژیان و چارەنووسی گەلێکی دییەوە.

مەبەستیشمان لە درۆشمی بڕیاری چارەنووس کە هەڵمان گرتووە؛ ئەم **"ئازادی"**یەیە کە باسمان کردو بە کوردی رەوا دەبینین و دەمانەوێ کە کورد خۆی بڵێ چۆن دەیەوێ بژی. جا ئەوەی دان بەم مافەدا نەنێ، مانای وایە دەڵێ **"کورد مافی ئەوەی نییە ئەوەندەی گەلێکی دی (ئازاد) بێ"** واتە دەڵێ **"کورد کەمترە لە گەلەکانی دی کە ئازادن"**. جا لەبەر ئەوەی ئێمە باوەڕمان بەوەیە مرۆڤ، هەموو، لەلایەن یەك هێنەرە بوو (خالق)ەوە دروستکراون کە خاوەنی ئەم گەردوونەیە، ئەوەی بەم ماڤ ئازادیو وەك یەکیی مرۆڤە باوەڕی نەبێ؛ دیارە دژی سروشتی گەردوون و دوژمنی مرۆڤایەتییە. دیسان ئەوەش دەبێ بڵێین کە ئێمە **"ئازادی"** بە جۆرێك تێ دەگەین کە **"ئازادی"** لە **"دژی ئازادی"** بەکار نەهێنرێ. بۆ وێنە: بەلای ئێمەوە هیچ **"مرۆڤێك"** و **"کۆمەڵێك"** و **"گەلێك"** لەوەدا **"ئازاد"** نییە کە **"رێی ئازادی"** لە **"مرۆڤێك"** یان **"کۆمەڵێك"** یان **"گەلێك"**ی دیکە بگرێ، هەروەها لەوەدا **"ئازاد"** نییە کە لە **"دژی ئازادیی خۆی"** کاربکات. بۆ وێنە: ئەگەر کابرایەکت لەسەر جاددە دی و خەریك بوو خۆی

بکوژێ تۆ دەستبەجێ پەلاماری دەدەیت و دەستی دەگریت و نایەڵیت خۆی بکوژێ. بۆچی؟ چۆنکە ئەو کەسە دەیەوێ **"ئازادیی خۆی"** بەکاربهێنێ لە دژی ژیانی خۆی کە دەبێ "ئازاد" بێ و لە زۆر لێ کردن بپارێزرێ و ئازادانە بمێنێ. هەر لەبەر ئەوەشە کە هێندێك لە ئاینە ئاسمانی‌یەکان و قانوونە دانراوەکان سزایان داناوە بۆ ئەوانەی خۆیان دەکوژن. ئەو کەسەی کە خۆشی دەکوژێ؛ دیارە هۆشی بە خۆی نی‌یە، یان مێشکی تەواو نی‌یە.

خۆ ئەگەر ئەو کەسە بەڵگەکەی ئەوە بێ بڵێ **"ئازادم، چی لە خۆم دەکەم دەیکەم"**، ئەوا بەڵگەکەی نا بەجێ‌یە و لێی وەرناگیرێ. جا ئەگەر هاتوو **"گەل"**ێکیش لە هەڵخڵەتاویی خۆیەوە، یان لەسەر لێ تێکچوونەوە، یان لەبەر هەر هۆیەکی دی؛ چوو لە **"دژی ئازادیی خۆی"** بڕیارێکی‌دا؛ ئەوا ئێمە لەگەڵ ئەو بڕیارەدانین. چۆنکە ئێمە بڕیارێك بە ڕەواو هەق دەزانین کە لە ناخی هۆش و بیرکردنەوە و لێکدانەوەیەکی ئازادانەوە هاتبێ؛ واتە لە **"دژی ئازادی"** نەبێ. ئەو کەسەی کە بڕیاری کوشتنی خۆی دەداو ئێمە دژی بڕیارەکەی دەوەستین؛ لەبەر ئەوەیە چۆنکە بڕیارەکەی لە هۆشەوە نەهاتووە، هەر بەم پێ‌یەش دژی هەموو بڕیارێك دەوەستین کە کۆمەڵێك یان گەلێك لە دژی ئازادیی خۆی بیدا. چۆنکە هەر بڕیارێك کە لە **"دژی ئازادیی خۆ"** بدرێ؛ دیارە لە هۆش و بیرکردنەوەی تەندروستانەوە نەهاتووە و نایەت. جا ئەگەر گەلەکەی ئێمەش هاتو ڕۆژێك لە ڕۆژان بە دیلی ڕازی بوو؛ واتە **"لە دژی ئازادیی خۆی"** دەنگی‌دا؛ ئەوا ئێمە بەو بڕیارە ڕازی نابین و لە دژی دەوەستین؛ چۆنکە بڕیاری وا لە هۆش و بیرکردنەوەی تەندروستانەوە نایەت. هەر لەبەر ئەوەشە کە ئێمە بە هیچ جۆرە حکوومەتێکی فاشیستی و دیکتاتۆری و ملهوڕی ڕازی نابین و لە دژی دەوەستین، تەنانەت ئەگەر بێتو زۆربەی زۆری گەل یان هەموو گەلیش دەنگ بدا بۆی. چۆنکە دەنگدان بۆ حکوومەتی لەو جۆرە؛ دەنگدانە لە **"دژی ئازادی"** و دەنگدانیش لە دژی ئازادی لە هۆش و بیری تەندروستانە و تێگەیشتن و هەستی مرۆڤایەتی‌یەوە نەهاتووە و نایەت و بە هەڵەچوونە و ئێمەش پشتی هەڵە ناگرین؛ با هەموو جیهانیش لەگەڵی بێ.

هەروەها ئەگەر لێمان بپرسن و بڵێن: **"سۆسیالیزمی زانستانەتان لا باشە یان سۆسیالیزمی خەیاڵی؟"**. ئێمە دەڵێین: بیرو شێوەی زانستانە بەلای ئێمەوە ئەوەیە؛ بابەتانە بێ؛ واتە لە بابەتەکە خۆیەوە وەرگیرابێ. کە کیمیاگەرێك دێ و باسی پارچە مسێك دەکا؛ دەبێ لە پارچە مسەکە خۆیەوە دەست پێ بکات و

بیکێشیٚ و بیشکێنیٚ و بیتوێنێتەوە و..هتد. کە زانایەکی زانستی کۆمەڵاتیش دیٚ و باسی کۆمەڵگەیەکی تایبەتی دەکات؛ دەبیٚ لەو کۆمەڵگەیە خۆیەوە دەست پیٚ بکات و لەو کۆمەڵگەیە خۆی بکۆڵێتەوە و هوردبێتەوە؛ ئەوجا دەتوانیٚ کۆمەڵگە بگۆڕیٚ. خۆ ئەگەر هاتو لە کۆمەڵگەکەی خۆیەوە دەستی پیٚ کرد و واقیعی کۆمەڵگەکەی خۆی بە هەموو رابوردوویەکی مێژوویی‌یەوە نەهێنایە بەرچاو و لەو واقیعەوە قانوونەکانی کۆمەڵایەتی بۆ ئەو کۆمەڵگەیە دەرنەهێنا و چوو یەکسەر و پێشەکی و لەبەر بووره پەنای بردە بەر قانوون و نەرێتی واقیعی کۆمەڵگەیکی دی و ویستی بیچەسپێنیٚ بەسەر کۆمەڵکەی خۆی‌دا، دیارە ئەو کەسە وەك ئەو کیمیاگەرە وایە کە ئەو ئاسنەی باسی دەکات؛ نەیخستبێتە تەرازوو و نەیکێشابیٚ و نەیتواندبێتەوە و هیچ جۆرە تاقیکردنەوەیەکی لەسەر نەکردبیٚ؛ بەڵکو چەند ئەنجام و سەرنجێك کە لە پارچە ئاسنێکی دی‌یەوە دەستی کەوتبیٚ، بهێنیٚ و کوتومت بەسەر پارچە ئاسنە نەکێشراو و نەتواوەکەی خۆی دابسەپێنیٚ. جا چۆن بەو کەسە ناگوتریٚ "**کیمیاگەر**" و "**زانا**"، بەڵکو "**سەرلی‌شێواو**" و "**ریٚ هەڵەکردوو**"؛ ئەوا بەو کەسەش کە کۆمەڵگەیەك بە تەرازوو و پێوانەی کۆمەڵگەیەکی دیکە دەپێویٚ و پێی دەڵیٚ "**زانستانە**"؛ هەر نەك ناگوتریٚ "**زانا**"، بەڵکو پێی دەگوتریٚ "**ریٚ بە خەڵك هەڵەکەر**" و "**سەر لیٚ شێوێن**" و "**قوماربار**".

دە ئێمە رێی بیرکردنەوە و بۆچوون و لێکۆڵێنەوەمان لە کۆمەڵگەی کورد؛ ریٚ‌یەکی زانستانەیە؛ چۆنکە لە کۆمەڵگەی کورد خۆیەوە دەست پیٚ دەکەین و ئەو ئەنجامانەی لە پاش شی کردنەوە و هورد کردنەوەی واقیعی کۆمەڵگەکەمان دەستمان کەوتووە، زانستانەیە؛ لەبەر ئەوە ئەو چارەسەرانەی دای دەنێین بۆ گۆڕینی باری کۆمەڵگە پڕ بەپێستی پێویستی‌یەکان و مەرجەکانی گۆڕینێتی. بەڵام ئەوانەی کە لە واقیعی کۆمەڵگەی خۆیان لایان داوە و چوون ئەو بیرانەی لە هوردکردنەوەی واقیع و زرووف کۆمەڵگەیەکی دی‌یەوە پەیدا بوون، دەهێنن و دەیانەویٚ بە زۆری زۆردارەکی بە بالای گەلەکەمان بیگرن؛ ئەوانە خەیاڵین. چۆنکە؛ با هیچ دوور نەڕۆین؛ رانکوچۆخەیەك کە بۆ تۆ دوورابیٚ، هیچ مەرج نی‌یە بە بەریەکێکی دی بکا. خۆ ئەگەر کردی، ئەوا ئەمە رێکەوتە و هیچی دی و نابێتە یاساو دەستوور و نەرێتێکی گشتی.

ئەمە واو بێجگە لەمەش ئێمە بەو پرسیارە رازی نابین کە بڵێن "**سۆسیالیزم باشە یان نە؟**" چۆنکە ئەم پرسیارە بەلای ئێمەوە تەواو نی‌یە. راستی‌یەکەی ئەوەی لە سەرەوە باسمان کرد پرسیاری "**سۆسیالیزم چی‌یە**" و "**چ جۆرە سۆسیالیزمێك؟**" دێنێتە گۆڕێ. جا وەك چۆن ناتوانیت بپرسیت: "**جلوبەرگ و پێڵاو باشە یان نا؟**" بەڵکو دەبێ بڵێیت: "**چ جۆرە پێڵاوێك؟**". چۆنکە ئەگەر جلو بەرگ و پێڵاوێك بە بەرت نەکات؛ سووتێکی نی‌یە بۆ تۆ. خۆ ئەگەر هاتو پێڵاوێك پێتی گوشی و بریـنداری کرد؛ ئەوا بێ پێڵاوی چێترە. هەر لەبەر ئەمەشە ئەگەر سۆسیالیزمێکیش پڕ بە پێستی کۆمەڵگەکەت نەبوو و لە واقیعی کۆمەڵگەکەی خۆت و پێویستی‌یەکانی‌یەوە سەری هەڵ نەدابوو و قۆپێی ئەم و ئەو بوو و لەم لاو لەو لا خواسترابوو، ئەوا ئەو سۆسیالیزمە نەبوونی چێترە، وەك پێڵاوە تەنگەکە، جا لەبەر ئەوەی سۆسیالیزمەکەی ئێمە لەسەر بنچینەی واقیعی کۆمەڵگەکەمان دامەزراوە و لە تاقیکردنەوەی ژیانی زەحمەتکێشانی ئەو گەلانە کەڵکی وەرگرتووە کە لە هێندێ لایەنەوە لە هی کورد دەچێ و ئازادیی مرۆڤ و مرۆڤایەتی کردووە بە ئامانجی؛ ئەوا نێوەرۆك و شێوەیەکی تایبەتی بۆ خۆی گرتووە و هەر لەبەر ئەوەشە ئێمە بە سۆسیالیزمەکەی خۆمان دەڵێین "**سۆسیالیزمی قوتابخانەی کوردی**".

ئەمانەی سەرەوە هەموو وێنە بوون بۆ سیاسەتی ئێمە کە لە بیروباوەڕێکەوە هەڵدەقوڵێ بابەتانەو بنچینەیی‌یە و بە هیچ جۆرێك سەرنجێکی سەرپێیی و کارێکی رووالەت و قۆپێی ئەم بیر و ئەو بیر نی‌یە. هەر لەبەر ئەوەشە ئێمە هەر بە دوای چارەسەری بنچینەیی‌دا دەگەڕێین و بە پینەو پەڕۆ و چارەسەری رووەکی نابابەتانە و کاتی رازی نابین. بەڵام ئێستە دەبێ بپرسین بزانین ئایە ئەم سیاسەتە لە مەیدانی کردەوەدا چۆنە؟ بۆ وەرامی ئەمە دەبێ دوو شت رۆن بکەینەوە؛ یەکەمیان "**ستراتیژ**" و دووەمیان "**تاکتیك**".

هەموو بزوتنەوەیەك بریتی‌یە لە کردەوەیەك و هەموو کردەوەیەکیش دەبێ لە بیرێکەوە هەڵقوڵابێ. جا ئێدی ئەو کردەوەیە کورت خایەن بێ یان درێژخایەن بێ؛ وەك یەکە و لە هەردوو بارەکەدا دەبێ لە بنەڕەتدا لە بیرێکەوە پەیدا بووبێ؛ سا ئێدی بیرەکە قووڵ و فەیلەسووفانە بێ، یان سەرزاری و ساویلکانە و زارۆیانە بێ؛ ئەوە هەریەکە. لەبەر ئەوە هەموو کردەوەیەکی سیاسی کە دەربڕینی بزووتنەوەیەکی سیاسی‌یە؛ دەبێ لە بنەڕەتدا لە بیرێکی سیاسی‌یەوە سەری هەڵدا بێ کە بەو بیرە هێندێ جار دەگوترێ **بیروباوەڕ** یان

فەلسەفە یان **ئیدیۆلۆژی**. وەزیفەی بیروباوەڕی سیاسیش ئەوەیە کە بزووتنەوەیەکی سیاسی بهێنێتە بوون بۆ هێنانە دی ئامانجەکانی. جا لێرەدا ئەگەر بیروباوەڕ بە "**کەرەسە**" (مادة) دابنێین؛ دەبێ "**بزووتنەوە**" بەو "**وزە**"یە (طاقة) دابنێین کە لە ماددەکەوە پەیدا دەبێ. "**بزووتنەوە**" واتە "**وزە**" لە کاتی کەوتنەکاردا دەبێ بەرەو ئامانجێك بکەوێتە ڕێ کە بەو ئامانجە دەبێژرێ "**ستراتیژ**". جا بۆ ئەوەی "**بزووتنەوە**" بگاتە ئامانجی خۆی، واتە بگاتە "**ستراتیژ**"، دەبێ بکەوێتە ڕێ. ئەگەرنا ئەگەر بوەستێ پێی ناگوترێ "**بزووتنەوە**". دیارە ئەو "**ڕێ**" یەی "**بزووتنەوە**" بەرەو "**ئامانج**" دەیگرێتە بەر؛ هەموو جارێك لەسەر هێڵێکی تایبەتی نابێ و هێندێ جار دێتە گۆڕان. بۆ وێنە ئەگەر ویستت لەبارەگەی (س)ەوە بچیت بۆ بارەگەی (ن) (تەماشای ئێسکی تەنشیت بکە)، هەموو جارێ هەر بەسەر هێڵی (س ن) دا کە کورتترین ڕێیە ناڕۆیت؛ بەڵکو جاری وا هەیە ناچار دەبیت کە ڕێ بگۆڕیت و بە پنتی (نقطة) (ل)دا بچیتە (ن) یان بە پنتی (م) و (ت) و (ج)دا خۆت بگەیەنیتە (ن). ئەم ڕێیانەی دەیانگریت و ئەو پنتانەی پێیاندا تێ دەپەڕیت بۆ گەیشتنە (ن)؛ لە سیاسەتدا پێیان دەگوترێ "**تاکتیك**". جا کە تۆ لە (س)ەوە دەچیت بۆ (ن): لەسەر ڕێی (س ن) بڕۆیت و بگەیتە (ن)؛ واتە کورتترین ڕێ بگریت؛ یان ناچار ببی لەڕێی (س ل)ەوە بگەیتە (ن) ئەوە هەریەکە؛ چۆنکە ئامانج هەر (ن)ە و بەمە تەنیا **تاکتیکت** گۆڕاوە؛ لە کاتێکدا "**ستراتیژ**"ت هەروەك خۆی ماوە. لەم دۆخەدا **تاکتیك** هەرچەند گۆڕاوە؛ بەڵام لە هەر سێ بارەکەدا هەر لە خزمەتی "**ستراتیژ**" دایە، ئەوەندە هەیە جۆری بەکارهێنانی "**تاکتیك**" و کاتی گەیشتنە "**ستراتیژ**"ت جیاوازن لەگەڵ یەك. لە هەمان کاتدا "**ئامانج**" لە بەکارهێنان و گۆڕینی "**تاکتیك**" هەروەك خۆی ماوە. لەم دۆخەدا تۆ بە هیچ جۆرێك لە "**ستراتیژ**"ی خۆت لات نەداوە، هەرچەندە لە هێندێ باردا درەنگت بەسەر چووە. درەنگ بەسەرچوون ئەگەر لە تەمەڵی و خوازەلۆکی، یان بڕو بیانووی بێ جێ، یان نەزانی نەبێ؛ بەڵکو لەبەر مەترسیی ڕێ و بان و خۆپاراستن بێ؛ شتێکی ڕاست و دروست و پێویستە. مرۆڤی

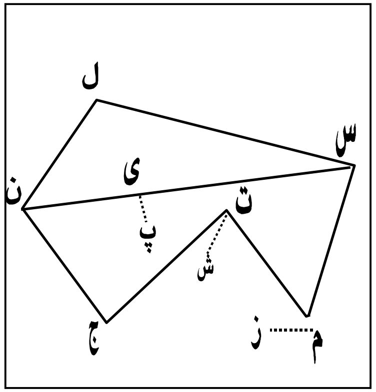

خاوەن باوەڕی ئامانج لەبەر چاوی دڵ بینا؛ لەسەر خۆ و بە ئارام و هەناسە درێژ و بەتاقەتە.

ئەوانەی کورت بین و هەڵەشە و کەم چیکڵدانە و بێ ئارامن؛ با ژیرەکەیش بن؛ زوو دەکەونە جرتوفرت و ئامانج لەبەر چاویان ون دەبێ و پێیان هەڵ دەخلیسکێ و دەبنە هۆی لە نێوچوونی خۆیان. کەواتە دواکەوتن لە گەیشتنە ئامانج لەبەر خاتری تاکتیك؛ کارێکی بەجێ و رەوایە. ئەمە تا ئێرە وایە. بەڵام ئەگەر هاتوو تۆ لە (س)ەوە کەوتیتە ڕێ و جارێ نەگەیشتیتە (ن) بەڵکو گەیشتیتە پنتی (ی) کەوا لەسەر رێی (س ن)ە و ئەوجا لات دا بۆ پنتی (پ) و لە (پ)دا وەستایتەوەو بەجارێ مایتەوە، یان لەوێوە چوویتە جێیەکی دی کە (ن) نە بوو و لەوێدا بەجارێ مایتەوە، ئەوا بەوە "ستراتیژ"ت گۆڕی، و ئەو دەمەش تاکتیك؛ با زۆریش نەگۆڕابێ، یان لەم بەرو ئەوبەردا کاتێکی زۆری پێ نەچووبێ، لەگەڵ ئەوەشدا هەر لە خزمەتی "ستراتیژ"دا نەماوە و تۆش لەم دۆخەدا لە "ستراتیژ"ی خۆت لات داوە.

راستییەکەی ئەم وێنەیەی لەسەرە بە ماتماتیك پێشان درا؛ نەك هەر لە رێ رۆیشتن و جۆگرافیادا راستە؛ بەڵکو لە زانستی کۆمەڵگە و سیاسەتیشدا هەروایە. تا تاکتیك لە خزمەتی ستراتیژدا بێ، هەر چەندێکیش بگۆڕێ، یان کاتێکی کەم یان زۆری پێ بوێ بۆ گەیشتنە ئامانج؛ ئەوا تۆ لە بیروباوەڕ لات نەداوە و هەلپەرستیت نەنواندووە. خۆ کە تاکتیك لە خزمەتی ستراتیژدا نەما؛ ئەوا تۆ لە بیروباوەڕ لات داوە و بوویتە هەلپەرست، یان بارپەرست، یان کوڕی رۆژ. بۆ نموونە و پتر ئاشکراکردنی ئەم قسەیە با بڵێین ئەم ئێسکەی تەنیشت کە بازنەیەك (دائرة) پێشان دەدا؛ بیروباوڕێکی سیاسی دەنوێنێ. (ن) بریتییە لە "ستراتیژ"ی بیروباوەڕەکەو وا لە کرۆکی (مرکز)ی بازنەکەدایە.

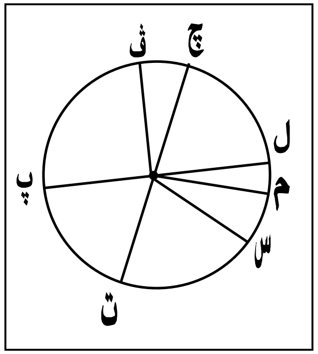

پنتی (ل) و (م)و (س)و (ت)و (پ)و (ڤ)و (ج) تاکتیکی جۆرجۆر دەنوێنن کە هەموویان وان لەسەر کەوە (محیط)ی بازنەکە. کەوەی بازنەکە لێرەدا رێڕوو (مسار)ی بزووتنەوە سیاسییەکە دەنوێنێ.

لێرەدا دەبینیت کە دووریی تاکتیك لە هەموو بارێکدا، لە ستراتیژەوە هەر وەك یەکە و ئەوەندەی نێوە ئەشکێڵ (نصف قطر)ێکە. بۆ وێنە: دووریی

تاکتیکی (ل) لە ستراتیژی (ن)ەوە هەروەك دووریی تاکتیکی (م)ە لە ستراتیژی (ن)ەوە و هەر وەك دووریی تاکتیکی (س)ە لە ستراتیژی (ن)ەوە و..هتد، ئەو دووریەش لێرەدا بەنێوە ئەشکێڵی بازنەکە دەدرێتە قەڵەم؛ واتە: ل ن=م ن=س ن=ت ن=پ ن=ڤ ن=ج ن. جا هەتا شوێنی تاکتیکی سیاسی لە کاتی بزووتنەوەی سیاسیدا بەرەو ئامانج؛ لەسەر کەوەی بازنەکە بمێنێ؛ با جێیەکەشی بگۆڕێ، ئەوا هەر بە دەوری کرۆکی (مرکز) بازنەکەدا دەسووڕێتەوە کە ستراتیژی بزووتنەوەکەیە. خۆ ئەگەر شوێنی تاکتیك لەسەر کەوەی بازنەکە لاچوو؛ ئەوا بە دەوری کرۆکی بازنەکەدا ناسووڕێتەوە و لە خزمەتی ستراتیژدا نامێنێ. هەر لەبەر ئەمەشە کە بە هەیڤ و زەوی و چەند ئەستێرەیەك دەگوترێ **"کۆمەڵەی خۆر"** چۆنکە هەموو بە دەوری خۆردا دەسووڕێنەوە، خۆ ئەگەر بێتو بە دەوری خۆردا نەسووڕێنەوە؛ ئەوا دیارە کەوتوونەتە نێوچەی راکێشانی خۆرێکی دی، یان تەنێکی ئاسمانیی دی و پێیان ناگوترێ **"کۆمەڵەی خۆر"**.

جا ئێستە بۆ ئەوەی بزانین کام بیروباوەڕی سیاسییە کە دەتوانێ تاکتیکی بزووتنەوەکەی لە خزمەتی ستراتیژیدا بهێڵێتەوە و کام بیروباوەڕی سیاسییەکە ناتوانێ تا بزووتنەوەکە لە خزمەتی ستراتیژدا بهێڵێتەوە، قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم دوو جۆرە بزووتنەوە لەیەك جیا دەکاتەوە:

١- **بزووتنەوەی رەسەن.**

٢- **بزووتنەوەی نارەسەن.**

١- **<u>بزووتنەوەی رەسەن:</u>** <u>بزووتنەوەی رەسەن ئەو بزووتنەوەیە کە بابەتانە بێ؛ واتە لە بیروباوەڕێکی بابەتانەوە هەڵ قوڵابێ. بە کورتی دەبێ کەرەسەی ئەو بیروباوەڕە کۆمەڵگەکە خۆی بێ. بزووتنەوەی نارەسەنیش ئەوەیە کە بابەتانە نەبێ، واتە لە بیروباوەڕێکی نابابەتانەوە هەڵقوڵابێ؛ مانای کەرەسەی ئەو بیروباوەڕە کۆمەڵگە خۆی نەبێ؛ بەڵکو کۆمەڵگەیەکی دیکە بێ.</u> بیروباوەڕی رەسەن چۆنکە لە کەرەسەکە خۆیەوە وەرگیراوە؛ دووریەکانی (ابعاد) بیروباوەڕەکە پڕ بە پێستی دووریەکانی کەرەسەکەیە. هەر لەبەر ئەوەشە کە دەتوانێ بزووتنەوەیەکی رەسەن بهێنێتە کایەوە. بیروباوەڕی نارەسەنیش چۆنکە لە کەرەسەکە خۆیەوە هەڵ نەقوڵاوە؛ دیارە دووریەکانی پڕ بە پێستی دووریەکانی کەرەسەکە نییە و هەر لەبەر ئەوەشە کە ناتوانێ بزووتنەوەیەکی رەسەن بهێنێتە کایەوە.

لێرەدا ئەگەر کۆمەڵگەی ئادەمزاد بە کەرەسەی بیروباوەڕی سیاسی دابنێین؛ دەبێ بزانین کە کۆمەڵگەی ئادەمزاد لە هەموو کاتێك و لە هەموو جێیەکدا و لە ژێر هەموو بارو دۆخێکدا وەك یەك نین و لە یەك ناچن و دووریە ژیارییەکانیان (الابعاد الحياتية) لە هی یەکدی جیاوازن. لەبەر ئەوە تۆ هەر کۆمەڵگەیەکی ئادەمزاد بگریت؛ دەبینیت لە جۆرە "**کەرەسە**"یەك پێك هاتووەکە یان لە گەلێك، یان لە هێندێك رووەوە، لە هی کۆمەڵگەکانی دی ناچێ. هەر بەم جۆرە، هەریەکەیان؛ بزووتنەوەیەکی سیاسیی، زۆر یان کەم جیاواز لەوی دی دێنێتە کایەوە. لەبەر ئەوە ئەگەر هاتو ویستت لە کۆمەڵگەیەکی دیاری کراودا بزووتنەوەیەکی رەسەن بهێنیتە کایەوە؛ دەبێ لە پێشەوە لە واقیعی ژیاریی (الواقع الحياتي) ئەو کۆمەڵگەیەوە دەست پێ بکەیت و دریژی و پانی و قووڵی و سەردەمی ئەو واقیعە بخەیتە بەرچاوت. خۆ ئەگەر ئەمەت نەخستە بەر چاوت؛ ئەوا بزووتنەوەکەت هەر لەسەرەتاوە نارەسەن دەردەچێ.

جا ئەمە مانای وانییە کە خاوەنانی ئەم بیرە دەبێژن مرۆڤ بە هیچ جۆرێك نابێ لە سنووری کۆمەڵگەی خۆی دەربچێ و نابێ بە هیچ جۆرێك چاوێك بگێڕێت بە کۆمەڵگەکانی دیکەی ئادەمزاددا. نەخێر. وایان نەگوتووە و واش ناڵێن.

بەڵکو دەبێژن کە کۆمەڵگە جۆرجۆرەکانی ئادەمزاد، هێندێ سروشتی وەك یەکیان تێدایە و بێجگە لەوەش بەسەرهات و تاقیکردنەوەکانیان لە رێی بەراوردکارییەوە بۆ یەکدی بە سووتن. لەبەر ئەوە دەبێ ئەوە بڵێین کە سووت وەرگرتن لە تاقیکردنەوە و زادەی بیری کۆمەڵگەیەکی دی، لەگەل ئەو راستییەدا کە بریتییە لە لە "**واقیعی خۆدەرچوون**" و دوورکەوتنەوە لە ماکی کۆمەڵگە، واتە نارەسەن کردنی بیروباوەڕ و بزووتنەوە، دوو شتن لە یەکدی زۆر جیاوازن. راستییەکەی ئێمە لێرەدا ناچارین کە باسی یەکێك لەو کوێرەوەرییە هەرە گەورانە بکەین کە تووشی کۆمەڵگەی ئادەمزاد بووە، کە ئەوەش چاو لێکەری؛ واتە دوواکەوتنی مۆدەیە. ئەوەش بە وێنەیەکی کوێرانەو بەتایبەتی لە نێو ئەوانەدا باوە کە تاقەتی بیرکردنەوە و شی کردنەوە و هوردبوونەوە و لێکۆڵینەوە و بەراوردکردنیان نییە و لام سەرلایی دێنە دەست. جا ئەم چاو لێکەری و دوواکەوتنی مۆدەیە وەنەبێ هەر لە ژیانی کۆنسوومی، واتە لە لەبەرکردنی جلوبەرگێکی تایبەتی، یان کێشانی جگەرەیەکی تایبەتی، یان نۆشینی خواردنەوەیەکی تایبەتی و کڕینی جۆرە پایسکل یان ئۆتۆمۆبێل یان

تەلەفزیۆنێکی تایبەتیدا بێ، نەخێر، بەڵکو لە سیاسەت و بزووتنەوەی سیاسیشدا هەر وایەو "**مۆدە**" دەورێکی گرنگ دەگێرێ. جا ئەم سروشتی چاولێکەرییە و "**مۆدە پەرستی**"یە؛ بەتایبەتی لە نێو چینی هوردە بۆرژوازیدا، زۆر بە ئاووتاون. هوردە بۆرژوا، بە تایبەتی هوردە بۆرژوای ئەو وڵاتانەی ژێردەستە و داگیرکراون، یان نیوە ژێردەستە و پێبەندی ئیمپریالیزمی بێگانەن و لە پیشەسازی و تەکنیکدا دواکەوتوون، وەك نەدی و بدی وانە؛ کاتێك دەچنە نێو گەلانی وڵاتە داگیرکەرەکانەوە، یان دەستیان دەگاتە وڵاتە پیشەسازییە سەرمایەدارەکانی ئەوروپا؛ هەست بە ناتەواوی و خۆ کەم بینینێکی یەکجار زۆر دەکەن و هەوڵی چاولێکردنێکی کوێرانەیان دەدەن. جا ئەم چاولێکەرییە هەر لە جلو بەرگ و شێوەی خواردن و خواردنەوەو ماڵ رازاندنەوە و هەڵسوکەوتدا نییە؛ بەڵکو هەوڵ دەدەن لە جۆری بیرکردنەوەشدا هەر خۆیان لەوان بچوێنن. دیارە کە بیانەوێ مامەڵە لەگەڵ کۆمەڵگەکەی خۆیان بکەن؛ دێن بەرهەمی بیرو واقیعی ژیاری و سیستەمی ژیانی کۆمەڵایەتیی کۆمەڵگەکەی خۆیان بە تەرازوو و پێوانەی کۆمەڵگەیەکی دی دەکێشن و دەپێون، لەبەر ئەوە ئەو بزووتنەوانەی کە لەم جۆرە بیرە نارەسەنانەوە دێنە دەرەوە هەر نارەسەن دەبن. ئەو دەمەش تاکتیك لە خزمەتی "**ستراتیژ**"دا نابێ؛ بەڵکو "**ستراتیژ**" لە خزمەتی "**تاکتیکدا**" دەبێ. چۆنکە "**ستراتیژ**" هەردەمە بە پێیدەسکەوتی کاتی و بەرژەوەندیی هەلپەرستانەی ئەوانەی خەریکی سیاسیەتن دێتە گۆڕین. ئەگەر تەماشایەکی پرۆگرام و پێڕۆی گەلێك لە حیزبە کوردییەکان و رۆژهەڵاتییەکان بکەیت؛ دەبینیت لە هەردەورێکدا جۆرێك بووە و جیاوازیی نێوان دەورێك و دەورێکی دی جیاوازیی ئەرزو ئاسمان بووە لەیەکەوە. ئەمەش نەك لەبەر ئەوەی ئەمانە لە ماوەیەکی تایبەتیدا باوەڕیان بەسەرەتایەکی ئیدیۆلۆژیی تایبەتی بووە، و لە ماوەیەکی تایبەتیی دیدا باوەڕیان پێی نەماوە. نەخێر، بیروباوەڕ خۆی لە خۆیدا نارەسەن بووە و لەگەڵ کۆمەڵگە نەگونجاوە، لەبەر ئەوە، هەر دەمە بە پێی کات و رۆژ و هەلومەرج و دەسکەوتە کاتییەکان و پێویستییە رووالەتەکانی ئەو سەردەمە و بەرژەوەندیی تایبەتیی سەرکردایەتیی ئەو حیزبانە؛ پرۆگرام و پێڕۆیەکی تازە سەپێندراوە بەسەر ئەندامان و لایەنگیراندا و ئەمەش لە بنەڕەتدا هەمووی (مساومە) بووە لەگەڵ بێگانەی داگیرکەر یان زۆرداری بەدەسەڵاتدا، لەسەر حسێبی رەشورووتی بەشخوراوی هەڵخەڵەتێنراوی لە گوێی گادا نوستوو.

ئێستە دێینە سەر پرسیارەکەی پێشوومان و درێژە دەدەین پێی و دەڵێین: ئایە بیرو باوەڕێکی رەسەن کە سیاسەتێکی بنچینەگری رەسەن دێنێتە بوون، هەڵوێستی بەرامبەر بە رێکەوتن لەگەڵ بزووتنەوەکانی دا چی‌یە؟

بە پێی قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم سیاسەتی رەسەن ئەوە نی‌یە کە مرۆڤ بە هیچ جۆرێك بار و دۆخی خۆو نێوخۆ و دەرەوەو هێزەکانی دی لێك نەداتەوە و، هەموو کاتێك بە هیشکوبرنگی ملی رێ بگرێ و ئەگەر هاتو رێ پڕ لە مەترسیش بوو؛ ئەوا ئەو هەر ملی پێوە بنێ و بە هەموو جۆرێك هەر لە (س)ەوە بچێ بۆ (ن). نەخێر. وانی‌یە. لەسیاسەتدا نەرمونیانی و دان بەخۆدا گرتن و ئارام گرتن و چاوەڕوان کردن زۆر پێویستە. بۆ وێنە کە تۆ لە (س)ەوە بتەوێ بچیت بۆ (ن)؛ پێویست ناکا هەموو کاتێك هەر یەکسەر و بە کورتترین رێ‌دا؛ واتە بە (س ن)دا بگەیتە (ن)؛ ئەگەر هاتو مەترسیی رێ زۆر گەورەبوو؛ بەڵکو دەتوانیت لە (س–م–ت–ج)ەوە بچیتە (ن) و لە هەر پنتێکدا لەسەر ئەو هێڵە ماوەیەك وچان بگریت و بمێنیتەوە، بەڵام بە مەرجێ ئامانجت هەر (ن) بێ، نەك جێ‌یەکی دی بێ. ئەمەش بە مەرجێکە کە تۆ بەڕاستی دەسەڵاتی یەکسەر چوونە (ن)ت نەبێ و لە هەموو کاتێکدا ئامانجت هەر چوونە (ن) بێ. ئەگەر وابوو، ئەوا هیچ جۆرە لادان و هەلپەرستی‌یەك رووی نەداوە لێت، و ئەم کارەت تاکتیکێکی رەوایە؛ چۆنکە لە خزمەتی "**ستراتیژ**" دایە.

جا لەم رێ‌یەدا کە هێندێ جار دوورودرێژ دەبێتەوە وەك رێی (س–م–ت–ج)؛ هی وات تووش دەبن کە ناچن بۆ (ن)، بەڵکو تا (م) یان (ت) دەچن و لە (م) و (ت) وە لە تۆ جیادەبنەوە و دەچن بۆ (ز) یان (ش). تۆ دەتوانیت لەگەڵ ئەمانە بکەویتە رێ و پێکەوە هاوکاری بکەن و خۆتان لە چەتە و جەردە و رێگر بپارێزن. بەڵام دەبێ ئەوەت لە بیر نەچێ کە ئەوانە نایانەوێ بگەنە (ن)؛ چۆنکە ئامانجیان (ن) نی‌یە، لەبەر ئەوە دوور نی‌یە کە گەیشتنە ئامانجی خۆیان، لە تۆ هەڵبگەڕێنەوە و بچنە سەر لایەکی دی، یان لە پڕ بەجێت بهێڵن بۆ رێگرو جەردەی سەرەڕێ. لەبەر ئەوە دەبێ تۆ هەر لە پێشەوە حسێبی ئەمانەت کردبێ. چۆنکە ئەوانەی بوونەتە هاوڕێی سەفەرەکەت، هەرچەندە لە تەنیشتەوە دەڕۆن؛ بەڵام دەبێ ئەوە بزانیت کە ئەوانە بۆیە لەگەڵ تۆ نین کە لە رێی خودی‌دا تۆ بەهێز بکەن، ئەوانەش دەیانەوێ بگەنە ئامانجی خۆیان، بەڵام شتێکە بەرێکەوت جارێ لەسەر ئەو رێ‌یەن کە تۆ لەسەری دەڕۆیت و دەیانەوێ مەترسیی رێ و بان لە خۆیان دوور بخەنەوە بە پشتی تۆ. بە کورتی: ئەمانە

هاوڕێتن، هاوبیرت نین. بەڵام لێرەدا دەبێ تۆش دوو جۆرە هاوڕێ لە یەك جیا بکەیتەوە. ئەوی بەڕاستی وەك تۆ ئیدیالێکی سیاسی هەیە، با ئیدیالەکەشی لە هی تۆ نەچێ، و ئەوی هیچ ئیدیالی سیاسی نییە؛ بەڵکو دەیەوێ خزمەتی خۆی بکا. هەرچی تاقمی دوومە، مرۆڤ دەبێ هەمیشە لێی بەگومان بێ و هێندێ جاری وا هەیە باشتر ئەوەیە مرۆڤ بە تەنیا بکەوێتە رێ وەك لەوەی لە یەك کارواندا لەگەڵ هەلپەرست و کوڕی رۆژ و خۆبژێن بێت. هەروەها چوونە بەرەی نیشتمانییەوە لەگەڵ حیزب و کۆمەڵە سیاسییە جۆرجۆرەکاندا دەبێ لەسەر ئەم بنچینە بێ. جا ئەگەر هاتو لەگەڵ کۆمەڵێکی سیاسیی بەرهەلستکاردا چوویتە بەرەیەکەوە؛ دەبێ بەتەواوی بزانیت بۆچی ئەو کۆمەڵە سیاسییە لەگەڵ حکوومەتی ئەو وڵاتەدا ناکۆکە. دەبێ بەتەواوی بزانیت ستراتیژی ئەو کۆمەڵەیە لە کوێیە و ئەو رێیانە چین کە پێیاندا دەڕوا بۆ گەیشتنە سرتاتیژەکەی، و بە تەواوی بزانیت چەند کیلۆمەتری ئەو رێیە لەگەڵ رێی تۆدا یەك دەگرنەوە و لە کوێدا دەوەستێ، یان لادەدا، یان بادەداتەوە!

بە کورتی ئەگەر تۆ-وەك کوردێك- ئامانجت؛ واتە "**ستراتیژ**"ت "**کوردستانێکی ئازاد**" و "**گەلێکی یەکسان**" بوو، واتە ویستت لە کوردستانێکی ئازاد دا مافی بڕیاری چارەنووسی کورد بەخۆی بێ. و لە کۆمەڵگەیەکی یەکساندا بژی کە چینایەتیی ئابووری و بیرۆکراتی تێدا نەمێنێ، دەبێ بزانیت کە ئەم دوو ستراتیژە مەزنە پێویستییان بەو تاکتیکە ژیرانەیە کە هەمیشە لە خزمەتی ئەم دوو ستراتیژەدان. جا ئەگەر هاتوو توانیت لە هەلومەرجێکی تایبەتیدا، بابڵێین ئۆتۆنۆمییەك بۆ بەشێکی کوردستان، یان چەند بەشێکی، یان هەمووی، وەربگریت، یان بە هێندێ مافی ناسیۆنال بگەیت؛ نابێ لە دژی بوەستیت و بیدەیتە دواوە، ئەگەر هاتوو ئەوە زیانی بە ستراتیژی دوورت؛ واتە "**کوردستانێکی ئازاد**" نەگەیاند. بە پێچەوانەوە؛ ئەوکاتە دەتوانیت پلەی ئۆتۆنۆمی وەك وێستگەیەك بەکار بهێنیت بۆ خۆ ئامادەکردن بۆ کەوتنە ڕێ بەرەو ستراتیژی دوورت. بەڵام ئەگەر هاتو زانیت ئەو ئۆتۆنۆمییە، یان ئەو جۆرە مافە ناسیۆنالە؛ زیان دەگەیەنن بە ستراتیژی دوورت، دەبێ ئەو دەمە بێ یەکو دوو لە دژی بوەستیت. چۆنکە ئەو پلەیە ستراتیژی تۆ نییە، وەك چۆن پنتی (م)و (ت)و (ج) ستراتیژی تۆ نین، بەڵکو لەسەرە رێی تۆدان بەرەو (ن). هەروەها ئۆتۆنۆمیش ستراتیژی تۆ نییە، بەڵکو قۆناغێکە بەرەو ئامانجێك،

لەبەر ئەوە نابێ رێ بدەیت لات بدەن بەرەو ئامانجێکی دی کە ئامانجی تۆ نەبێ، تۆ هیچ کاتێك نابێ بە فشە مافێك رازی بیت کە مافی راستەقینە پووچ بکاتەوە.

بۆ وێنە: ئەگەر حیزبێکی کوردیی هوردە بۆرژوازی گوتی "**کورد دەبێ مافە ناسیۆنالەکانی خۆی دەست بکەوێ**"و داوای ئۆتۆنۆمی بۆ بەشێکی کوردستان، یان هەموو کوردستان کرد، ئەوا هاوبیرانی قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم پشتی دەگرن، هەرچەندە ئامانجی وان ئۆتۆنۆمی نییە. خۆ ئەگەر ئەو حیزبە گوتی؛ ئامانجی نەتەوەی کورد تەنێ ئۆتۆنۆمییە و سۆر بوو لەسەر ئەوە، یان هاتو بەربەرەکانێی مافی چارەنووسی نەتەوەی کوردی کرد؛ ئەوا هاوبیران پشتی داخوازییەکەی ناگرن و کردەوەکانیشی بە خزمەتی ستراتیژی خۆیان نازانن. چۆنکە ستراتیژی هاوبیران لە پلەی ئۆتۆنۆمیدا ناوەستی و هەر بەوە تەواو نابێ. هەروەها ئەگەر حیزبێکی کۆمۆنیست یان "**مارکسیست**" هات و راستبێژانە باسی مافی کرێکاری کرد و لە دژی چەوساندنەوەو رووتاندنەوەی زەحمەتکێشان هاتە قسە؛ ئەوا هاوبیرانی سۆسیالیست پشتی دەگرن. تەنانەت ئەگەر گوتی فابریقەیەکی تایبەتی، یان کارگەیەکی تایبەتی دەبێ لە سەرمایەداران بسێنرێتەوە و بدرێتە دەست کرێکاران. هاوبیران لەوەشدا پشتی دەگرن، بەمەرجێ کرێکارەکان نەبنە سەرمایەداری تازە لە جێی سەرمایەدارە کۆنەکان. بەڵام ئەگەر هاتو ئەو حیزبە کۆمۆنیستە گوتی: چینی کرێکار دەبێ بەتەنێ و "**وەك چینێك**" بە زۆر بێتە سەرکارو "**دیکتاتۆرێتیی پرۆلیتاریا**" دابمەزرێنێ و ئەو دیکتاتۆرێتییەش حیزبی کۆمۆنیست نوێنەرێتی، ئەوا هاوبیران لەمەدا پشتی ناگرن. چۆنکە هاوبیران لە بنەڕەتەوە باوەڕیان بە کۆمەڵگەی چینایەتی نییە. ئەوان چینایەتی بە نەخۆشیی کۆمەڵگە دادەنێن. کۆمەڵگەیەك کە لە چەند چینێك دروست بووبێ؛ بەلای هاوبیرانەوە، هەستی یەکێتی و پێکەوە نووسان و کولتووری نێو کۆیی (مشترك)ی ئەو کۆمەڵگەیە کەم دەکاتەوە. لەبەر ئەوە هاوبیران لەو باوەڕەدان کە هیچ گەلێك نابێتە نەتەوەیەکی یەك توخم (هاوئاهەنگ) تا جیاوازیی چینایەتیی ئابووری و رۆشنبیری لە نێودا بمێنێ. جا کە هاوبیران بۆ کۆمەڵگەیەکی یەکسانی بێ چین هەوڵ دەدەن؛ دیارە بە دیکتاتۆرێتیی هیچ چینێك و هیچ تاکێك و هیچ جۆرە دیکتاتۆرێتییەك رازی نابن. هاوبیران باوەڕیان بە ئازادییە و لە ئازادییەوە

دێنـــه دەرەوەو دەس پـــێ دەكـــەن؛ لەبـــەر ئـــەوە لـــە دژی هـــەموو جـــۆرە دیكتاتۆرێتی‌یەكن.

هـەروەها ئەگـەر حكوومـەتێك یـان حـیزبێك هـەوڵی دا بـۆ (تـأمیم) كردنـــی سەرمایەكانی وڵات؛ ئەوا هاوبیران پشتی دەگرن بـەو مەرجـەی كـە "**حكوومـەت**" نەبێتـە خـاوەن مڵـك. بـەڵكو "**كۆمەڵگـــە**" ببێتـە خـاوەن مڵـك. چۆنكـە ئەگـەر حكوومەت بوو بە خاوەنی سەرمایە؛ ئەوە مانای وایە؛ ئەوانەی كە نوێنـەرو كاربەدەستی ئەو حكوومەتەن؛ دەسەڵاتیان بەسەر هۆی بەرهەم هێنان و جۆری دابەشكردنی كـارو دەزگـەی بـیرۆكراتیی بەڕێوەبـەرێتیی سـەرمایەدا دەبـێ، و ئەمەش هیچ جیاوازی‌یەكی نابێ لەگەڵ ئەوەی هـۆی بەرهـەم هێنـان و دەزگـەی بیرۆكراتی بەڕێوەبەرێتی بەدەست چەند سەرمایەدارێكی ئەهلی‌یەوە بێ، لەبەر ئەوە دەبێ سەرمایە ملكی هیچ تاك و هیچ چینێك و هیچ حكوومـەتێك نـەبێ؛ بەڵكو ملكی كۆمەڵگە بێ و كۆمەڵگەیەكی یەكسان. بۆ ئەوەی ئەم مەبەستە رون بكەینـەوە با بێژین لـە وڵاتێكدا حیزبێك یان لـەرێی كودەتایەكەوە یان لـەرێی هەڵبژاردنـەوە دێتـە سـەركارو حكوومـەت دادەمـەزرێنێ و خـۆی نێـو دەنـێ "**سۆسـیالیت**" و "**پێشـرەو**" و هـەموو حیزبەكانی دی رێبـەند دەكات، یـان رێـی چالاكیی راستەقینە دەگرێ لێیان و دەست دەكا بە "**تـــأمیم**"ی بانكـەكان و فابریقەكان و پـرۆژە گـەورەكان و نەخۆشخانەكان و قوتابخانـەكان و بازرگـانیی دەرەوەو ..هتد واتە هەمووی دەكاتە موڵكی حكوومـەت و سـەرمایەداری گـەروە بەجارێ لە نێو دەبات. ئەوسا هەموو ئەوانەی لـە پرۆژەكاندا كاردەكەن لـەباتی ئـەوەی ببنـە فەرمانبـەر و مووچـە خـۆری سـەرمایەدارێكی ئـەهلی، دەبنـە فەرمانبـەرو مووچـە خـۆری میری. ئـەم سیسـتەمە جیـاوازیی چی‌یـە لەگـەڵ سیسـتەمی سـەرمایەدارێتیی ئـەهلی؟ سیسـتەمی سـەرمایەدارێتیی ئـەهلی هێندەی ئەم سیستەمی سەرمایەدارێتیی حكوومەتی‌یە خراپ نی‌یە. چۆنكە بـازار ئـازاد بـوو؛ خـۆی لەخۆیـەوە لـە نێـو سـەرمایەدارەكاندا پێشـبڕكێ و ركەبەرایەتی دروست دەبێ، و لەوانەیە تـا هەندازەیـەك كرێكـارو مووچـەخۆر بتوانن سووت لەم پێشبڕكێ و ركەبەرایەتی‌یە وەربگرن و هێندێ جاریش بتوانن شـكاتی خۆیـان بگەیەننـە مـیری. بـەڵام لـە سیسـتەمی سـەرمایەدارێتیی حكوومەتدا، پێشبڕكێ و ركەبەرایـەتیی نـامێنێ و شكات كردنیـش لـە دەسـت حكوومـەت بەتایبـەتی لـە وڵاتـی یـەك حـیزبی و دیكتـاتۆر و تۆتـالیتێردا زۆر زەحمەتە. جا ئەوسا ئەگەر هاتو كاركەرێك یان فەرمانبـەرێك مانی گرت، یـان

داوای ماف خۆی کرد، ئەوا بە زۆری، یان بە "**یاخی بوو**" یان بە "**سەرکێش**" دەدرێتە قەڵەم و سزا دەدرێ، یان بێ کاردەمێنێتەوەو دەبێ بمرێ لە برساندا. ئەوەی ئاشکرایە لە ساڵەکانی پەنجاکانەوە تا ئێستە لەو وڵاتانەدا کە پێیان دەگوترێ "**وڵاتی روو بە پێشکەوتن**" و لەڕێی حکوومەتە دیکتاتۆری و سوپاییەکانیانەوە کە بە کودەتا هاتوونەتە سەرکار، گەلێك پرۆژەی گەورە و فابریقەی مەزن و بانك و... هتد کراون بە موڵکی حکوومەت، عێراق نموونەیەکی باشە بۆ ئەوە، ئەو حکوومەتانە لەرێی ئەم جۆرە (تأمیم)ەوە توانیویانە خۆیان بکەنە سەرمایەدارێکی دەست بەسەر هەموو سەرمایەیەکدا گرتوو، و بەتایبەتی پاش (تأمیم)ی نەوت؛ توانیان جێ پێی خۆیان باش قایم بکەن و گەورەترین زیان بە زەحمەت کێشان و بیروباوەڕی سۆسیالیزم بگەیەنن بە نێوی سۆسیالیزمەوە.

ئەوەی راستی بێ قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم ماڵی خەڵك کردن بە مڵکی حکوومەت و سەندنەوەی فابریقەیەك لە سەرمایەدارێك و کردنی بە مڵکی حکوومەت؛ بە سۆسیالیزم دانانێ؛ بەڵکو بەدیکاتۆرێتیی تاکی، یان حیزبی، یان دەستەیی دادەنێ. قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم دەبێژێ: "**خاوەن ماڵێتیی تایبەتی**" واتە "**موڵکیەتی فەردی**" "**هی خۆیی**" دەبێ بگۆڕێ بە "**خاوەن ماڵێتیی گشتی**" واتە "**موڵکیەتی کۆمەڵگە**" "**هی کۆمەڵگە**". جا کاتێك کە هەموو هۆیەکی بەرهەم هێنان و هەموو سەرمایەیەك بوو بە "هی کۆمەڵگە"؛ ئەوا ئەودەمە هەموو تاکێکی ئەو کۆمەڵگەیە؛ مافی ئەوەی دەبێ ئەو شتەی پێویستێتی بۆ تێرکردن و دابین کردنی پێویستییەکانی ژیانی خۆی بەدەستییەوە بێ، نەك ببێتە موڵکی. "**بەدەستەوە بوون**" (الاستحواذ) موڵکایەتی (التملك) (هی خۆیی) نییە، "**بەدەستەبوون**" ئەوەیە سووت لەو شتە وەربگریت و لەبەرەکەی بخۆیت و کەس لێت نەسێنێتەوە؛ بەڵام لە هەمان کاتدا نەتوانیت بیفرۆشیت و بیکڕیت و لەم رێیەوە خەڵکی دی بڕووتێنیتەوە. ئێمە دەبێ لێرەدا ئەوەش بڵێین کە لەو دەوڵەتەدا کە هاوبیرانی ئەم قوتابخانە کوردییە هەوڵ دەدەن بۆی؛ "**حکوومەت**" و "**کۆمەڵگە**" دوو دەزگەی جیاواز نین لە یەکدی بەڵکو "**حکوومەت**" "**کۆمەڵگە**" خۆیەتی و "**کۆمەڵگە**"ش "**حکوومەت**" خۆیەتی. دووری‌یە ژیارییەکانی "**حکوومەت**" و "**کۆمەڵگە**" وەك یەکن و دەچەسپێنە سەر یەکدی. بۆ ئەمەش ئەو دەمە لە هەموو گوند و شارێك و بگرە گەڕەکێکدا لیژنەیەك لەلایەن خەڵکی ئەو جێیە خۆیانەوە دەست نیشان دەکرێ بۆ

بەڕێوەبردنی کاروباری خۆیان بە دەستی خۆیان. ئەوانە هەر خۆیان "**گەل**" و هەر خۆشیان "**حکوومەت**"ن. هێزی تەواوی "**کۆمەڵگە**" بریتییە لە هێزی تاکە تاکەی ئەوانە.

بەم وێنانەی سەرەوەردا بۆمان دەرکەوت کە قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم بۆ دوو ستراتیژی بنچینەیی تێ دەکۆشێ کە هەردووکیان بەرابەریەك و هاوکێش و هاوسەنگی یەك و تەواوکەری یەکن: "**کوردستانێکی ئازاد**" و "**گەلێکی یەکسان**".

"**کوردستانێکی ئازاد**" تەنێ بە "**گەلێکی یەکسان**" دەبرێ بەڕێوە، و "**گەلێکی یەکسان**"یش دەبێ لە "**کوردستانێکی ئازاد**"دا بژێ و ناتوانێ لە "**کوردستانێکی دیل**"دا هەڵ بکا. لەبەر ئەوە "**ئازادی**" و "**یەکسانی**" بەلای هاوبیرانی ئەم قوتابخانەیەوە هاوکێش" و "**تەواوکەر**"ی یەکن، واتە تای تەرازووی مافی ئێتنی ناسیۆنالی و مافی کۆمەڵایەتی جووت بەرامبەری یەکن و پێکەوە چارەسەری دەردەکانی کۆمەڵگە دەکەن. ئەوانەی ئازادن و لە وڵاتێکی ئازاد دا دەژین؛ ناتوانن بە جیاوازیی نێوان خۆیان رازی بن، چۆنکە هەموو جۆرە جیاوازییەکی چینایەتی (چ ئابووری و چ رۆشنبیری) مانای نا ئازادییە. هەموو کۆمەڵگەیەکی یەکسانیش دەبێ ئازادبێ، چۆنکە یەکسانی لە ئازادییەوە هەڵ دەقوڵێ و تەواوکەری ئازادییە. بە کورتی ئەم سۆسیالیزمە باری ئێتنی ناسیۆنالی و باری کۆمەڵایەتیی کۆمەڵگە وەك تەواوکەری یەك و هاوکێشی یەك دەبینیت و پێکەوە چارەسەریان دەکات.

لە کۆتایی ئەم باسەدا پێویستە ئەوەش بخەینە ڕوو کە چۆن هاوبیرانی ئەم قوتابخانە کوردییە ناتوانن "**ستراتیژ**" بکەنە قوربانی "**تاکتیك**"، دیارە هەروەهاش ناتوانن بیروباوەڕو بنچینە فەلسەفییەکانیش بکەنە قوربانی تاکتیکی رۆژانەی سیاسەت. ئەم قوربانییە –بەلای وانەوە– تەنانەت نابێ بەڕووالەتیش روو بدات. بۆ وێنە هاوبیران دەبێژن: ئێمە کە خاوەنی بیروباوەڕی قوتابخانەی کوردیی سۆسیالزمین، دیارە هێندێ لایەنی نێو کۆییمان لەگەڵ مارکسیستەکان و کۆمۆنیستەکان و هێندێ بەرەی دیدا هەیە. بەڵام ئێمە نە مارکسیستین و نە کۆمۆنیستین. جا ئێمە هەرچەند رێزی هەموو خاوەن بیروباوەڕێك دەگرێن، لەوانەش کۆمۆنیست و مارکسیستەکان، بەڵام نابێ ئێمە هێندێ لەو سەرەتایانەیان بۆ بسەلمێنین کە باوەڕمان پێی نییە؛ وەك "**دیکتاتۆرێتیی پرۆلیتاریا**" و "**نوێنەرێتیی تاکو تەنیای پارتی کۆمۆنیست بۆ چینی**

کرێکار" و..هتد. ئەمەش هیچ ڕێیەك لەوە ناگرێ کە هێندێ جارپێکەوە کاربکەین بۆ هێنانەدی هێندێ ئامانج کە لای هەردووکمان وەك یەکە.

وێنەیەکی دی ئەوەیە کە ئەم قوتابخانە کوردییە بە پێچەوانەی مادده پەرستەکانەوە، باوەڕی بەوە نییە کە مادده خۆی لە خۆیدا؛ سەرەتایەکی هێنەرە بووی ژیان و مرۆڤ و گەردوونە. بەڵام ئەمە مانای وانییە کە هاوبیرانی ئەم قوتابخانەیە لەگەڵ ئاینێکی تایبەتیدان و سەر بە ئاینێکی تایبەتین و جۆری هێنانە بەرچاویان بۆ هێنەرە بوو (خالق)، پڕبە پێستی ئاینێکی تایبەتییە و ئەو ئاینە هەرچییەك بێژێ باوەڕ دەکەن پێی. هاوبیرانی ئەم قوتابخانەیە دبێژن: گەلێك لە لایەنگیرانی ئاینە ئاسمانییەکان؛ هێنەرە بوو (خالق) وا باس دەکەن وەك خۆیان پێیان خۆشە. ئێمە باوەڕمان بە هێنەرە بوویەکە کە مرۆڤ و هەموو گەردوونی دروست کردووە، نەك بە هێنەرە بوویەك کە خەیاڵ و (تصورات)ی مرۆڤ دروستی کردووە.

لەبەر ئەوە ئەگەر هاتوو –یان بۆ نموونە بڵێین– لەگەڵ بەرەیەکی دیانی (مسیحی) لەسەر کارێك ڕێکەوتین، ئێمە خۆمان لەگەڵ ئاینی دیانێتیدا جووت ناکەین، هەرچەندە لە باری سەرنجی ئاشتی خوازییەوە، ئێمەش وەك دیانێکی ڕاستەقینە ئاشتی خوازین و داوای ئاشتی دەکەین؛ بەڵام ئەمە مانای ئەوە نییە کە باری سەرنجی ئێمە بەرامبەر بە ئاشتی وەك باری سەرنجی کابرایەکی دیانە. بۆ وێنە: بەپێی ئاینی دیانی؛ ئەگەر هاتوو یەکێك زللەیەکی لە پەنا گوێی ڕاستتدا، دەبێ گورج پەنا گوێی چەپت ڕابگری بۆی؛ تا زللەیەکی دی لێبدا. دە ئێمە باوەڕمان بەم سەرەتایە نییە. ئێمە پێمان وایە هەموو زۆردارێك دەبێ وای لێ بکرێ کە نەتوانێ زۆر لە کەس بکات، یان ئەگەر دیانێك گوتی لە ئینجیلدا نووسراوە ژن لە بنەڕەتدا لە پەراسووی لای چەپی پیاو دروست بووە، ئێمە ئەمە ناسەلمێنین بۆی؛ چۆنکە باوەڕمان بە یەکسانیی ژن و پیاو هەیە، و پێشمان وانییە کە خوایەکی دادپەروەری بێ هاوتا ژن بەکەمتر بزانێ لە پیاو.

بە کورتی تاکتیکمان بەرامبەر هەموو خاوەن بیروباوەڕێك دەبێ وابێ کە موویەك لەسەرەتا بنچینەییەکانی بیروباوەڕەکەی خۆمان لارنەکاتەوە. ئێمە ڕێزی هەموو لایەك دەگرین کە ڕێزمان بگرێ و بیەوێ بە شێوەیەکی ئاشتی خوازانە دەمەتەقێ بکات لەگەڵمان. بەڵام ئێمە هیچ کاتێك بیروباوەڕی خۆمان و ستراتیژەکانی خۆمان ناکەینە قوربانی دۆستایەتیی هیچ لایەك و دوو ستراتیژە نەگۆڕەکەمان ناکەینە قوربانی هیچ جۆرە دەسکەوتێکی کاتی نابنچینەیی.

دوژمنانی ئازادی و یەکسانیی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی، واتە "هەموو ئەو هێزە تاریکی پەرستانەی کە بەرووتاندنەوەی زەحمەتکێشان؛ کە زۆربەی هەرە زۆری ئادەمزادن لە جیهاندا؛ خۆیان دەژێنن، بۆ دەمکوتکردن و تێکشکاندنی بەرەی چەوساوە و ژێر دەست و بەشخوراو، دوو ڕێی سەرەکی دەگرن: یەکێکیان بەکارهێنانی زۆر و دەست وەشاندن و لە نێو بردنی ئەو کەسانە و ئەو کۆمەڵانەیە کە بەرەنگاریان دەکەن و لە ڕوویاندا وەردەگرێنەوە و مل بۆ زوڵمو زۆریان کەچ ناکەن. ئەمەش هێندێ جار بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆیە و بە زۆری بەرگێکی شەرعی و قانوونی دەکرێ بە بەردا، وەك ئەوەی تاقمێك دزوجەردەی سیاسی بکەونە یەك و دەست بگرن بەسەر دەزگەی فەرمانڕەواییی وڵاتێکدا؛ سا یان لەرێی کودەتایەکەوە، یان لەرێی قەڵپ کردنی هەڵبژاردنێکی گشتییەوە، یان لە ڕێی هەڵتەکاندنی رای گشتیی گەلێکەوە، و ئەوجا کە هاتنە سەرکار؛ حکوومەتێکی سوپاییی دیکتاتۆری، یان تاك حیزبیی دیکتاتۆری، یان تۆتالیتێری یان ئێتاتیستی یان ئۆتۆکراتی کە دیارە وەك دەبینین؛ پاش دامەزراندنی، زوو یان درەنگ، لەلایەن هەموو دەوڵەتەکانی جیهانەوە بە ڕەسمییەت دەناسرێ و، دوای ئەوە بکەونە دەرکردنی قانون و نەرێتنامە و فەرمانی فاشیستانە، و بە هەر جۆرێك کە خۆیان بیانەوێ، رێ لە ئازادیی کۆمەڵگە بگرن و دەنگی ئازادیخوازان کپ بکەن. هێندێ جاریش هەر ئەم حکوومەتانە خۆیان، کە بەرەسمی لەلایەن کۆمەڵەی نەتەوە یەکگرتووەکانەوە دانیان پێدانراوە و بەڕەسمی ناسراون و بوونەتە فەرمانڕەوای تاکو تەنیا، دەچن بەنهێنی چەند دەستەیەك بکوژ و خوێنڕێژ دروست دەکەن و دەست دەکەن بە کوشتن و بڕینی رەخنەگران و بەرهەڵست کەرانی سیاسی؛ بۆ ئەوەی بە کوشتنیان بەجارێ لە نێویان ببەن. لێرەدا پێویستە بڵێین کە زۆربەی زۆری دەوڵەتەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و "**جیهانی سێیەم**"ی ئەمڕۆ نموونەی پڕ بە پێستی ئەم قسەیەی سەرەوەن.

ڕێی دووەم: ڕێی پەنابردنە بەر درۆ و دەلەسەیە. ڕاستییەکەی چەکی درۆ و دەلەسە بۆ بێ دەنگ کردن و شکاندنی بەرەی بەرهەڵست کەران و رەخنەگران و نەیاران؛ شتێکی تازە بابەت نییە؛ بەڵکو لە کۆنەوە هەر بووە و لە هەموو جیهاندا باو بووە، و بە تایبەتی لەم ڕۆژهەڵاتەی ئێمەدا. ئەوەتا یەکێك لە

(تـەعالیم)ەکـانی ئـاینی زەردەشـتی بەربـەرەکانیکردنی "درۆ"یـەی؛ وەك سروشتێکی بنچینەیی "دێـو و درنـج". تەنانەت وشـەی "درنج" کە لـە زمانی کوردیدا هاومانای "دێـو"ە؛ لە بنەڕەتدا دەچێتەوە سەر وشـەی "درۆژ" کە بە زمانە ئێرانییە کۆنـەکان هـەر "درۆ" دەگرێتـەوە. "درۆژن" لـە نێو کۆمەڵگـەی مرۆڤایەتیدا بە پەنددەکرێ و لە نێو کوردەواریشدا بە "دوژمنی خودێ" دادەنرێ و دەگوترێ "درۆژن دوژمنی خوایە".

هەروەها چەکی درۆ بە چـەکێکی کورت هـاوێژ دەدرێتـە قەڵـەم و دەگوتـرێ: "دەستی درۆ کورتە" یان "درۆژن هەر جارێ ناشـتـا دەکـات" و..هتد. بـەڵام وادیـارە چارەسەر کردنێکی بنج بڕی درۆ، جارێ لە وزەی ئادەمزاددا نییە.

"درۆکردن" مانای "دەستکاری کردن و گۆڕینی ڕاستییە بە ئەنقەسـت" واتـە "بـۆ مەبەستێکی تـایبەتی".

دوژمنـانـی ئـازادی و یەکسـانیی مـرۆڤ و گشـت بــەرەی ئیمپریـالیزم و دیکتـاتۆرێتی و هـەموو خوێنمـژان و داگیرکـەرانی وڵاتـان؛ هـاتوون لـەم چەکە کۆنەی درۆ؛ چەکێکی مۆدێرنی ترسناکیان دروست کردووە؛ کە پێی دەگوتـرێ "پرۆپاگەند"ە و لە نێو کوردەواریدا بە "پرۆپالانتـە" نێوی رۆیـوە و "دەسـت بڕین" و "فریــودان" دەگەیـەنێ. بەهۆی ئەم چەکەوە دەتوانن مێشکی خـەڵکی تێك بدەن و ڕێبازی بیرکردنەوەیان تا ماوەیـەك بگۆڕن و لە ڕێی ڕاست لایـان بدەن و چەواشەیان بکەن و لەم ڕێیەشەوە بچنە مەیدانی جەنگێکەوە کە چەکی وەك تۆپ و فڕۆکەی تێدا بەکار ناهێنرێ؛ بەڵکو چەکی "قـاوداخستن" و "قسـەو قسەڵۆك" و "درۆ هەڵبەستن" و "بەیتوبالۆرە" کاری خۆی دەکا، و بەم جەنگـەش دەگوترێ "جەنگی واتەوات" (حرب الاشاعات).

"بەرەی تـاریکیی جیهان" کە بریتییە لە هەموو خوێنمژان و رووتێنەرەوەکانی مرۆڤایەتی و چەوسێنەرەوەکانی گەلانی ژێر دەستەو کەنەفت کەرانی ژنان؛ بۆ ئەم جەنگە نامەردانەیە بە ملیارد پارە دەبەشنەوە و هـەزاران نۆکـەرو چڵکـاو خۆر و کاسە لێس رادەگرن لەوانەی کە ویژدانیان مردووە و ئامادەن هـەر بە پارە خۆیـان بـە هـەموو کەسـێك بفرۆشـن. جا ئـەم نۆکـەرو بـەکرێ گیراوانـە، بەتایبـەتی هــەڵبژاردەن و لەوانــەن کــە زۆرتــر قســەزان و لەبــەر ســەروزمانی شیرینیان لـە نێـو خـەڵکدا خۆشەویسـتن و هێنـدێ جـاریش ئەمانـە لـە نێـوان ئەوانەدا هەڵدەبژێردرێن کە لە رابوردوودا فشە خەباتێکیان کردووە بۆ ڕێیەکی سیاسی و ئێستە کۆڵیان داوە و رابوردوو ئێق دەکەنـەوە و دەیفرۆشـن. یـان لـە

نێو ئەوانەدا وەردەگیرێن کە پێوەندییان بە ژمارەیەکی زۆر خەڵکەوە هەیە؛ بەتایبەتی خەڵکی ساویلکە و دڵپاك. جا ئەمانە هەموو بە نهێنی؛ هەریەکە دەورێکی تایبەتی پێ دەسپێردرێ و لە کات و جێی تایبەتیدا دەنێردرێتە نێو کۆمەڵانی خەڵکەوە بۆچوونە نێو "**جەنگی واتەوات**" و "**قاوادخستن**" و "**کارکردنە سەر بیری خەڵك**" و "**رێ پێ هەڵەکردن**" و "**چەواشەکردن**"یان.

گەورەترین پەلاماری "**بەرەی تاریکی**" لە مەیدانی "**جەنگی واتەوات**"دا بۆ سەر ئەو خاوەن بیروباوەڕ و رێکخراو و کەسایەتییە سیاسییانەیە کە رێ و شوێنی سەربەخۆی خۆیان لە ژیاندا دۆزیوەتەوە و بە پارە و پارووی چەور و قسەی خۆش و دەم شیرین کردن (ارشاء) لە خشتە نابرێن و پشتیان بە خۆیان و کۆمەڵگەی خۆیان و مرۆڤایەتیی زەحمەتکێشی چەوساوەی هۆشیاری خەباتکار قایمەو پارەو پایە و کەشوفشی دنیا کار ناکاتە سەریان و لە هەڕەشەو گوڕەشەش چاویان ناترسێ. نۆکەرە چەپەڵە چڵکاو خۆرەکانی "**بەرەی تاریکی**"؛ بەتایبەتی تیروتوانج دەگرنە ئەم جۆرە کەسانە و بە چرپەچرپ و فسکەفسك و جرتوفرت؛ ژاری درۆ و دەلەسەی خۆیان بڵاو دەکەنەوە بۆ کارکردنە سەر ساویلکە و دڵپاك و لە گوێی گادا نوستوو و لە راستی نائاگا.

بۆ "**بەرەنگاربوون**"ی "**جەنگی واتەوات**"؛ دەبێ مرۆڤ بەر لە هەموو شتێك بزانێت کە درۆزن دوو سروشتی سەرەکی هەیە؛ یەکەمیان: ترسنۆکی، دووەمیان: شت بیرچوونەوە. هەموو درۆزنێك؛ چۆنکە باوەڕی بە قسەکانی خۆی نییە و دەزانێ درۆی کردووە، هەمیشە دەترسێ "**راستی**"ی دەربکەوێ و دەستەکەی بکەوێتە ڕوو و ئێدی نەتوانێ ناشتا بکا، لەبەر ئەوە وەك هەموو درۆزنێك؛ ئازایانە سنگ نایەنێتە پێشەوە. جا لەبەر ئەوەی قسەکانی بێ بناخەن و روویان نەداوە، بەڵکو هەڵبەستراون، ئەوا لەبیریدا نەچەسپاون و شتەکان پاش ماوەیەك یان بەجارێ لە یادیدا نامێنن، یان وەك خۆی نامێننەوەو هەرجارە جۆرێکی دەڵێ. کەواتە درۆزن هەر چەندێك خۆی بهێنێ و بباو خۆی بەهێز پێشان بدا؛ وەك ئەو سەرخۆشە وایە کە قسەی زل زل دەکات و دەست بە هەڕەشەو گوڕەشە دەکات و تۆش لە سەرەتاوە پێت وایە ئەمە رۆستەمی زاڵە، کەچی هەر ئەوەندە پاڵێکت پێوەنا، لە هەزار مەتر بەولاوە رەت دەبات. ئەمە لەلایەکەوە، لەلایەکی دییەوە؛ دەبێ مرۆڤ بزانێ کە ئەو درۆزنە بەکرێ گیراوانەی وەك دەسکەلا لە "**جەنگی واتەوات**"دا بەکار دەهێنرێن، بەزۆری

خۆیان بە "**بێ لایەن**" و "**خێرخواز**" و "**دۆستی هەموو لایەك**" دەدەنە قەڵەم. چۆنکە خەڵکی ساویلکەو دڵپاك، بەزۆری، پێیان وایە ئەوەی "**بێ لایەن**" بوو، یان "**بێ لایەن**" خۆی راگرت ئەوا هەمیشە هەر "**قسەی هەق**" دەکات، کە ئەمەش راست نییە (بگەڕێرەوە بۆ وتاری "**ئازادی و دەسەڵات**").

جا لەبەر ئەوە کاتێك ئەم بە کرێ گیراو و نۆکەرانە کەوتنە درۆهەڵبەستن بۆ بەرەی ئازادی و یەکسانی، یان کەوتنە "**بوختان کردن**" بە یەکێك کە سەر بەو بەرەیە بوو؛ نابێ هاوبیرانی ئەو بەرەیەو مرۆڤی بەشەرەف هەروەك "**گوێگر**" دابنیشن و قسەکەی لێ وەربگرن و دەنگ نەکەن و بێژن "**قەی ناکا، با نامـاقوڵی خۆی بکات**" یان لە وەرامی ئەو درۆ و بوختانانەدا تەنێ پێی بێژن "**ئەمە درۆ**"یەو بێ دەنگ بن. هەروەها ناشبێ تووڕەبن و لێبدەن بڕۆن. نەخێر. کە درۆزنێکی بەکرێ گیراوی پڕۆپاڵانتەکەر قسەیەکی گێڕایەوە، و مرۆڤ بە تەواوی زانی ئەمە هەڵبەستراوەو بوختانە؛ دەبێ دەستبەجێ بەو کابرایە بگوترێ "**چۆنت زانی کە ئەمە وایە؟**" جا ئەگەر گوتی "**خۆم دەیزانم و دیومە**"، ئەوا دەبێ داوای ئیسپات بکرێ لێی، و ئەگەر "ئیسپات"ی پێشاندا دەبێ "**ئیسپات**"ەکانی ژیرانە شی بکرێنەوە و هورد بکرێنەوە؛ تا درۆکانی دەردەکەون. ئەوجا نابێ بە هیچ جۆرێك بەرۆکی بەربدرێ، تا لەبەر چاوی خەڵکی و چەند جارێك لەسەریەك بەدرۆ دەخرێتەوە.

بەڵام وەك بەتاقی کردنەوە دەرکەوتووە، ئەم درۆزنە بەکرێگیراوانە، بە زۆری، ناوێرن بێژن، "**خۆمان دەیزانین و دیومانە**" یان "**خۆمان ئاگامان لە باسەکەیە**"، بەڵکو دەبێژن "**بیستوومانە**" یان "**وادەڵێن**". لەبەر ئەوە مرۆڤ نابێ واز بهێنێ لێیان، بەڵکو دەبێ دەستبەجێ بڵێ: "**باشە! لەکێ بیستت؟**" و نێوی ئەوانە داوا بکرێن لێی کە گوایە لێی بیستوون. جا ئەگەر نێوی چەند کەسێکی برد، ئەوا زوو بە زوو لەگەڵ ئەوانەدا بەرەو رووبکرێتەوەو بزانرێ ئەوانە چییان گوتووە. هەروەها بشزانرێ ئەوانە کێن و سەر بە چ بەرەیەکن و ئایە ئەوانە خۆیان ئەو باسەیان دیوەو زانیوە یان ئەوانیش هەر بیستوویانەو لە کێش بیستوویانە، و بەم جۆرە ئەم رێیە بگیرێ؛ تا راستیی قسەکە، بەتایبەتی درۆکە، دەردەکەوێ، خۆ ئەگەر کابرا گوتی "**نازانم کێ گوتی، خەڵك گوتیان**" دەبێ پێی بگوترێ "**یان دەبێ بڵێیت کێ گوتی، یان بە ئاشکرا دەڵێین: درۆ دەکەیت و فێرکراویت وا بڵێیت. لەبەر ئەوە تکایە پێمان بڵێ بۆ چ لایەك کار دەکەیت**". ئا بەم جۆرە، بەڵام لە پێش چاوی خەڵك، چەند جارێك و یەك لە دوای یەك تەریق

بكرێتەوەو بهێنرێتە ژەنگ و ژارو هەموو جارێك پێی بگوترێ **"درۆزن"**. ئەوسا مرۆڤ دەبینێ؛ ئەوانەی کە بوونەتە جاشی ئەم لەشکرە؛ چەکەکە لە دەستیان دەکەوێتە خوارێ. ئەوەی راستی بێ؛ چەکی پرۆپاگاندەو قاوداخستن؛ بۆیە بە زۆری دەتوانن کاری خۆیان بکەن؛ چۆنکە خەڵکەکە کە هەواڵێك دەبیستن؛ هەروا وەك پارەیەکی نەختینە وەری دەگرن و دەیخەنە گیرفانیان و ناچنە بنج و بناوانی، و کە لە ئەنجامدا هەواڵەکە بە درۆ دەرچوو، ئەو کاتەش نایدەنەوە بەڕووی ئەوانەدا کە لێیان بیستوون. جا چۆنکە قسەکە هێندە دەماو دەم دەکەوێ و دەکەوێ و دەستبەجێ بنچینەکەی دەست نیشان ناکرێ، ئەوا سەرچاوەی درۆکە هەر لە سەرەتاوە ون دەبێ و کە پاشە جاریش درۆکە دەرکەوت؛ ئەوا کەس نازانێ کێ کردوویەتی، و خەڵکی هوردە هوردە بیریان دەچێتەوە.

کەواتە؛ باشترین و کاریگەرترین شێوەی بەرەنگاریی درۆژنی بەکرێ گیراو؛ دەمەتەقێیەکی دەست بەجێیی ژیربێژانەی بابەتانەیە لەگەڵی، و ئەگەر کرا شایەت گرتنە لێی و دانەوەی قسەکەی خۆی دووجار و سێ جار و چەند جار بەڕوویدا و لە نێو خەڵکدا. بە کورتی واز لێ نەهێنانێتی هەتا درۆکەی دەردەکەوێ. لەم رووەوە مرۆڤی خاوەن باوەڕ نابێ گوێ بداتە ماندوویەتی و کات بەخت کردن.

جا وەك گوتمان، چۆنکە درۆژن، بە زۆری، ترسنۆکە، دیارە لە کاتی دەمەتەقێی بابەتانەدا دەشڵەژێ و زمانی تەتەڵە دەکات و ڤڕی دەردەکەوێ و لەبەر ئەوەی درۆژن بە زۆری؛ درۆکەی خۆی بەو جۆرەی گوتوویەتی لە بیری نامێنێ؛ ئەوا هەرجارە درۆکە بە جۆرێکی دی دەڵێتەوە. کورد بە خۆڕایی نەیگوتووە **"ئەگەر درۆژن بوویت دەبێ بیرت تیژبێت"**، جا لەم رووەوە دەبێ مرۆڤ بەتەواوی دەقی قسەکانی چەند جارەی پێشووی درۆژنی بیرنەچێتەوە و بە بەراوردکارییەوە بیداتەوە بە چاویدا و لە پێش چاوی خەڵك و بەشایەتەوە.

درۆژنی بەکرێ گیراو؛ گەلێك جار کەڵك لە رووداوێکی بچووك کەجێی رەخنەبێ، یان هەڵەیەکی سووکەڵە کە باسکردن بهێنێ، یان کردەوەی یەکێکی سەر بە بەرەی ئازادیخوازان کە شایانی سەرکۆنە بێ، وەردەگرێ بۆ هەڵمەت بردنە سەر ئەو بەرەیە، یان پەلاماردانی ئەو کەسە و ئەوجا تاوانبار کردن و کافرکردنی هەموویان. جا ئەو درۆژنە بەکرێ گیراوە؛ ناچی باسەکە، یان هەڵەکە، یان کردەوەکە، وەك خۆی بێ دەستکاری بخاتە ڕوو، بەڵکو دەچێ

سەروبۆری بۆ دەكا و كلكوگوێی دەكا و مێشێك دەكاتە گامێشێك و ریسێك دەكاتە گوریسێك. لەبەر ئەوە دەبێ هاوبیری **"بەرەی ئازادی و یەكسانی"** ئەوە بخاتە بەرچاو كە هیچ مرۆڤێكی ئەم جیهانە فریشتە نەبووە و نییە و نابێ، تەنانەت پەیامبەرەكان كە دەڵێن پەیام هەڵگری خودێ بوون و مرۆڤی زۆر بەرز و پاك بوون، هێشتا ئەوانیش **"بێگەرد نەبوون"** و نەشیان گوتووە **"ئێمە فریشتەین"**. هەموو كەسێك خەوش و ناتەواوی و هەڵە و بەسەرچوونی هەیە، و هەموو مرۆڤێك لایەنی بێ هێزی و لاوازی تێدایە و هیچ هاوبیرێكی بەرەی ئازادی و یەكسانی لاف خوایەتی و فریشتەیەتی و بێ گەردی و بێ خەوشی لێ نەداوە و ناشتوانێ لێی بدا. لەبەر ئەوە ئەگەر هاتوو درۆژنی بەكریگیراو، ناتەواوییەكی دۆزییەوە لە هاوبیرێك، یان لەبەرەكە هەمووی؛ ئەوا ئەو دەمە مرۆڤی بەشەرەف و خاوەن باوەڕ، ئەگەر زانی ئەو ناتەواوییە، یان ئەو هەڵەیە هەیە، ئەوا نابێ داكۆكی بۆ ئەو ناتەواوییە، یان ئەو هەڵەیە بكات، یان بیكا بە ژێر لێوەوە؛ بەڵكو ئەو بەشەی كە راستە لەو بەشەی كە پێوەنراوە جیابكاتەوە و هوردی بكاتەوە و ئەوجا بە درۆژنی بەكرێ گیراو بڵێ **"تۆ تا ئەم هەندازەیە راست دەكەیت، بەڵام پێم بڵێ كێ تەواوە و بێ خەوشە لەم جیهانەدا؟ ئایا تۆ خۆت فریشتەیت؟"**. "ئێمە لەباس كردن و رەخنە گرتن لە ناتەواویی خۆمان ناترسین؛ بەڵكو پێمان خۆشە باسی بكەین، چۆنكە دەزانین كە ناتەواوی و هەڵەكردن لەگەڵ خراپەكاری و نۆكەری و چڵكاوخۆری و خۆفرۆشتن و دوژمنایەتی كردنی مرۆڤایەتی و تاوان كردن، ئەرز و ئاسمان جیاوازن. ئێمە هەوڵ دەدەین تا بتوانین خۆمان لە هەڵە دووربخەینەوە و لە هەڵە پاك بكەینەوە. بەڵام تۆ مەبەستت لەم باسە دەستكاری كراوە راست كردنەوە نییە، بەڵكو وەك عەرەبەكە دەڵێ **"كلمة حق أريد بها باطل"**ە.

جا بۆ ئەوەی مرۆڤ بتوانێ لەسەر ئەو ناتەواوییە، ئەگەر هەبوو، دەمەتەقێ بكات؛ دەبێ هەمیشە ئاگای لە هەموو كەینوبەینێكی نێو بەرەی ئازادی و یەكسانی و رێكخراوەكانی بێت و هەوڵ بدات هەموو شتێك بزانێت، خۆ ئەگەر باسی شتێك كراو هاوبیرێك یان مرۆڤێكی بەناموس ئاگای لێی نەبوو، نابێ لە خۆیەوە هەڵ بداتێ و قسە بكات لەسەری بەڵكو دەبێ بڵێت: **"ئاگام لەمە نییە"** بەڵام زوو بپرسێ و لە كورتترین كاتدا مەسەلەكە لەگەڵ كابرای درۆژنی بەكرێ گیراودا رۆن بكاتەوە و بیبڕێتەوە لەگەڵی و لەبەردەمی خەڵكدا باسی بكات. لەبەر ئەوە؛ ئەوەی هاوبیری بەرەی ئازادی و یەكسانییە؛ دەبێ بەرەكەی خۆی

زۆر باش بناسێت و شارەزای هەموو کەلوقوژبنێکی بێت. بەڵام دەبێ بزانین کە خۆناسین بە تەنیا بەس نییە، بەڵکو ئەوانەی کە پێوەندییان بە بەرەی ئازادی و یەکسانییەوە هەیە، بەدۆست و نەیارەوە؛ بە قووڵی بناسێ. بەبێ ئەم ناسینە قووڵە هیچ هاوبیرێك ناتوانێ هەڵوێستی خۆی ساخ بکاتەوە بەرامبەر درۆژنێکی بەکرێ گیراوی وا کە باش دەرزیدا درابێ و شارەزاییەکی زۆری هەبێ لەکاروباردا و زمانی درێژ و تەڕ و پاراوبێ. چۆنکە خەڵکی بەگشتی، بەتایبەتی ساویلکە؛ گوێ بۆ ئەوانە رادەگرن کە شتیان زۆر لەبەرە و زۆر دەزانن و شارەزایی پێشان دەدەن و وەك کوردەکە دەڵێ **"مەلابەزێنن"** و ئاگاداری ئەم لاو ئەولان، ئەمە بێ ئەوەی راستی و درۆی نێوەڕۆکی قسەکانیان شی بکەنەوە.

شایانی باسە کە ئەم درۆژنە بەکرێ گیراوانە؛ هەر لە نێو یەك دەستەی تایبەتی، یان کۆمەڵی تایبەتیدا، ناکەونە **"جەنگی واتەوات"**؛ بەڵکو دەچنە نێو هەموو دەستەو کۆمەڵێکەوە و خۆیان بە درۆ دەکەنە هاوڕێ و دۆست و بگرە برای هەموو لایەك و هێندێ جاریش دەوری **"ریش سپی"** و **"راوێژکەر"** و **"نێوبژی کەر"** دەگێڕن و لە رێی ئەو **"بێ لایەنی"**یە درۆژنەیەوە کە باسمان کرد؛ دەتوانن لە نێو هەر دەستە و کۆمەڵێکدا جێی خۆیان بکەنەوە، و هەر لە سەرەتاوە هەوڵ دەدەن کە لە بیروکردەوەی هەموو ئەو دەستەو کۆمەڵانە بگەن و بزانن ئەمانە چی کار دەکاتە سەریان، بەچی دڵیان خۆش دەبێ و لە چی تووڕە و دڵتەنگ دەبن، ئەوجا دەچن بەو پێیە دەست بەدرۆ دەکەن بۆیان و هانیان دەدەن و تیژیان دەکەن و لە هەمان کاتدا دەیانهێننە قسەو قسەکانیان دەچننەوە و بەجۆرێکی دەستکاریکراو بۆ دەستەو کۆمەڵەکانی دی باس دەکەن و بەمە ناکۆکی دەخەنە نێوانیانەوە. خۆ کە کەوتنە **"جەنگی وات وات"** دژی کۆمەڵێکی سەر بە بەرەی ئازادی و یەکسانی؛ ئەوا لە نێو هەر کۆمەڵێك یان دەستەیەکی دیدا جۆرە درۆ و بوختانێك رێك دەخەن بۆیان، بۆ وێنە: ئەگەر چوونە نێو تاقمێك موسوڵمانی نوێژ کەرو رۆژوو گرەوە؛ پێیان دەڵێن: **"ئەوانە کافرن و باوەڕیان بە ئیسلام نییە"**. خۆ ئەگەر چوونە نێو دەرەبەگ و دەوڵەمەند و سەرمایەدارەکانەوە؛ دەڵێن **"بابە ئەمانە سۆسیالیستن"** و سوسیالیزمیشیان واتێ دەگەیەنن کە ئەگەر سبەی رۆژێ سۆسیالیستەکان هاتنە سەر کار؛ ملك و زەوی و پارە لە هەمووان دەسێننەوە و دەیبەن بۆ خۆیان واتە ئەوان دەکەنە هەژار و خۆشیان دەوڵەمەند لە جێی ئەوان. خۆ ئەگەر چوونە نێو تاقمێك عەرەب و ترك و فارسی شۆڤینی و کۆنەپەرستەوە؛ دەڵێن:

"ئەمانە رقیان لە عەرەب و ترك و فارسە، و دەیانەوێ کوردستانێکی سەربەخۆ دروست بکەن و جیابوونەوە خوازن".

خۆ ئەگەر چوونە نێو مرۆڤی فاشیست و نازی و دیکتاتۆرەوە؛ دەڵێن **"ئەمانە کۆمۆنیستن کە رۆژێ هاتنە سەرکار ئەشکەوت لە هەر کەسێك کە کۆمۆنیست نەبێ دەکەنە کونە مشك".**

خۆ ئەگەر چوونە نێو دەستەیەك لەلایەنگیرانی دێمۆکراسییەوە؛ دەڵێن **"ئەمانە نازین. ئەوە نییە سۆسیالیزمەکەیان نێو ناوە قوتا بخانەی کوردیی سۆسیالیزم".** خۆ ئەگەر چوونە نێودیان و جوولەکەوە دەڵێن **"ئەمانە موسوڵمانی تەنگە تیلکەن؛ ئەوە نییە دەڵێن: باوەڕمان بە مادده نییە وەك سەرچاوەیەك بۆ بزواندنی هەموو چالاکییەکی مرۆڤ و ئەمەشیان لە قورئانەوە وەرگرتووە".** خۆ ئەگەر چوونە نێو کۆمەڵێك پیاوی کۆنەپەرستی دواکەوتووی دژ بە ئازادیی ژنانەوە؛ دەڵێن "ئەمانە باوەڕیان بە یەکسانیی ژن و پیاوە. لەبەر ئەوە ئەگەر دەستیان بوو؛ هیچ ژنێك نامێنێ کە حەوت مێردی نەبێ". بە کورتی: بۆ بەرگری لەم بوختانە جۆرجۆرانە؛ دەبێ هاوبیری بەرەی ئازادی و یەکسانی؛ پێوەندیی بە هەموو چین و دەستەو کۆمەڵ و تاقمێکی کۆمەڵگەوە هەبێ، و بەرە بەرەو لەسەرخۆ هۆشیاریان بکاتەوە و هەر کاتێك شتێکی لەم جۆرەی بیست؛ دەمودەست بیباتەوە سەر بنچینەی خۆی و لە نێو جەماوەردا بە درۆی بخاتەوە و بە پەندی بکات.

راستییەکەی زۆرتر چوونە نێو جەماوەر، لەم رووەوە سووتێکی دیشی هەیە؛ ئەو سووتەش لە کاتێکدا دەردەکەوێ کە بەرەی تاریکی لە رێی نۆکەرە درۆژنە بە کرێ گیراوەکانییەوە هەر لە نێو تاکە تاکەی خەڵکدا نەکەوێتە کار؛ بەڵکو بە نووسینی وتاری رۆژنامە و چاپکردنی بلاڤۆك و لێدوانی رادوێ و تەلەفزوێن و لە سنوورێکی نێوچەیی یان جیهانیدا بکەوێتە کار.

ئەوجا بەرەی ئازادی و یەکسانی، چۆنکە لەم رۆژەدا دەسەڵاتی ئەوەی نییە –وەك ئەوان– دەستاوێژ (وسیلة)ی تەکنیکی مۆدێرن بخاتە کار، دیارە لەم حاڵەدا پێوەندیی بەستن بە جەماوەری وڵاتی خۆوبێگانەوە، و بەتایبەتی بە جەماوەری زەحمەتکێش و رۆناکبیری ئازادیخوازی وڵاتانەوەو بەو کۆمەڵانەوە کە ئازادیخوازن لە جیهاندا و لە هێندێ رووەوە هاوکێشن لەگەڵ **"بەرەی ئازادی و یەکسانیی کورد"**؛ دەبێتە هۆی زاڵ بوون بەسەر پرۆپالانتەی هەڵگیرسێنەرانی **"جەنگی وات وات"**دا، یان هیچ نەبێ کزکردنی هێزی واتەواتیان.

لێرەدا پێویستە دەست بۆ راستی‌یەکی زۆر گرنگ رابکێشین؛ کە ئەوەش ئەوەیە؛ ئەو کۆمەڵەو دەستانەی سەر بە "**بەرەی ئازادی و یەکسانین**"، بە زۆری، ناتوانن لە هەموو کات و لە هەموو جێیەکدا بە ئاشکراو سەربەست بێنە پێشەوەو رەئی خۆیان ئازادانە و بێ ترس بڵێن و لەسەر خۆیان بکەنەوە و بەرەنگاری درۆو بوختانی "**بەرەی تاریکی**" بن. چۆنکە ئەم کۆمەڵ و دەستانە، بە زۆری، لەلایەن ئەو دەوڵەت و فەرمانڕەوایی و هێزانەوە کە سەر بە بەرەی تاریکین رێبەندکراون و رێبەند دەکرێن و رێی کارکردنی ئاشکرایان لێ گیراوە و لێ دەگیرێ و ناچار بوون و ناچارن بەنهێنی و دزێتی‌یەوە کاربکەن. جا ئەو دەسەلاتە کەمەو ئەو ماوە تەنگەی هێزێکی بەنهێنی کارکردوو بۆ دەربڕینی دەنگی خۆی هەیەتی؛ بەراورد ناکرێ لەگەڵ دەسەلاتی یەکجار گەورەی دەوڵەتێك یان هێزێکی فەرمانڕەوای بە ئاشکرا کار کردوو. لەبەر ئەوە "**بەرەی تاریکی**"، بەشێوەیەکی گشتی؛ کەڵك لەم حاڵە وەردەگرێ و دەکەوێتە بوختان و درۆو دەلەسە و خۆشکردنی "**جەنگی واتەوات**" لە دژی بەرەی ئازادیخوازی نهێنی کارکردن بەسەردا سەپاو. شتێکی خۆیایە (واضح) کە درۆ هەڵبەستن و بوختان کردن بەوانەی بەنهێنی کاردەکەن و پرۆ پالاَنتە کردن لە دژیان گەلێك هاسانترو کاریگەرترە، لە نێو خەڵکدا، لە درۆ هەڵبەستن و بوختان کردن بەوانەی بە ئاشکرا کاردەکەن. ئەمەش لە مێژووی گەلەژێردەستەکاندا، و بەتایبەتی لە مێژووی گەلی کورددا؛ زۆر بە چاکی دیارە. بۆ وێنە: لە کاتێکدا کە خەلیفە ترکەکانی دەوڵەتی عوسمانی ئاینە کوردی‌یە کۆنەکانی وەك ئاینی کاکەیی و ئاینی ئێزدی و ئاینی عەلەوی و ئاینی هەققەیان رێبەند دەکرد و هەر کەسێك بە ئاشکرا خۆی بە لایەنگری ئەو ئاینانە بزانیایە؛ بە نێوی ئەوەوە کە کافرە؛ خوێنیان حەلاڵ دەکرد و هەر ساتەناساتێ بە لەشکرەوە پەلاماری ئەو نێوچە و هۆزانەیان دەدا کە سەر بەو ئاینانە بوون؛ دەچوون لە نێو خەڵکی ساویلکەدا "**جەنگی واتەوات**"یان دژی ئەم ئاینانە و لایەنگرەکانی هەڵ دەگیرساند. بۆ وێنە؛ وایان بلاَودەکردەوە کە گوایە ئێزدی‌یەکان "**شەیتان پەرستن**"، ئەمە لە کاتێکدا ئەوانەی باش شارەزای ئاینی ئێزدین؛ دەزانن کە ئێزدی‌یەکان لە بنەڕەتەوە هەر باوەڕیان بە بوونی "**شەیتان**" نی‌یە بەو شێوەیەی کە موسوڵمانان بۆی دەچن. جا کەسێك کە باوەڕی بە بوونی شتێك نەبێ؛ چۆن ئەو شتە دەپەرستێ؟ هەروەها کاکەیی‌یەکانیش هەر لەسەتەی رابوردووەوە و بگرە زووتریش ئەو بوختانە کراوە پێیان کە گوایە ئەمانە هەموو ساڵێك

شەوێکیان هەیە کە نێوی "**شەوەڕەش**" یان "**چراپف**"ە، و لەو شەوەدا ژنان و پیاوانیان کۆدەبنەوە و چرادەکوژێننەوەو هەریەکە بەردەبێتە ئەوی دەستی بیگاتێ. ئەم قاوە، نەك تەنێ لەلایەن ترکە عوسمانییە خوێنمژەکانەوە داخراوە بۆ بەد نێو کردنی کاکەیی؛ بەڵکو شان بە شانی ئەوانیش هێندێ لەو ئەورووپاییانەی نۆکەر و جاسووسی بەرەی کۆلۆنیالیستەکان بوون؛ وەك (مۆریتزڤاگنەر) و (فردریك میلینگن) هەمان بەیتو باڵوریان لێ داوە.

بێگومان ئەم بوختان و واتە واتە؛ کاری کردووەتە سەر خەڵکی ساویلکە و بگرە خوێندەواریش. ئەوەتە کابرایەکی ژیرەکی زۆرزانی وەك شێخ رەزای تاڵەبانی ئەم درۆ و بوختانە بەرامبەر کاکەییەکان دووبارە دەکاتەوەو دەڵێ:

هەتانە، هەر وەکو بیستوومە بەزمێ

لە ساڵێکا شەوێ یارانی دیندار

ئێستە ئەگەر سەرنج بدەینە شەکرە شکێنراوەکانی شێخ رەزا؛ دەبینین کاتێك ئەو ئەم هەموو بوختان و درۆیانە دەگێڕێتەوە؛ هەر لەسەرەتاوە دەڵێ "**بیستوومە**" و ناڵێ "**دیومە**". جا نەك هەر شێخ رەزا، بەڵکو هیچ کەسێکی دیی ئەم جیهانە؛ نە "**شەوەڕەش**"ی دیوە و نە "**شەوەڕەش**"یش هەیە. بەڵام وەك چۆن ئێزدییەکان نەیانوێراوە خۆیان ئاشکرا بکەن و بڵێن: "**ئێمە ئێزدین و ئەمە ئاینەکەی ئێمەیە و ئێمە شەیتان پەرست نین و ئەوانە شەیتان پەرستن کە خوێنی ئێمە بەناڕەوا دەڕژێنن و ئەمە هەموو بوختانە بە ئێمە دەکرێ**"، هەروەها کاکەییەکانیش نەیانوێراوە بە ئاشکرا بێنە پێشەوە و بڵێن "**بابە ئێمە کاکەیین و ئەوە ئاینەکەمانە و وایەو وایە و شەوەڕەش بوختانە و پێمان دەکرێ**". چۆنکە ئەوان ئەگەر وا بە ئاشکرا بهاتنایە پێشەوە، ئەوسا دەبوو ئێزدێتی و کاکەیەتی خۆیان بەجارێ دەربخستایە وئەو دەمە دووچاری مەترسیی مەرگ و لەنێوبردن دەبوون و خوێنی خۆیان حەڵاڵ دەکرد بە دەستی ئەو سەختگیرە کوێرانەی لە هیچ جۆرە خوێنڕێژییەك ناپرنگێنەوە (بگەڕێرەوە بۆ وتاری "سەختگیریی کوێرانەو سەختگیریی بینایانە). جا ئەمڕۆش مەسەلەی کۆمەڵ و پارتە سیاسییە ئازادیخوازەکانی کوردستان و هەموو بەرەی ئازادیخوازانی جیهان وەك مەسەلەی ئێزدی و کاکەیی و هەقە و عەلەوییەکان وایە. لەلایەکەوە رێیان نادرێ ئازادانە و بێ ترس و بە ئاشکرا باسی بیروباوەڕو رێی خۆیان بکەن، و لە لایەکی دیکەشەوە چۆنکە ناچارن بەنهێنی کاربکەن؛ هەزاران درۆ و دەلەسەو بوختان رێك دەخرێ بۆیان، ئەوانیش چۆنکە ناچارن بەنهێنیتی

بمێننەوە، چۆنکە لە ترسی کوشتن و بڕین ناتوانن خۆیان دەربخەن و بە ئاشکرا قسەکانی دوژمنان و نۆکەرانی بەرەی تاریکی بە درۆبخەنەوە، ئەوا لە وێستاوێکی زۆر نالەباردان.

ڕێکخراوی "**کاژێك**"، نموونەیەکی زیندووە بۆ ئەم ڕاستی‌یە. ئەوەبوو "**کاژێك**" هەر لەسەرەتای هاتنەکایەوە؛ لە هەموو کوردستاندا و لەلایەن هەموو هەلپەرست و هەڵمەتەکاسەیەکی سیاسەتەوە بەوپەڕی توندوتیژی و بەنێوی ئەوەوە کە "**جیابوونەوە خوازە**" بەربەرەکانیێ کرا. وڕێی کارکردنی لێ دەگیرا و ئەوی کاژێکیش بوو لە ترسی کوشتن و بڕین و ماڵوێرانی؛ نەی دەتوانی بە ئاشکرا بێژێ "**کاژێکم**" چۆنکە بوونە کاژێك باسی سەربوو؛ لە هەمان کاتدا دەستی ڕەشی بەرەی تاریکی دەیگوت "**بابە کاژێك کوا هەن؛ هەموو دووکەس و لەتێکن، فەرموو ئەگەر هەن بۆ نایەنە پێشێ**"؛ کەچی هەر ئەوانەی دوێنێ پێ‌یان بە سێبەری هەموو هاوبیرێکی کاژێك دادەنا؛ ئەمڕۆ قسەکانی چارەکە چەرخێك لەمەوبەری کاژێك -بەڵام بە کاڵوکرچی- دەجوون و دەجوونەوە و لە خراپەکاری خۆشیان هەروازیان نەهێناوە.

بۆ بەرەنگاربوونی ئەم بارە نالەبارە؛ پێویستە بەرەی ئازادی و یەکسانی و هەموو ئەوانەی ئازادیخوازو دێموکرات و مرۆڤ دۆستن، و هەموو ئەوانەی ئازادیی کۆمەڵگە بەلایانەوە بەنرخە؛ بکەونە خۆیان و ئەوانیش خۆیان بۆ "**جەنگێکی دژواتەوات**" ئامادە بکەن. هاوبیرانی "**بەرەی ئازادی و یەکسانی**" و لێرەشدا مەبەستم لە هیچ ڕێکخراوێکی تایبەتی نی‌یە، بەڵکو مەبەستم لەوانەیە کە سەر بەو بیرو ڕێ‌یەن، دەبێ هەوڵ بدەن بەر لە هەموو شتێك "**بەرەی تاریکی**" زۆر باش بناسن و بەتایبەتی لە دوولاوە: لەباری ئیدیۆلۆژی و لەباری جۆری لایەنگیرەکانی‌یەوە؛ واتە لایەنی بەهێزی و لاوازی‌یانەوە. <u>بۆ ئەمە پێویستە هەموو بنەڕەتە بیری‌یەکانی (الاسس الفکریة) "**بەرەی تاریکی**" بەشێوەیەکی زانستانە شی بکرێنەوە و ناتەواوی و کەموکورتی‌یەکانی، بەتایبەتی ئەو لایەنانەی کە دژی مرۆڤایەتین، لێك بدرێنەوە و بە جەمسەری کردەوە خراپەکانیانەوە پێشکێش بە کۆمەڵانی خەڵکی بکرێ</u>؛ بەڵام دیارە ئەمەش لە کات و شوێنی خۆی‌دا، و لەم ڕووەوە هیچ چاوپۆشی‌یەك نەکرێ.

لێرەدا دەبێ ئەوە بڵێین کە شێوەی "**جەنگی دژواتەوات**"؛ نابێ ئەو شێوەیە بگرێ کە بەرەی تاریکی گرتوویەتی؛ واتە نابێ لە درۆ و دەلەسە و بوختان بۆ هەڵبەستن و پێوەنان پێك هاتبێ. بەرەی ئازادی و یەکسانی بەرەی ڕۆناکییەو

ئەو ڕێیە چەوتە چەوێڵە چەپەڵەی بەرەی تاریکی ناگرێتە بەر؛ چۆنکە ئەو مێتۆدە لەگەڵ سروشتی ڕۆناك و پاكیدا ڕێك ناکەوێ. بێجگە لەوەش پێویستی بە درۆ هەڵبەستن و بوختان کردن نییە؛ چۆنکە بەرەی تاریکی هێندە پیسی و گوناه و تاوانی زۆرە، کە پێویست بە شت دروست کردن نەکات بۆی. بە کورتی دەبێ "**جەنگی دژواتە وات** " تەنێ ڕێی ڕاستیی خستنەڕوو و لایەنی ڕاستی بگرێ. بەڵام دەبێ باش بزانرێ کە ئەو ڕاستییە کەینێ و لە کوێ و چۆن و بە چ شێوەیەك دەگوترێ و دەردەبڕرێ.

ئەمەش هونەرێکە بە مرۆڤی دەست ڕەنگینی خۆی نەبێ؛ بە هەموو کەسێك ناکرێ؛ با ئەو کەسە زیرەك و زۆرزان و دڵپاکیش بێ. دەبێ ئەوەمان هەمیشە لەبەر چاوبێ؛ کە مرۆڤێکی ئازادیخوازی یەکسانی ویستی ئاشتی پەروەری دڵپاك، ناتوانێ هەموو کاتێك بەرامبەر بە دوژمنێکی پڕ چەکی بێ ویژدانی بێ ئابڕووی دەست وەشێنی درۆژنی بوختانکەری پشت پێ نەبەستراو؛ ڕووی ئازادیخوازانە و دڵی پاك و نیازی چاکی خۆی پێشان بدات. بۆ وێنە: بەرامبەر زەلامێك کە لە تاریکیدا وەستاوە و بەرد دەگرێتە سەروچاوت و دەیەوێ کوێرت بکات، تۆ ناتوانیت و نابێت هەر لە ڕۆناکیدا بوەستیت و دەموچاوی خۆتی پێشان بدەیت و بڵێیت "**فەرموو وەرە پێشەوە با بەرامبەر یەك بوەستین و سوارچاکانە شەڕەشێر بکەین، کێ بردییەوە، ئەوە شێرو ڕۆستەمی مەیدانە**". چۆنکە ئەو نایەتە بەر ڕۆناکییەکە و ڕووبەڕووی تۆ ناوەستێ و لەبەرد هاویشتنی خۆی ناکەوی. خۆ ئەگەر وابوایە ئەویش مەردێك دەبوو وەکو تۆ و سەر بە بەرەی ڕۆناکی دەبوو و ئەم شەڕ و هەڵایەی لەگەڵ تۆ نەدەکرد. لەبەر ئەوە بەرەی ئازادی و یەکسانی؛ بۆ پاراستنی خۆی؛ بۆی هەیە، بە پێی پێویست، شتی وا بڵێت و قاوی وا دابخات کە سەر لە بەرەی تاریکی تێك بدات. <u>ڕۆستەمی و سوارچاکی بەرامبەر کەسانێك، یان کۆمەڵانێك دەخرێتە کار، کە ئەو کەسانەش یان ئەو کۆمەڵانەش خۆیان لە بەرەی ڕۆستەمی و سوارچاکی دابن، یان هیچ نەبێ قەدری ڕۆستەمی و سوارچاکی بزانن و بگرن.</u>

ئەو خوێنمژانەی گەلە چەوساوەکانی ئەم جیهانە دەڕووتێننەوە، و ئەو فەرمانڕەوایانەی هێزو دەسەڵاتی خۆیان بەهۆی دیل کردنی مرۆڤی بەشخوراوی ئەم جیهانەوە دەسکەوتووە؛ هەروەها ئەوانەی کوردستانیان داگیرکردووە و هەموو مافێکی گەلی کوردیان پێشێل کردووە؛ هیچ کاتێك نەرۆستەم بوون و نە بەڕۆستەمی و ئازایەتی گەیشتوونەتە ئەوە. لەبەر ئەوە

ئەگەر هاتوو بە کریٚ گیراویٚکی درۆزن شتیٚکی پرسی لیٚت؛ بۆ ئەوەی زمانت بدزیٚ یان قسە دابکیٚشیٚ لە سەرت؛ تۆ پیٚویستە شتیٚکی وا بلٚییت پیٚی، کە دوودلٚی بکەیت و سەری لیٚ تیٚك بدەیت بە چەشنیٚك کە زانیاری‌یەکی وا بباتەوە بۆ ئاغاکانی بە هیچ جۆریٚك سووت نەبینن لیٚی. هەروەها ئەگەر نۆکەریٚکی بەرەی تاریکی هات و خۆی بە بیٚ لایەن دایە قەلٚەم و دەستی کرد بە بوختان کردن و خستنەڕووی کەموکورتی‌یەکانی بەرەی ئازادی و یەکسانیی بە جۆریٚکی دوژمنانە و ناڕاست و نا بابەتانە؛ بۆ ئەوەی دەماری هاوبیریٚکی بەرەی ئازادی و یەکسانی بگریٚ کە هیٚشتا دەرنەکەوتووە بۆی، هاوبیری بەرەی ئازادی و یەکسانی نابیٚ یەکسەر بپژیٚتەوە بەچاویدا؛ بەلٚکو دەبیٚ جاریٚ زۆر بە وریایی هەولٚ بدا بزانیٚ ئەو نۆکەرە "**بیٚلایەنە**" درۆزنە سەر بە چ لایەکە، و ئەوجا لە نیٚو خەلٚکدا کەموکورتی و خراپەکاریی ئەو لایەنە لە پیٚش چاوی ئەو نۆکەرە بخاتە ڕوو؛ بەلاٚم وەك گوترا بە شیٚوەیەکی بابەتانەو بە جۆریٚك کە ئەو خەلٚکەی دەورووپشت تیٚی بگەن و لیٚی بگەن. ئەوسا مرۆڤ دەبینیٚت کە ئەو نۆکەرە بەکریٚ گیراوەی خۆی بە درۆ بیٚلایەن پیٚشان دەدات؛ بەزۆری، خۆی ناگریٚ و کە گویٚی لە رەخنە لیٚ گرتنی لایەنەکەی خۆی و ئاغاکانی بوو؛ دەست بەجیٚ لەسەریان دەکاتەوە؛ ئەوجا مرۆڤ دەبیٚ وەستایانە وتوویٚژی لەگەلٚ بکا و بۆ خەلٚکەکەی ساخ بکاتەوە کە ئەو نۆکەرە سەر بەو لایەنەیە و بیٚ لایەن نی‌یەو درۆزن و بەکریٚ گیراوە و بەمە دەستەکەی بخاتە ڕوو و بەرامبەر بە پیٚکهیٚنانی دەورەکەی خۆی دوودلٚی بکات.

دوودلٚ کردن و خستنە گومان؛ هەموو کاتیٚك بیٚ هیٚزی و سەرلیٚ تیٚکچوون و نەهیٚشتنی دەسەلاٚتی بڕیاردانی لەدووایە.

"**بەرەی تاریکی و لایەنگرەکانی**" پیٚویستە هەموو کاتیٚك لە "**جەنگی دژ واتەوات**"دا وا دوودل بکریٚن و بەجۆریٚك بخریٚنە گومان کردنەوە لە خۆیان؛ کە هیچ بڕیاریٚك نەتوانن بدەن یان لەسەر هیچ بڕیاریٚك نەتوانن بمیٚننەوە.

بە کورتی: ئەم "**جەنگی واتەوات**"ە؛ جەنگیٚکی یەکجار سەختە لەنیٚوان دوو بەرەدا: "**بەرەی تاریکی**" کە بریتی‌یە لە دزو درۆزن و نۆکەر و چلٚکاوخۆر و ویژدان مردوو و دەستبڕو دیکتاتۆر و ملهوڕ و فاشست و ئیمپریالیست و تۆتالیتاریست و کۆلۆنیالیست و چەوسیٚنەرەوەی گەلان و رووتیٚنەرەوەی زەحمەتکیٚشان و کەنەفتکەری ژنان و، "**بەرەی رۆناکی**" یش هەموو مرۆڤ

دۆستان و ئازادیخوازانی یەکسانی خوازان و دیمۆکراتی راستەقینەو دڵپاك و سەرڕاست و بە ویژدان و خێرخواز دەگرێتەوە.

پێویستە لایەنگیرانی بەرەی رۆناکی واتە هاوبیرانی بەرەی ئازادی و یەکسانی بە هیچ جۆرێك رێ نەدەن نا هومێدی و بێ هیوایی رێ بدۆزێتەوە بۆ دڵ و دەروونیان و باوەڕیان بە خۆیان و بەرەکەیان؛ بە هیچ گۆڕانێکی دەوروپشتیان، لە جێی خۆی نەلەقێ، و باش بزانن کە پەنابردنی بەرەی تاریکی بەدرۆ و دەلەسە هەڵبەستن و بوختان کردن و ناڕەوایی سەپاندن؛ تەنێ نیشانەی بێ هێزی و هیچ لەباردانەبوویی و ترس و لەرزی ئەم بەرە تاریکە نووتەکەیە لە بەرەی رۆناکی و لە رۆژی رۆناکی رەخشان و ئەمەش بەڵگەیەکی بنج برە بۆ هەوڵوتەقەلای خۆڕزگارکردنی ئەم بەرەتاریکە لەمەرگی سەخت و تاڵ (الموت الزؤام). بێجگە لەوەش مرۆڤ دەبێ لە **"دێوو درنج"** چاوەڕوانی چی بێ؟ لە پەلاماردان و مرۆڤ خواردن و خوێنرشتن و تەلیسم لێدان و مووهەڵ کزاندن و جادوو و فێڵ و کەڵەك و پاشقول گرتن زێتر؟

جا هەرچەندە بەرەی تاریکی لەسەر ناهەق و بەرەی رۆناکی لەسەر هەقە، بەڵام سەرکەوتن و زاڵ بوونی هەق بەسەر ناهەقدا لە کاتێکی تایبەتی و جێیەکی تایبەتیدا، لەسەر راددەی تێکۆشانی بێ وچان و خەباتی بێ پسانی لایەنگیرانی هەق وەستاوە؛ تێکۆشانێك کە بیروباوەڕی ئازادیخوازانەی یەکسانانەی لە چوارچێوەی دەزگەیەکی سیاسیی پتەودا رێك خستبێ و هەمیشە لە کاردا بێ و بەرەو ئامانج بەرێوە بێ و بە هیچ پروپاڵانتە و واتەواتێك پشتی ساردنەبێتەوە.

بەرەی ئازادی و یەکسانی؛ واتە بەرەی رۆناکی کە لە دەزگەیەکی سیاسیی پڕ بە پێستی شایانی خۆیدا رێك خرا و کەوتە تێکۆشان و جەماوەریش پشتی گرت؛ ئەوا دەتوانێ سەربکەوێ.

بەرەی ئازادی و یەکسانی دەبێ هەر سەربکەوێ. چۆنکە ژێرکەوتنی بەرەی ئازادی و یەکسانی مانای سەرکەوتنی بەرەی تاریکییە و ئەمەش مانای زاڵ بوون و فەرمانڕەوایی و دەست رۆیشتنی زۆرداری و نالەباری و چەوسانەوە و ژێردەستەیی و دیلی و نائازادی و نایەکسانییە و تف لەو رۆژە.

سەختگیریی کوێرانەو سەختگیریی بینایانە

"**سەختگیری**" کە بە زمانی عەرەبی و فارسی "**تعصُب**" و بە زمانە ئەوروپاییەکان "**فەناتیزم**"ی پێ دەڵێن؛ دیاردەیەکی (ظاهرة)یەکی کۆمەڵایەتی‌یە کە لە ژیانی رۆژانەدا "**واتەیەکی نەرێتی**" (مفهوم سلبی) دەگەیەنێ. هەر کاتێك کە باسی "**سەختگیری**" بکرێ؛ خەڵکی "**لایەنگیری و داکۆکی‌یەکی بێ سنووروبێ چەند و چۆن و بێ لێکۆڵینەوە و هوردکردنەوە**"ی بیرێك یان ئایینێك یان کۆمەڵێکی سیاسی یان کەسایەتی (شخصیة)یەك دێتە بەرچاویان. سەختگیریی مرۆڤ لە لایەنگیری شتێکدا؛ بە زۆری، ئەوە پێشان دەدا کە ئەو کەسەی سەختگیرە، لە "**کانی دڵی‌یەوە**" باوەڕی بە پایە بەرزی و بێ خەوشی و بێ هاوتایی و بێ گەردیی ئەو شتە هەیەو لەبەر ئەوەیە "**دڵ**"ی بەتەواوی بەو شتەدا چووە و "**خۆشەویستی**"ی خۆی پێشکێش کردووە. "**دڵ چوون**" بە شتێکدا و "**خۆشویستنی**"ی ئەو شتە، لەوانەیە "**هەڵەو ناتەواوی و خەوش**"ی ئەوشتە لەبەر چاوی مرۆڤ کاڵ بکاتەوە، و هەتا دڵ پێداچوون و "**خۆشەویستی**" بەهێزتربن؛ لەوانەیە هوردە هوردە چاوی ئەو کەسە لە ئاستی ناتەواوی‌یەکانی ئەو شتەدا بەرەو "**کوێری**" بباو "**هێزی بینایی**"ی نەهێڵێ و بەمە سەختگیری‌یەکە بگاتە پلەی "**سەختگیری‌یەکی کوێرانە**" (التعصب الاعمی). راستی‌یەکەی هەموو سەختگیری‌یەك بۆ بیرێك (فەلسەفی رووت بێ، یان ئایینی)، لە بنچینەدا، لەسەر ئەوە بەندەکە ئەو سەختگیرە؛ ئەو بیرە بە "**پیرۆز**" (مقدس) و "**نەتەکێن**" (مصُون) دەزانێ، واتە جۆرە خۆماڵ (خاصیة)ێکی ئێزدانی پێ رەوا دەبینێ؛ لەبەر ئەوەیە دڵی بڕوایی نادا هەڵمەت ببرێتە سەری و پەلاماری بدرێ. هەر لەبەر ئەمەشە وشەی ئینگلیزی fanatic (مُتعصب) لە وشەی لاتینی fanaticusەوە وەرگیراوە کە ماناکەی ئەوە دەگەیەنێ "**کەسێك کە لە دەسەڵاتی خوایەتی‌یەکەوە خرابێتە سەر پەلوپێ وشبر و شەیدا کرابێ**"، و هەر لەمەشەوە وشەی Fanum پەیدا بووە کە بە مانای "**جێیەکی پیرۆز**" دێ کە کرابێ بە "**شوێنی پەرستنی ئێزدان**" واتە "**پەرستگەی خودێ**".

باوەرکردنی مرۆڤێکی عاتیفی بە "**پیرۆزی**" و "**بێ هاوتایی**" و "**بێ گەردی**"ی باوەڕێك بە جۆرێکی وا کە کاربکاتە سەر هەست و دەروون و گیانی ئەو مرۆڤە و لە دڵی‌دا شێتگیرانە جێی خۆی بکاتەوە؛ دەبێتە هۆی خڕداخستنی مێشکی ئەو مرۆڤە و سڕکردنی هێزی بیرکردنەوە و نەهێشتنی توانستی رەخنەگرتن

لەو باوەڕە و لایەنگرانی ئەوباوەرەو هێندێ جاریش وا لەو کەسە دەکات کە هۆشی خۆی بە جارێ ون بکات و سۆزی دەروونی بگاتە هەندازەی سۆزی ئەو پەپوولەیەی کە لە شەوێکی تاریکی ئەنگوستە چاودا ئەوەندە بە دەوری تیشکی چرایەکی داگیرساودا دێتو دەچێ؛ تا باڵی خۆی بەجارێ دەسووتێنێ، یان وەك ئەو دەروێشەی لێ دەکات کە حاڵ دەیگرێ و خۆی دەداتە بەر زەرگ و خەنجەر و چەقۆ و باکیشی نییە.

هەموو سەختیگرییەکی ئاوا کوێرانە؛ بنچینەکەی "**هەر دڵ پێدا چوون و شەیدا بوون**"ە و لێرەدا "**بیرکردنەوە**" و "**هوردکردنەوە**" و "**توێژینەوە**" و "**مێشك گوشین**" هیچ دەورێك ناگێڕن. جا لە شوێنێکدا کە تەنێ "**هەستی دەروون**" و "**ئارەزووی دڵ**" و "**خۆشەویستیی رووت**" فەرمانڕەوابن؛ "**مێشك**" و "**هۆش**" لەو جێیە دەتۆرێن و باردەکەن و دۆ و دۆشاو تێکەڵ یەك دەبن و تەرازووی ژیربێژانە (منطقي) دەشکێ و لە ئەنجامدا "**راستی**" ون دەبێ.

بەڵێ لە تەڤگەری "**سەختگیریی کوێرانە**" دا "**راستی**" ون دەبێ. چۆنکە پەیدابوونی ئەم "**باوەر**"ە لەلای ئەو "**سەختگیرە کوێر**"ە لە ئەنجامی بیرکردنەوە و مێشك خستنە کارو لێکۆڵینەوە و بەراوردکردنی بیرە جۆرجۆرەکان و رەخنە لێ گرتن و تاوتۆکردنیانەوە پەیدا نەبووە؛ بەڵکو تەنێ کەفوکوڵی دڵ و دەروونە؛ لەبەر ئەوە ئەو کەسە؛ ئەو بیرە بە پارچەیەکی لە جیاکردنەوە نەهاتووی گیانی خۆی (نەك بیری خۆی) دەزانێ و وەك دایکێکی دڵ پڕبەزەیی چۆن زاڕۆی خۆی بەجگەرگۆشەی خۆی دەزانێ و هەزار هارە بەتانێ بکات؛ رێ نادات بە کەس بە خراپ نێوی ببات، یان پەنجەی تێوەر بدات، یان رەخنە بگرێ لێی، ئەوا ئەو سەختگیرە کوێرەش باوەڕەکەی خۆی بە کوڵ و دڵ دەوێ و رێ بە هیچ رەخنەیەك نادات لێی بگیرێ، و لەبەر ئەوەش "**ماف**" دەداتە دەست خۆی کە بەربەرەکانێی هەموو ئەوبیرانە بکات کە هی ئەو نین و بە "**ناڕاست**"یان دەزانێ، و هێندێ جاریش ئەم بەرەبەرکانێیە وا خەست دەکاتەوە تا دەیگەیەنێتە پلەی لەنێوبردنی ئەوانەی باوەڕیان بە باوەڕەکەی ئەو نییە، بێ ئەوەی دڵی بسووتێ پێیان، چۆنکە "**دڵی وی**" جێی گرتنی هیچ جۆرە شتێکی دی تێدا نەماوەتەوە، و مێشکیشی هیچ دەورێك نابینێ. ئەم جۆرە کەسانە مەترسییەکی گەورە پێك دێنن لە دژی ئازادیی کۆمەڵگە و بە زۆری دەبنە کوتەکی دەستی زۆرداران و ملهوڕانی زۆرزان و فێڵباز.

لێرەدا دەبێ بزانین کە "**سەختگیریی کوێرانە**" بە "**سەختگیریی کوێرانە**" نادرێتە قەڵەم لەبەر ئەوەی خاوەنەکەی، یان بە وتەیەکی دی دەروێشەکەی، هەر خۆی بە "**راست**" دەزانێ و "**راستی**"یەکەی خۆی بە رووت (مجرد) دەزانێ و دوای "**راستیی رووت**" (الحقیقة المجردة) دەکەوێ.

دواکەوتنی "**راستیی رووت**"ی بابەتانە لەگەڵ "**سەختگیریی کوێرانە**"دا بۆ سەرنجێکی لایەنگرانەی نابابەتانە، جیاوازن و یەك نین. چۆنکە "**راستی**" شتێك نییە کە مرۆڤ بڵێ "**بەشێوەیەکی رووتی رێژەیی**" (بصورة مجردة نسبیة) هەر نییە، و هەموو کاتێك "**راستی**" هەر "**نسبیی**"یە: واتە تۆ بێیت بێژیت "**ئەوەی بەلای تۆوە راستە؛ دوور نییە بەلای منەوە ناراستبێ؛ و ئەوەی بەلای تۆ و منەوە ناراستە؛ دوور نییە بەلای یەکێکی دیەوە راست بێ**" و لەمە واتێ بگەیت کە "**راستیی رووت**" لە چاو (بەنیسبەت) هیچ بابەتێکدا و لە هیچ کوێیەك و لە هیچ کاتێکدا هەر نییە. نەخێر. مەسەلە وانییە. کە تۆ و ئەز شتێك "**بەراست**" بزانین؛ مەرج نییە "**ئەو شتە لە خۆیدا**" (الشئ في ذاته) "**نا راست**" بێ، یان ئەز و تۆ شتێك "**بە ناراست**" بزانین؛ مەرج نییە "**ئەو شتە لە خۆیدا**" "راست" بێ.

"**راستی**" و "**ناراستی**"ی بیرێك یان سەرنجێك لە جێیەکی تایبەتی و لە کاتێکی تایبەتی و لە هەلومەرجێکی تایبەتیدا؛ بە سەرنج یان باوەڕ یان هەڵوێستی من و تۆ (تەڤ یان دژ) دیاری ناکرێ و نایەتە گۆڕان. کە کراسێکی شین پێشانی کابرایەکی رەنگ کوێر (اعمی الالوان) بدەیت؛ رەنگەکە بە شین نایەتە بەرچاوی، بەلام سەرنجی ئەو کابرایە و چۆنێتی هاتنە بەرچاوی کراسەکە، رەنگی راستەقینەی کراسەکە ناگۆڕێ. خۆ ئەگەر کابرا گوتی رەنگی کراسەکە شین نییە؛ ناتوانین بڵێین "**راست ناکا**". دەبێ بڵێین "**راست دەکا کراسەکە لای وی شین نییە، بەلام "کراسەکە لە خۆیدا شینە**".

کە چەند بیرێکیش دێنە کایەوە لە کۆمەڵگەیەکی تایبەتی و لە کاتێکی تایبەتی و لە هەلومەرجێکی تایبەتیدا؛ دیارە هەر بیرێکیان لەلایەن لایەنگیرانی ئەو بیرەوە "**بەراست**" دەبینرێ؛ بەلام لەگەڵ ئەوەشدا و لە چاو بابەتی بیرەکەدا؛ یان هیچیان راست نین، یان هەریەکێکیان راستە، چۆنکە ئەگەر دووانیان یان زێتریان یان هەریەکەیان "**لە خۆیدا راست**" بێ، ئەوا نابنە دوو بیر یان چەند بیرێکی جیاوازی راست؛ بەڵکو دەبنە یەك بیری راست. ئەمجا "**بیر**"یش هەریەك سروشت (صفة) هەڵ دەگرێ؛ سا یان "ڕاست"ە یان "نا ڕاست"ە. چۆنکە ئەگەر بیرێك "**لە خۆیدا راست**" نەبوو یان "**لە خۆیدا ناڕاست**" نەبوو؛ دیارە دەبێ

لە هەمان کاتدا ئەو بیرە راستیش بێ ناراستیش بێ و ئەمەش ژێر بێژانە (منطقي) و بەجێ (معقول) نییە. بیر وەك مرۆڤی نێرەمووك نییە؛ دوو سروشتی جیاواز و دژ بەیەك هەڵ بگرێ.

جا وەك چۆن هەڵوێستی من و تۆ لە سروشتی "**راستی و ناڕاستی**"ی "**بیرێك لە خۆیدا**" لە "**کاتێکی تایبەتی و جێیەکی تایبەتی و لە هەلومەرجێکی تایبەتی**"دا ناگۆڕێ، هەروەهاش "**راستی و ناڕاستی**" و "**هەقێتی و ناهەقێتی**" بیرێك، یان سەرنجێك، یان رێ یەك؛ بە "**زۆروکەمی**" و "**ژمارەی لایەنگران و نەیاران**"ی ئەو بیرو سەرنج و رێیە نییە. هێندێك بیرو سەرنج و رێ هەن راستیشن و کەچی لایەنگرشیان یەکجار کەمە، و هێندێك بیرو سەرنج و رێش هەن کە ناڕاستیشن و کەچی لایەنگریشیان لە ژمارە نایەت.

"**بیری راست**" بەلای هاوبیرانی قوتابخانەی کوردیی سۆسیالزمەوە ئەو بیرەیە کە "**بابەتانە**" (موضوعي) بێ؛ واتە لە بابەتەکە (الموضوع) خۆیەوە هەڵ هێنجرابێ و هەڵقولابێ کە بەمەش دەڵێن "**بیری رەسەن**". "**بیری ناڕاست**"یش؛ ئەو بیرەیە کە "**بابەتانە**" نەبێ، واتە لە بابەتەکە خۆیەوە هەڵ نەهێنجرابێ و هەڵ نەقولابێ و بە کورتی "**بێگانە بێ بە بابەتەکە**"، کە بەمەش دەڵێن"**بیری ناڕەسەن**". جا لەم رووەوە هاوبیرانی ئەم قوتابخانە کوردییە دەبێژن: لەبەر ئەوەی ئێمە بیرەکەی خۆمانمان لە واقیعی بابەتەکەوە (واتە کۆمەڵگە کە)وە دەرهێناوە و بە (عاتیفە) وەرمان نەگرتووە. دیارە ئێمە کوێرانە دوای نەکەوتووین، بۆیە ئێمە بیری خۆمان لە چاو بابەتەکەدا "**بەڕاست**" دەزانین. هەروەها بیرەکانی دیکە کە نابابەتانەبن "**بەڕاست**" نازانین. چۆنکە ئەگەر ئەو بیرانەمان بەڕاست بزانیایە، دەبووینە لایەنگری یەکێك لەو بیرانە. ئەمجا لەبەر ئەوەی ئێمە ئەم رێیەی خۆمان بەڕاست دەزانین، دیارە رێ بەخۆمان دەدەین و "**هەق**" بە خۆمان رەوا دەبینین کە بۆ بیری خۆمان "**سەختگیر**" بین. مەبەستیشمان لەم "**سەختگیرییە**"ی خۆمان ئەوەیە، کە ئێمە سوورین لەسەر ئەوەی "**هەل و ماوە**"مان بە دەستەوە بێ تا بیری خۆمان ئازادانە دەرببڕین و هاوبیرانی نوێ بدۆزینەوە بۆی و بیرەکەمان بخەینە مەیدانی کارەوەو کەسیش نەبێ رێ بگرێ لێمان. بەڵام ئەم سەختگیرییەی ئێمە "**کوێرانە**" نییە. چۆنکە وەك گوتمان ئێمە بە "**عاتیفە**" و "**هەوا و هەوەس**" و "**کەفو کوڵی دەروون**" ئەم رێیەمان نەگرتووە. ئێمە هاتووینەتە سەر ئەم راستییە لە ئەنجامی بەراورد کردن و لێکۆڵینەوە و بیرکردنەوەو شی کردنەوەی کۆمەڵگەکەمانەوە بە

مێشکێکی بابەتانەی سەر بە واقیعەکە خۆی؛ بە هەموو درێژایی و پانایی و قووڵاییەکی ژیاری (حیاتی)یەوە. دیارە ئەو ئەنجامەی لە دووای بیرکردنەوەیەکی سەر بەواقیعی بابەتەکە خۆیەوە وەرگیرابێ؛ سروشتی (طبيعي)یە و راستە، بە پێچەوانەی ئەو ئەنجامەوە کە لە دووای بیرکردنەوەیەکی سەر بە واقیعی بابەتەکە خۆیەوە وەرنەگیرابێ؛ کە دیارە ناسروشتی (غير طبيعي) و ناڕاستە. لەبەر ئەوە کە ئێمە "**سەختگیر**"ین لە مەیدانی هەوڵداندا بۆ دەسکەوتنی مافی دەربڕینی ئازادانەی ئەو بیرەو پشتگیری کردنی؛ ئەوا ئەم "**سەختگیری**"یەمان "**سەختگیرییەکی کوێرانە**" نییە؛ بەڵکو "**سەختگیرییەکی بینایانە**"یە. بۆ وێنە ئەگەر هاتوو گوتت "هەموو گیان لەبەرێك پێویستی بە ئاوو هەتاوە بۆ ژیانی و لەسەر ئەم قسەیەت سۆر بوویت و سەختگیرانە هەڵت دایە لەسەری و لەبەرپەچ دانەوە و هەڕەشەو گوڕەشەی مرۆڤی نەزان و نەفام و ساویلکە نەترسایت و پاشگەز نەبوویتەوە و نەتگوت "**خەم ناکا! رەئی ئەوانەی دەڵێن ئاو و هەتاو بۆ هەموو گیان لەبەرێك پێویست نییە، ئەوەش هەر راستە**"؛ ئەوا سەختگیرییەکەت کوێرانە نییە؛ چۆنکە ئەوەی تۆ دەیڵێت "**راستی**"یەکە لە واقیعی سروشتەوە هاتووە و زانستانەیەو تاقی کراوەیە و لەبەر ئەوە سۆربوون لەسەری "**سەختگیری بینایانە**"یە. زانستیش هەر بریتییە لە لایەنگیرییەکی بابەتانە.

بە کورتی باوەڕکردن بە بیرێکی بابەتانە و پشتگیری کردنی ئەو بیرە لە سنوورێکی بابەتانەدا؛ لەگەڵ "**سەختگیریی کوێرانە**" جیاوازە. چۆنکە مرۆڤ ئەگەر باوەڕی بەکارێك نەبێ، بە ئارەزووی دڵی خۆی دەست ناکا پێی. ئەو خوێندکارەی دەست دەکات بە خوێندنی ماتماتیك؛ باوەڕی بەوە هەیە کە دەتوانێ ماتماتیك بخوێنێ؛ خۆ ئەگەر بزانی سەتی سەت سەرناگرێ بۆی، دیارە دەست ناکات بە خوێندنی. ئەوانەی هەزاران جۆر دەرمانی سەیر سەیر و داهێنراوی وەك فڕۆکە و تەلەفۆن و رادوێ و ئەمانەیان دروست کردووە، و هەزاران کەس گاڵتەیان کردووە پێیان؛ کەچی هەر لەسەر کاری خۆیان بەردەوام بوون؛ هۆی ئەوە بووە کە باوەڕیان بەراستیی رێی خۆیان و ناڕاستیی رێی ئەوانی دی بووە، ئەگەنا هەر زوو پشتیان ساردەبووەوە وازیان دەهێنا. کەواتە باوەڕکردنی بابەتانەو زانستانەو ژیرانە لەگەڵ باوەڕکردنی ناڕانستانە و نابابەتانەو ناژیرانە جیاوازە. لەبەر ئەوە ئەوانەی دەڵێن هەموو باوەڕێك هەر "**رێژەیی**"یەو دەکەونە سەفسەتەکاری و؛ لەسەر هەق نین. ئەو کەسەی کە رۆژێ

لە رۆژان پێی وابووە دەتوانێ پارچە ئاسنێك ببات بە ئاسماندا و بیكا بە فڕۆكە؛ دەركەوت كە بیری ئەو ڕاست بوو؛ نەك بیری هەزاران كە باوەڕیان وابووە ئاسن نابرێ بە ئاسماندا. لەمەدا وادەردەكەوێ كە هیچ كارێك بەبێ بوونی باوەڕكردن بەو كارە و ئەنجامی ئەو كارە و پشتگیریی ئەو كارە ناچێتە سەر. ئەگەر ویستت لە كارێكدا سەربكەوی دەبێ لە بنچینەوە باوەڕێكی بابەتانەت بەو كارە هەبێ. كە ئێمە بەو باوەڕە بابەتانەیە دەڵێین "**سەختگیریی بینایانە**" (التعصب الواعی).

لەبەر ئەوە كە ئێمە دەڵێین "**كۆمەڵگەی ئادەمزاد دەبێ ئازادو یەكسان بێ**" و سەختگیرانە لەسەر ئەو ڕەئییە سوورین و لێی پاشگەز نابینەوە، ئەوا ئەم سەختگیرییەمان كوێرانە نییە؛ بەڵكو بینایانەیە. چۆنكە ئەگەر "**بیرێكی دیكە**"ش هەر بەڕاست بزانین و ئەم "**بیرەی خۆمان**" شلو شۆڵ بگرین؛ مانای وایە "**نا ئازادی و نایەكسانیی كۆمەڵگە**"ش هەر بەڕاست دەزانین، و ئەمەش دیارە دژی "**سروشتی مرۆڤایەتی**" و "**مافی مرۆڤایەتی**"یە. لەبەر ئەوە ئێمە جارێكی دیش دووپاتی دەكەینەوە بەم سەختگیرییەی خۆمان دەڵێین "**سەختیگریی بینایانە**".

ئەمەی لە سەرەوە باسكرا ئەوە دەگەیەنێ كە ئێمە "**ڕاستی و ناڕاستی**"ی "**بیرێك لە خۆی دا**" بە دۆخێك (وضعیة) دەزانین كە پێوەندیی بە دیوی نێوەوەی بابەتی سەرچاوەی ئەو بیرەوە هەبێ؛ نەك بەدیوی دەرەوەی. جا چۆن هەر شتێك كە بریسكەی لێوە هات زێڕ نییە، هەموو بیرێكیش كە وشەدار دەركەوت و قەڵەباڵغی لەدەوروپشت كۆبووە؛ ڕاست نییە. هەر بیرێكیش كە جوان و دووركوژ دیار نەبوو، یان خەڵكێكی زۆر لە دەوری كۆ نەبوو؛ مانای وانییە كە ناڕاستە. "**بیری ڕاست**" واتە "**بیری ڕەسەن**"، وەك زێڕی تیزاب و ایە؛ فڕێش بدرێتە قوڕەوە و دەرەكەشی ژەنگی هەڵ هێنابێ، لە زێڕێتیی خۆی هەر ناكەوێ. "**بیری نا ڕاستیش**"؛ واتە "**بیری نا ڕەسەن**"، وەك مسێكی ژەنگ گرتووی زاخاو دراو وایە، هەر توێكێكی لێ لاچوو، ڕەشی دەردەكەوێ. لەبەر ئەوەی ئێمە پێمان وایە كە "**بیری نا ڕاست**" ناتوانێ هەتا سەر لە مەیدانی پێشبڕكەو بۆڕ بۆڕێندا سەر بكەوێ و بەرگەی "**بیری ڕاست**" ناگرێ. واتە ئێمە لەو باوەڕەداین كە "**بیری ڕاست**" هەر سەردەكەوێ، شتێكە سەركەوتنەكەی درەنگ و زوویی كەوتووە، بەمەرجێ ڕێی بدرێ ئازادانە بچێتە مەیدانی دەنگ دەربڕین و خستنە كارەوە.

جا هەر لەبەر ئەوەشە کە ئێمە لە هیچ "**بیرێکی ناڕاست**" سڵ ناکەینەوە و ناترسین و ڕێزی هەموو بیرێك دەگرین و لە ڕەخنە لێ گرتن و شی کردنەوە بەولاوە؛ بە هیچ جۆرێك پەلاماری خۆی و لایەنگیرانی نادەین چۆنکە دەزانین ئەو بیرە ناڕاستە نارەسەنە، ڕۆژێ لە ڕۆژان جێی خۆی لە کۆمەڵگەدا بۆ بیروباوەڕی ڕاست و ڕەسەنی ئێمە چۆڵ دەکات. هەر لەمەشەوەیە کە ئێمە باوەڕمان بە بەکارهێنانی "زۆر" نییە دژی ئەو بیروباوەڕانەی کە وەك بیروباوەڕی ئێمە نین و بەم پێیە ئێمە هەمیشە لەبەرەی ئاشتیخوازانی ڕاستەقینەداین.

جا بۆ ئەوەی "**سەختگیریی کوێرانە**" دەسەڵاتی ئەوەی نەمێنێ هەتا سەر کۆمەڵگەی ئادەمزاد دیل و ژێردەستە بکات، بوون و پاراستنی "**سەختگیریی بینایانە**" زۆر پێویستە، ئەمجا بۆ ئەوەی "**سەختگیریی بینایانە**" بەسەر "**سەختگیریی کوێرانە**"دا سەرکەوێ؛ "**ئازادیی دەربڕینی بیروباوەڕ**" و "**بوونی کات**" زۆر پێویستن، تا "**بیری ڕاستی ڕەسەن**" بتوانێ جێ بە "**بیری ناڕاستی نارەسەن**" لێژ بکات. هەر لەبەر ئەوەشە هەڵگرانی بیری ناڕاست ڕێ لە دەربڕینی ئازادانەی دەنگی بیرو باوەڕی ڕەسەنی ڕاست دەترسن، و ڕێ لە ئازادانە هاتنە مەیدانی هەڵگرانی بیری ڕەسەنی ڕاست دەگرن و گەلێك جار لە ڕێی بەکارهێنانی زۆر و دەست وەشاندن و خوێن ڕشتن و دژ بیر لە نێوبردنەوە؛ بیری ڕاستی ڕەسەن تاماوە یەك دەمکوت دەکەن و ئەم کردەوەیەشیان، لە بنەڕەتدا؛ لە ترسەوە دێ، و بۆیەش وادەکەن تاکو بیری ڕاست لە نێو کۆمەڵگەدا ماوەی جوولانەوەو کارکردنی نەبێ و بەجەماوەرەوە پێوەندیی نەمێنێ و نە پەرژێتە سەر ئەوەی گەرابخات و هەر زوو لە نێو ببرێ و تەفرو توونا بکرێ. بۆ ئەمەش بیری ڕاست پێویستی بەوەیە هەلو مەرج و بارودۆخێك دروست بکات کە بتوانێ لە ژێر باڵی ئاسایشدا بە ئازادی بکەوێتە کار، بە جۆرێ ئەوانەی سەر بە بەرەی سەختگیریی کوێرانەن؛ پێیان نەکرێ دەست درێژی بکەن و دەست بوەشێنن. هەرچی لایەنگرانی بەرەی سەختگیریی کوێرانەشن؛ ئەوا بۆ سەپاندنی بیری ناڕاستی نارەسەنی خۆیان بەسەر کۆمەڵگەدا؛ دەیانەوێ "**ئازادی**" بە تەنیا بخەنە دەست خۆیان و ڕێی ئازادی لە کۆمەڵگە (مجتمع) بگرن و لە ڕێی بەکارهێنانی زۆر و ترساندن و لێدان و کوشتن و بڕینەوە خۆیان بە زۆری زۆردارەکی بەسەر گەلدا بسەپێنن. هەر لەبەر ئەوەشە ئەمانە هەموو کاتێك لەبەرەی شەڕخوازان و دەست وەشێنەران و فاشیست و دیکتاتۆر و ملهوڕان و درۆزناندا دەبینرێن. جا وەك گوتمان؛ ئەم

دەست وەشاندن و خەڵك تۆقاندنەشیان هەر لە ترسەوە دێ. واتە لە ترسی بەرەنگاربوونیان لەگەڵ بیروباوەڕی راستی رەسەن و کۆتایی هاتنیان بەنابووتی، لەبەر ئەوە، ژیانی خۆیان لە نەمانی خەڵکی دیدا دەبینن، بۆیە لە لەنێوبردنی هەموو رەخنەگرێك و بەرهەڵستكەرێك ناسڵەمێنەوە و ناپرنگێنەوە..

هەروەها هاوبیرانی ئەم قوتابخانە کوردیە دیسانەوە دەبێژن: (ئەمڕۆ دوو لەشکرگە بەرامبەر یەك وەستاون؛ یەکەمیان: لەشکرگەی سەختگیریی کوێرانەیە کە چەکی دەستی بریتییە لە هەڕەشە و گوڕەشە و درۆ و دەلەسە و دەستبڕینی ساویلکە و خوێنڕشتنی بێگوناهان و خۆبەستن بە ملهوڕو داگیرکەران و دوژمنانی گەلانی ژێردەستەوە و؛ بەم جۆرە دەیەوێ جێی خۆی لە کۆمەڵگەدا بکاتەوە و هەموو تروسکەیەکی ئازادیی بیروباوەڕ و سەرنج دەرخستن و رادەربڕین بکوژێنێتەوە، و خۆی بکاتە میری سەربڕ و کەڵەگای کۆمەڵگە و دووەمیشیان: لەشکرگەی سەختگیریی بینایانەیە؛ کە دەیەوێ لە رێی دابین کردن (اقناع) و پێ سەلماندن و وتووێژ و رەخنەگرتن و لێکۆڵینەوە و تاقیکردنەوە و نموونە پێشاندانەوە بە ئاشتییانە بەڵام پێ داگرانەو کۆڵ نەدەرانە کاری خۆی بکا و جێ بە سەختگیریی کوێرانە لێژبکات و شوێنی خۆی لە کۆمەڵگەدا بکاتەوە).

ئەمجا ئێستە ئەم پرسیارە دێتە گۆڕێ: ئایا ئەوانەی دەڵێن **"ئێمە بابەتانە و زانستانە بیردەکەینە"** و **"داوای ئازادی دەکەین بۆ کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی"**، دەبێ جێی خۆیان لە کام لەشکرگەدا بدۆزنەوە؟

با خۆیان وەرامی ئەم پرسیارە بدەنەوە.

بێ لایەنی لە نێوان لانەگرتنی بابەتانە و بێ هەڵوێستیی هەلپەرستانەدا
- زانست هەڵوێستە -

لە ژیانی ڕۆژانەدا، زۆر کەس دەبینین کە خۆیان "**بێ لایـەن**" دەدەنە قەڵەم؛ بێلایـەن بەرامبـەر هـەموو، یـان هێندێـك لـە ڕووداوەکـانی جیـهان، هـەر لـە ڕووداوێکی گچکەوە بیگرە هەتا دەگاتە کارەساتێکی یـەکجار مـەزن. ئەمانـە لـە بارەی ئەو ڕووداوانەوە، یان هێندێك لەو ڕووداوانـەوە، هیـچ رایـەك دەرنـابڕن، و پاکانە کردنیشیان بۆ خۆیان ئەوەیە، گوایە نایانەوێ "**حیزبایـەتی**" بکـەن، یـان ببنە پێبەندی هیچ جۆرە "**کۆمەڵەیەکی تایبەتی**"، یان "**ڕێبازێکی سیاسیی دیـاری کـراو**"، و بەمـەش دەیانـەوێ بـاری سەرشـانی خۆیـان سـووك بکـەن و خۆیـان لووسوبارێك لە بواری بەرپرسیاری بپەڕێننەوە. زۆریش لەمانە پێیان وایە "**بێ لایەن وەستان**" بەرامبەر بە دووبیری لە یەك نەچوو، یان دووکرداری جیاواز، یان دوو سیستەمی پێچەوانە بە یەك، مانای "**زانستانە وەسـتان**"ە بەرامبـەر بەو دوو بـیرو کـردار و سیسـتەمە. چۆنکـە لایـەنگیری بەلایـەنی وانـەوە، لـە هـەموو دۆخێکدا، هـەر "**حیزبایـەتی**"و "**بـەرچاو تـــەنگی**" دەگەیـەنێ، و ئەمـەش بـە هەڵوێستێکی "**نازانستانە**" دەزانن..

لێرەدا دەبێ جارێ دووشتی بنچینەیی لەیەك جیابکەینەوە؛ واتە: "**سەرەتای دەست پێ کردن بە لانەگرتنی بابەتانە**" لەگەڵ "**مانەوەی تاسەر بەبێ لایـەنیی بـێ هەڵوێستانە**" نەکەین بەیەك شت. بێگومان، ئەو کەسەی دێ و سەرنج دەدات لە دوو بیری جیاوازی دەربڕاو بەرامبـەر بە ڕووداوێك، لـە شـوێنێکی تایبـەتی و کاتێکی تایبەتی‌دا، ئەوا، ئەگەر ویستی سەرنجەکەی بابەتانە بێ، دەبێ بەر لە هـەموو شـتێك؛ هـەر لـە پێشـەوە و لەبـەر بـوورە؛ خـۆی نـەکات بـە خـاوەنی یـەکێکیان، بەڵکو لە هـەر دوو بیرەکە بە یـەك چاوبنواڕێ و بەیـەك "**سـەنگ و تـەرازوو**" هـەردووکیان بکێشـێ، کـە ئـەو سـەنگ و تـەرازووەش دەبـێ سـەنگ و تەرازوویەکی "**ئازادی مرۆڤ دۆسـتانە**" بێ، واتـە تەرازوویـەك بێ؛ کە "**ئـازادیی مـرۆڤ**"ی کردبێتە "**پێوانـە**"ی خـۆی، و لـە پێشـەوە بـەلای هیـچ کامێکیـاندا دانەتاشێ، هەتا هەردووکیان بە تەواوی شی دەکاتەوە، و بێ لایەنگری، لەگەڵ یەك بەراوردیان دەکات، بەپێی ئەو شوێن و کاتە تایبەتی‌یە. بەڵام ئەو کەسەی

ئەم کارە دەکات، وەك گوتمان، دەبێ "**سەنگ و تەرازوو**"یەکی هەبێ، ئەوجا بکەوێتە کار، چۆنکە بەبێ "**سەنگ و تەرازوو**" هیچ شتێك ناپێورێ. ئەمجا ئەو کەسەی ئەم کارە دەکات، بۆیەکی دەکات کە بگاتە ئەنجامێك، خۆ ئەگەر مەبەست گەیشتنە ئەنجامێك نەبێ، ئەوا هەموو زەحمەتکێشان و خۆخەریك کردنێك بێ سووت و کات بە فیڕۆدانە. بەڵام هەر کە ئەنجامەکە بەو شێوازەی سەرەوە کەوتە دەست، مانای وایە قورسی و سووکی و خۆماڵە تایبەتی‌یەکانی دیکەی هەردوولا؛ دەرکەوتووە، و ئەمەش لێکۆڵەرەوە ناچار دەکات کە رایەك دەربڕی بەرامبەریان. خۆ ئەگەر هیچ رایەك دەرنەبڕێ، ئەوا دیارە لەبەر پرسیاری رادەکات. هەموو راکردوویەکیش لەبەر پرسیاری، هەلپەرستە و ترسنۆك. لەبەر ئەوە مرۆڤی بەرپرسیار دەبێ خاوەن بیروڕابێ، ئەوجا ئەو بیروڕایە بە سووتی چ لایەك دەبێ، ئەوە مەسەلەیەکی دی‌یە و گرنگ نی‌یە. گرنگ ئەوەیە رایەکە بابەتانە بووە. جا ئەو کەسەی کە ئەم را بابەتانەیە دەردەبڕێ، ئەوا بەو کردەوەیەی خۆی، بیەوێ و نەیەوێ، لایەنێك دەگرێ. مەرجیش نی‌یە ئەو لایەن گرتنەی بە سووتی هیچ بەرەیەك لەو بەرانە بێ کە لە مەیدان دان. سروشتی مرۆڤی زانستکار (عالم) ئەوەیە، ئەو لایەنەی کە لە ئەنجامی لێکۆڵینەوەیەکی بابەتانەدا، لە شوێن و کاتێکی تایبەتی‌دا، راست دەرکەوتووە؛ دەست بەجێ بیکاتە لایەنی خۆی و دەست بدات بە مێزدا بۆی. جا کە ئەوەشی کرد، ئەوا ئەو کەسە، خۆشی بێ و ترشی بێ، لایەنگرە، چۆنکە "**هەموو هەڵوێستێك لایەنگری‌یە**" جا لەبەر ئەوەی زانست بریتی‌یە لە هەڵوێستێکی بابەتانە، دیارە هەموو مرۆڤێکی بێ هەڵوێست، نازانستانە دەکەوێتە کردار. هەموو بێ هەڵوێستی‌یەکیش ئەنجامی "**بێلایەنی**"یە. کەواتە "**مرۆڤی بێلایەن**"؛ بەشێوەیەکی نازانستانە بیردەکاتەوەو نازانستانەش دەکەوێتە کار.

زاناو بیرکەرەوەکانی بەرەی سەر بە جیهانی سەرمایەداریی ئەهلی "**گەورە بۆرژوا و هوردە بۆرژوا**"، واتە گوایە "**جیهانی ئازاد**"، لاف ئەوە لێ دەدەن کە "**زانست بێلایەن**"ە، و "**زانست دەبێ بێلایەن**" بێ. هەروەها دەبێژن؛ لاگرتن، لەسەرەتاوە، دژی مێتۆدی زانستانەی بابەتانەیە. ئەم قسەیە تا ئێرە هێندێك راستیی تێدایە، بەتایبەتی ئەوەی کە دەبێژێ "**لاگرتن، لەسەرەتاوە، دژی مێتودی زانستانەی بابەتانەیە**". بەڵام دەبێ ئەوە بزانین کە "**لانەگرتن لەسەرەتاوە**" مانای "**بێ سەنگ و تەرازوویی**" نی‌یە، و "**لاگرتنیش لەسەرەتاوە**" نابێ بکرێتە

سەرپۆشێك بۆ شاردنەوەی لاگیریی خۆ بە هەڵبژاردنی سەنگ و تەرازوویەك بە نێو "**ئازاد**"؛ بەڵام بە کردەوە دژی مافی ئازادیی مرۆڤ و دژی مافی یەکسانیی مرۆڤ، بە بیانووی "**مێتۆدی زانستانە**"وە. چۆنکە زانست خۆی بەشێکە لە بیرکردنەوەی ئادەمزاد و بەرهەمی بیرکردنەوەی ئادەمزادە، و دەبێ هەر لە خزمەتی ئازادیی ئادەمزاد دابێ، و لێکۆڵینەوەی زانستانەش دەبێ بە تەرازوویەکی ئازاد بێ و تەرازووی ئازادیش ئەوەیە کە دژی ئازادی نەبێ و هەموو قورسی و سووکی‌یەکیش هەر بە پێوانەی ئازادیی مرۆڤ بکێشێ، و ئەوەش ئەنجامەکەی لە کۆتایی‌دا بە هەڵوێستێك تەواو دەبێ؛ کە مەسەلەی بێ لایەنیی زانست، بەمانای نەبوونی پێوانە لەسەرەتاوە، بە تەواوی بە درۆدەخاتەوە.

ئەمەوا، و هەرچی مارکسیستەکانیشن، ئەوا بە پێڕەوی کردنی سەرنجی "**مەتریالیزمی دیالەکتیکی**"ی خۆیان، کە دێنە سەر باسی زانست، پێیان وایە کە زانست بە شێوەیەکی بێلایەن نەبووەو نی‌یە، بەڵکو زانست هەر لەسەرەتاوەو بە هەموو جۆرە لکەکانی‌یەوە لایەنگرە و بریتی‌یە لەلایەنگری. ئەمەشیان تائێرە راستە، بەڵام ئەوە هەیە ئەوان مەبەستیان لەلایەنگری، هەر لایەنگریی چینایەتی‌یەو بەس، واتە بەلای وانەوە، زانستی سەر بە چینی دەرەبەگ هەیە، و زانستی سەر بە چینی بۆرژوا هەیە، و زانستی سەر بە چینی پرۆلیتاریا هەیەو..هتد. زانستێك کە هەر "**مرۆڤ دۆستانە**" بێ و سەر بە هیچ چینێکی تایبەتی نەبێ، ئەوە هەر نی‌یە. کەچی لەگەڵ ئەوەشدا دەبێژن "**راستیی تەواو**" وا بەلای "**چینی پرۆلیتاریا**"وە، چۆنکە تەنێ چینی پرۆلیتاریایە کە بەرژەوەندیی لە "**بێ چین کردنی کۆمەڵگە**"دا هەیە. جا ئەگەر ئێمە لێرەدا مافی ئەوەیان نەدەینێ کە ئەوان زانست لە بنەڕەتەوە بەشتێکی چینایەتی بزانن، و لەباری سەرنجی چینێکەوە دەست پێ بکەن، و هەر لەسەرەتاوە بە سەنگ و تەرازووی ئەو چینە بکەونە پێوان، ئەوا دەبێ مافی ئەوەیان پێ بدەین، کە لەوەدا راست دەکەن، کاتێك "**زانست بە هەڵوێستێك**" دەزانن، ئەگەرچی لە مێتۆدی لێکۆڵینەوەیاندا بۆ گەیشتنە ئەو هەڵوێستە، بە "**شێوەیەکی نابابەتانە**" دەکەونە کار. چۆنکە زانست راستە هەڵوێستە، بەڵام هەڵوێستێکی بابەتانەیە. بۆ گەیشتنە ئەو هەڵوێستە بابەتانەیەش دەبێ لێکۆڵەرەوە لەسەرەتاوە بە سەنگ و تەرازووی لەوە پێش دروستکراوی هیچ چین و دەستە و کۆمەڵەیەك نەکەوێتە کێشانی بابەتەکە، بەڵکو بە سەنگ و تەرازوویەکی ئازاد بکەوێتە کار،

تا دەگاتە ئەنجام. سەنگ و تەرازوویەکیش کاتێك ئازاد دەبێ؛ کە یەکسانیی چینایەتیی ئابووری و رۆشنبیریی کردبێتە پێوانەی خۆی و هەر لەوەشەوە دەست پێ بکات. ئەمە لە کاتێکدا کە مارکسیستەکان باوەڕیان بەم سەنگ و تەرازووە ئازادە نییە، و لە سەنگ و تەرازوویەکی لەوە پێش ئامادەکراوی بەپێی لێکدانەوەی خۆیان– سەر بە "**چینی پرۆلیتاریا**" واتە؛ سەر بە چینێکی تایبەتییەوە، دێنە پێشەوە، کە ئەوەش "**نا بابەتیی مێتۆدەکەیان**" دیاری دەکات. چۆنکە مارکسیستەکان ئەوە لە بیر خۆیان دەبنەوە کە "**چینی پرۆلیتاریا**"، هەر ئەوەندە "**چینی پرۆلیتاریا**"یە؛ تا پێ خوستی سەرمایەو چەوساوەی دەستی سەرمایەدارە. بەڵام کاتێك کە "**چینی پرۆلیتاریا**" شۆرشی کرد و دەزگەی فەرمانڕەواییی چینی سەرمایەداری شکاند و خۆی دەسەڵاتی گرتە دەست، ئەو دەمە لە "**چینی پرۆلیتاراییی ژێردەستە و بەشخوراو دەردەچێ**"، و دەبێتە "**فەرمانڕەوا**" و "**نان بەدەست**" و خاوەن دەزگەی "**دەسەڵات**" و تەنانەت "**دیکتاتۆر**" وەك مارکسیستەکان خۆیان دەبێژن – ئەوجا زۆر زەحمەت دێتە بەرچاو، کە ئەوانەی بە نێوی ئەم چینەوە قسە دەکەن و هاتوونەتە سەرکار، بە ئارەزووی خۆیان، واز لە "**دەسەڵات**" و "**فەرمانڕەوایی**"ی خۆیان بهێنن و کۆمەڵگە بکەن بە "**کۆمەڵگەیەکی بێ چین**"، واتە؛ ئەو دەسەڵاتەی هەیانە بەشی بکەن لە نێو هەمووواندا!

بەڵام ئەوانەی سەر بە "**بیرو قوتابخانەی ئازادی و یەکسانین**"، ئەوا ئەمانە جارێ ناتوانن "**بێ هەڵوێست**" بوەستن بەرامبەر هیچ رووداوێك، بەنێوی "**بێلایەنییەوە**"، چۆنکە ئەوانەی سەر بە "**بەرەی ئازادی و یەکسانیی مرۆڤ**"ن، لەو باوەڕەدان کە مەسەلەی مرۆڤایەتی؛ یەکەیەکی لە پسان نەهاتووی کەرت کەرت نەکراوە، و دەشزانن کە "**بێ لایەنی**"، چ لەسەرەتاو چ لە بنەتادا، درۆیەکی زەقەو هیچی دی، لەبەر ئەوە "**بێ هەڵوێستی**" بە "**هەلپەرستی**" دەزانن، و بۆ گەیشتنە هەڵوێستی خۆشیان لە "**سەنگ و تەرازووی ئازادیی مرۆڤ و یەکسانیی مرۆڤ**"ەوە دێنە دەرەوە. ئەم سەنگ و تەرازووەش، لە بنەڕەتەوە، سەنگ و تەرازوویەکی حیزبایەتی یان چینایەتی یان دەستایەتی یان بنەماڵەیەتی یان هۆزایەتی نییە، با رێکخراوێك، یا چەند رێکخراوێکی تایبەتیش هەبن؛ کە ئەم سەنگ و تەرازووەیان کردبێ بە دەستاوێژی مێتۆدی لێکۆڵینەوەی خۆیان، لەگەڵ ئەوەشدا، ئەوە لە بنەمای مەسەلەکە ناگۆڕێ. مەسەلەی ئازادیی مرۆڤ و یەکسانیی مرۆڤ، نە شتێکی چینایەتییەو نە دەستەیەتی و نە بنەماڵەیەتی و

نە هۆزایەتی، و نە حیزبایەتیشە بە مانای تەنگی خۆبەخۆیی. بەڵکو "**حیزبایەتی**"یەکە بەمانای "**لایەنگری یەکی بابەتانە**" و بە پێی سەنگ و تەرازوویەکی "**مرۆڤ دۆستانە**" و سەرنجێکی "**ئازادانەی یەکسانانە**" و هیچی دی.

ئەمجا با وێنەیەك لەسەر ئەم بهێنینەوە:

ئەمە چەندساڵێکە، وڵاتێکی بە ژمارەی دانیشتووان گچکەی، لەبارەی پیشەسازی‌یەوە دوواکەوتووی، وەك ئەفغانستان، لەلایەن زلهێزێکی بەدەسەڵاتی وەك "**یەکێتیی سۆڤێت**"ەوە بە لەشکرەوە پەلاماردراوە، و بەشێکی خەڵکەکەی ئەفغانستان بە چەکەوە راست بووەتەوە دژی ئەم زلهێزە و بووەتە شەڕو بەیەکادان و لەمەشەوە دوو هەڵوێستی سەرەکی دژ بە یەك لە جیهاندا دروست بوون:

(١)–هەڵوێستێك کە هەڵوێستی یەکێتیی سۆڤێت و بەرەی رۆژهەڵات و کۆمۆنیستەکانی سەر بە هێڵی مۆسکۆیە. ئەمانە دەبێژن: حکوومەتی ئەفغانستان خۆی داوای لە لەشکری سۆڤێتی کردووە، بۆ ئەوەی بەپێی پەیمانێکی "**هاوڕێیەتی و یارمەتی**" کە لە نێوان ئەفغانستان و سۆڤێتدا هەیە، یارمەتیی ئەفغانستان بدات و لەشکری سۆڤێت بە رەزامەندیی حکوومەتی ئەفغانستان ئەمەی کردووە و لەبەر خاتری گەلی ئەفغانستان، کە لەلایەن "**کۆنە پەرستان**" و "**نۆکەرانی ئیمپریالیزم**"ەوە هەڕەشە دەکریٚ لێی.

(٢)–هەڵوێستێکی دی کە هەڵوێستی فەرمانڕەوایانی وڵاتە سەرمایەدارەکانی سەر بە بەرەی رۆژاوایە. ئەمانە دەبێژن: سۆڤێت وڵاتی ئەفغانستانی بە زۆر داگیرکردووە و هێزێکی دەست درێژکەرە و دەبیٚ بچێتە دەرەوە و گەلی ئەفغانستان دژی داگیرکەرانی وڵاتەکەیەتی.

جا ئەگەر سەرنجی هەڵوێستی یەکەم بدەین، دەبینین ئەفغانستان ئەندامی "**کۆمەڵی نەتەوە یەکگرتووەکان**"ە و حکوومەتی کامیل بەبرەك بە رەسمی لەلایەن تەواوی دەوڵەتەکانی جیهانەوە ناسراوە. ئەفغانستان دەمێکە لەگەڵ سۆڤێت پەیمانی "**هاوڕێیەتی و یارمەتی**" بەستووە، و ئەوەش راستە کە حکوومەتی بەبرەك داوای لە سۆڤێت کردووە لەشکر بکێشێتە ئەفغانستان. خۆ ئەگەر سەرنجی هەڵوێستی دووەم بدەین، دەبینین حکوومەتی بەبرەك حکوومەتێك نی‌یە کە لەلایەن گەلی ئەفغانەوە هەڵ بژێررابیٚ، بەڵکو لەرێی کودەتاوە هاتووەتە سەرکارو، ئەو "**رەوایەتی‌یە قانوونی**"یەی نی‌یە کە بە نێوی "**گەل**"ەوە داوا

بکات رژێمەکەی بپارێزێ. لەبەر ئەوە سۆڤێت مافی ئەوەی نییە، بچێ بەقسەی ڕژێمێکی ناشەرعی دیکتاتۆر، سوپا بنێرێتە سەر ئەفغانستان، و لەبەر ئەوە سۆڤێت داگیرکەرە، و ئەم قسەیەش هەر راستە.

کەواتە، هەردوولا، هەر یەکەیان بەپێی سەنگ و تەرازووی خۆی، هەقی هەیە و قسەکەشی راستە و بەڵگەکەی بەجێیە.

ئەمجا با ئێمە لێرەدا واز لەوە بهێنین کە بەرەی ڕۆژاوا، ئەمڕۆ حکوومەتی کامل بەبرەك بەشەرعی نازانێ، سەبارەت بەوە نییە کە بەبرەك لەرێی کودەتاوە هاتووەتە سەرکارو بەهۆی هەڵبژاردنەوە نەبووەتە فەرمانڕەوا. ڕاستییەکەی ئەم هەڵوێستەی بەرەی ڕۆژاوا بە پێی سەنگ و تەرازووی بەرژەوەندیی خۆیەتی، نەك بەپێی تەرازوویەکی **"بێ لایەنانە"** چۆنکە ئەوەتە هەر ئەو بەرەی ڕۆژئاوایەیە؛ دۆست و هاوپەیمانی گەلێك لەو دیکتاتۆرە خوێنڕێژانەیە کە بە کودەتا هاتوونەتە سەرکار و گەل هەڵی نەبژاردوون، وەك ئێڤرەنی ترکیا و سەددامی عێراق و پینۆشێی و کێ و کێ. هەروەها با لەوەش بگەڕێین کە هاتنی لەشکری سۆڤێت بۆ ئەفغانستان بە **"داگیرکردنی ئەفغانستان"** دادەنێ، کەچی ئەوەتا لەشکری ترکیا دەکشێ بەسەر خوارووی کوردستان (کوردستانی عێراق)دا و بەرەی ڕۆژاوا نقەی لێوە نایەت، کە قسەش بکەیت دەبێژن **"حکوومەتی عێراق خۆی داوای یارمەتی لە ترکیا کردووە"**، و لەم ڕووەوە باسی ئەو پەیمانە دەکەن کە لە ساڵی ١٩٧٨دا لە نێوان عێراق و ترکیادا بەستراوە. بە کورتی؛ دەچن هەر ئەو بەڵگەیە بەکار دەهێنن کە لایەنگرەکانی سیاسەتی مۆسکۆ بۆ پاساوی پەلاماری سۆڤێت بۆ سەر ئەفغانستان، بەکاری دەهێنن، بەڵام بۆ پشتگریی هاوپەیمانەکانی خۆیان، نەك بۆ پشتگریی سۆڤێت کە هاوپەیمانیان نییە. لەگەڵ ئەوەشدا، باس کردنی ئەم شتانە بۆ ئێمە زۆر گرنگ نین، و ئەم لایەنگرییەی هەردوولا، هەریەکە بە پێی بەرژەوەندیی خۆی، لە هەموو جیهاندا دەرکەوتووە، و ئێمە پێویستمان بە بەڵگەی پتر نییە بۆ ئەمە.

بەڵام ئەوەی بەلامانەوە گرنگە ئەمەی خوارەوەیە:

ئایە، ئەگەر هاتوو دیکتاتۆرێك یان ملهوڕێك بەرەئی زۆربەی زۆری گەلێك، یان تەواوی ئەو گەلە هەڵبژێردرا، ئایە ئەو دەمە **"ڕەوایەتی"** (الشرعية) دەدرێ بە فەرمانڕەوایی ئەو دیکتاتۆرە یان ئەو ملهوڕە؟

یان، ئەگەر گەلێك بە ئارەزووی خۆی ڕژێمێكی تۆتالیتێری بۆ خۆی هەڵبژارد، ئایە دەبێ ڕێزی ئەو بڕیارەی بگیرێ، و بگوترێ هەموو گەلێك مافی سەرەوریێتی (سیادة)ی هەیە؟

ئێمە ئەم پرسیارە دەكەین و بەلامانەوە گرنگە، چۆنكە دەزانین زۆرجاری وابووە؛ كە دیكتاتۆرێك توانیوێتی دڵی زۆربەی هەرە زۆری گەلێك بۆ خۆی رابكێشێ و وایان لێ بكات بە ئارەزووی دڵی خۆیان پشتی بگرن. زۆر جاری واش بووە كە ڕژێمێكی تۆتالیتێر هێندە كاری كردووەتە سەر زۆربەی هەرە زۆری گەلێك یان كۆمەڵگەیەك؛ تا وای كردووە لێیان؛ كە باوەڕیان پێ هێناوە و دەنگیان داوە بۆی.

بەڵێ بەپێی ڕژێمی دێمۆكراتیی بۆرژوازی، مرۆڤ ناچارە "**ڕێزی گەل**" و "**ڕێزی زۆرێتی**" بگریت، با ئەو "**زۆرێتی**"یە زۆربەشی "**بۆرێتی**" بێ. چۆنكە "**سەنگ**" لێرەدا هەر ژمارەی (زۆری و كەمی) دەخوێنێتەوە، بەڵام بە پێی سەنگ و تەرازووی بیری ئازادی و یەكسانی، هەموو بڕیارێك دەبێ لە ئازادی دا بدرێ و بۆ ئازادی بدرێ، و هەر بڕیارێكیش لە دژی ئازادی بوو، ئەوا دیارە ئەو بڕیارە لە ئازادی‌دا نەدراوە. چۆنكە ئازادی هاومانای ژیرییە (عقل) و ژیرییش ناتوانێ دژی خۆی بێ. كەواتە ئەوانەی لە دژی ئازادیی خەڵكێكی دی بڕیار دەدەن، "**لەژێری**"یەوە ئەو كارە ناكەن. واتە بڕیارەكەیان لە ئازادییەوە نەهاتووەتە دەرێ، بۆیە بۆ ئازادی نەدراوە. لەبەر ئەوە ڕێزنانرێ لێی، و مەسەلەی ڕێزنان لە ئازادی بە "**زۆری و كەمی**" نییە، چۆنكە مەسەلەی "**ژیری**" بە "**زۆرو كەمی**" و "**باوەڕ پێ بوون**" نییە، و هەموو جارێكیش "**ژیری**" لەگەڵ "**باوەڕ**"دا یەك ناگرنەوە. لەبەر ئەوە هەر "**باوەڕێك**" لە دژی ئازادی بوو، ئەوا لە دژی "**ژیری**"یە، بۆیە هەر بڕیارێك لە ڕووی ئەو "**باوەڕ**"ەوە بدرێ؛ نابێ بایەخ بدرێ پێی. ئەوجا ئەو بڕیارە "**حكوومەتێكی شەرعی**" داوێتی، یان "**حكوومەتێكی ناشەرعی**" ئەوە هەروەك یەكە. هیچ "**شەرعیەتێك**" مافی ئەوەی نییە "**دژی ئازادی**" بوەستێ؛ چۆنكە هەموو شەرعیەتێكی كۆمەڵگەی مرۆڤایەتی لە "**ئازادی**"یەوە دەست پێ دەكات.

لەبەر ئەوە كە مەسەلە دێتە سەر ئەفغانستان، مەسەلە نە مەسەلەی ئەوەیە كە ئایە حكوومەتی بەبرەك شەرعی‌یە یان ناشەرعی، ئایا لەشكری سۆڤێت لە خۆیەوە چووەتە ئەفغانستان یان بانگ كراوە، مەسەلە ئەوەیە ئایە بوونی

حکوومـەتی بـەبرەك و لەشـکری سـۆڤیێت لـە ئەفغانسـتاندا؛ لەگـەڵ بنچینـەی ئازادیی مرۆڤ ڕێك دەکەون، یان لێك دەکەن؟

جا "**زانست**" دەبێ لەم باری سەرنجەوە دەست بە پشکنین و لێکۆڵینەوە و توێژینەوە بکات و هەر لەبەر ڕۆناکیی ئەم باری سەرنجە بڕیار بدات، نەك لەبەر ڕۆناکایی "**قانوونی نێو دەوڵەتان**" و "**دەقیی پەیماننامەی ئەفغانستان و سۆڤیێت**"، و لە ئەنجامدا دەبێ "**هەڵویستێك**" پیشان بدات، بەلام هەڵویستێك کە لەگەڵ سەنگ و تەرازووی "**ئازادی**"دا جووت بەرامبەر بێ. ئەوانەی خۆیان دەدزنەوە لە پێشاندانی هەڵویست؛ ئەوانە نەك تەنێ زانستانە بیر ناکەنەوە، و زانستانە کارناکەن، بەڵکو هەلپەرست و کوڕی ڕۆژن، و هەموو هەلپەرست و کوڕی ڕۆژێك ترسنۆکەو جێی باوەڕ نییە.

بەڵێ... زانست هەڵویستە نەك بێ هەڵویستی... هەڵویستی زانستانەش ئەو هەڵویستەیە کە لەسەر بنچینەی ئازادی و بۆ ئازادی دەگیرێت.